

www.e-rara.ch

D. Casimiri Christophori Schmidel ... Descriptio itinieris per Helvetiam Galliam et Germaniae partem ann. MDCCLXXIII et MDCCLXXIII instituti

**Schmidel, Casimir Christoph
Erlangae, MDCCLXXXIV [1794]**

ETH-Bibliothek Zürich

Shelf Mark: Rar 2787

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-30029>

Vigesimus quartus erat dies Maii Anni 1773, [...].

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Vigésimus quartus erat dies Maii mensis Anni 1773, quo iubente Serenissimo Principe nostro iter ingressus sum ad tuendam sanitatem Serenissimae Principis Würtembergicae electus, Onoldo profectus per pascua amni Altimonae contermina, quae in scrobibus inter alia multa *Cyperum inodorum germanicum* C. B. a) gerunt, fera vespera *Ottingam* attingimus. Pancratice ibi in aula Principis, comitate praecellentis, excepti, ego potissimum laetatus sum colloquio generos. de *Troeltsch*, Auditoris olim, nunc amici, Consulis urbis Imperialis Noerdlingensis.

d. 25. ei. multo mane pergentes subsistimus versus meridiem *Dona-
werda*, celebri cum confinibus Schellenbergo rel. clade Gallorum. Ad
vias planas, huc ducentes, inter alias vulgatiores plantas *Lychnis sylv.
purpurea* C. B. p. 204. b) et *Caryophyllata aquatica* c), in humidioribus,
Anthyllis lutea d) nunc et in posterum ad vias copiosa fuit. Vesperi
Vlmam accedimus, templo cathedrali superbientem, in cuius confinibus

A 3

olim

a) *Scirpus maritimus* Linn.

b) *Lychnis dioica* Linn. fl. purp. Planta, quae toto habitu et calice cum Cucubali genere concordat, ob pistilla quinque et totidem auriculas ex methodi artificialis lege ad *Lychnides* a Linnaeo relata est, in quo genere peregrina videtur; cusq in aliis generibus auriculae ab Eodem vilipendantur, ut Hallerus Hist. p. 396. ad-

commodate monet. Cum Cucubalis Idem prius iunxerat in Hort. Cliff. et forte nomen *dioica* non optimum videri posset, cum hermaphrodita interdum sit, ut ipse fateatur Spec. pl.

c) *Geum rivale* Linn.

d) *Anthyllis Vulneraria* Linn.

olim legeram *Gentianam bavaricam* e), et *Centauream* f. *Faceam calyculis non splendidibus* C. B. a qua *Sibirica* Gmelini aliquantum differt f).

d. 26. ei. mane egressi *Ehingam* versus tendentes agros humiliores et prata peragramus, Danubium ad sinistram habentes, et plures vidimus cespitis bituminosi divitesque fodinas, manifesto indicio, ibi paludem olim fuisse. In editioribus adiacentibus olim legi margam calcaream induratam, in qua copiosae cochleae minores jacent, partim testa adhuc munitae, partim sub nucleorum forma adparentes. Sensim ipsi in altius evehimur, et quasi basin montium Helvetiam constituentium attingimus. Montes Sueviae, Memmingae et Augustae Vindelicorum, elatiores ad sinistra sunt, et ipsi in altius emergimus. E longinquo conspicitur mons *Zimberispiz* Helvetiae g). Propius ad *Ehingam* in graminosis sylvarum humidiuscularum fuit *Bugula stolonifera fl. roseo* h). Vespero *Meskircham* intramus. Circa eam in pascuis humidioribus fuit *Carduus radicebus tuberosis* i), et in graminosis sylvarum montosarum irriguis *Primula fol. farinosis fl. purpureo* k). Vallis est, quae toto situ et habitu monstrat, ibi primis temporibus lacum fuisse.

d. 27. multo mane profectis versus *Stockach* ad vias iterum fuit *Bugula fl. roseo stolonifera*, quae sicut alia ejusdem coloris a consimili specie caerulea non differt, et in graminosis sylvarum *Orchis hiante cucullo galea et alis cinereis* C. B. l). Vespero accedimus *Scaphusiam*.

Ad d. 28. Maii extra urbem progressi vidimus primum e longinquo ex Domo Dni. *de Stockar* e regione sita cataractam Rheni celeberrimam.
Navem

e) Vel potius *Gentianam vernam* Linn., quam b. Auctor, bavaricae nomine, additis tamen genuinis aliorum auctorum synonymis, descriptam pictamque stitit in Op. Gesn. Vol. II. Fasc. II. p. 41. tab. XXII. f. 83. *Adnotatio Editoris*.

f) *Centaureae paniculatae* Linn. accedens, foliis cinereis &c.

g) Vid. Gruner II. p. 122.

h) Ad *Ajugam reptantem* Linn. pertinet.

i) *Carduus tuberosus* Linn. β.

k) *Primula farinosa* L.

l) *Orchis militaris* Linn. var. α. Rivini icon hexap. t. 15. bona est.

Navem postea conscendimus, alteri sociatam pro majore securitate, transversoque itinere cataractam quam proxime accedimus, et adeo cominus casum aquae horridum adspectu contemplamur, ut rore perfunderemur, et in nebulis ex dispersa in auras aqua adscendentibus iridis colores dignoscimus. Aquae ipsius, quam olim videram molae adjacenti imminentem, et ad dextram ejus partim delabentem, cursum mutatum nunc reperi, cum aliquot rupes in medio ex imis existentes, impetu aquarum partim absumtae, partim ita ad basin excavatae sint, ut ruinam minentur, quae ipsis non deerit futuris temporibus. Redeuntes in urbem contemplamur pretiosam collectionem picturarum, quas Ammannus, Mercator celebris et frater amici mei possidet, *Ebingeri*, *Ermelii* et *Wouwermanni*, campos exprimentes, et praesertim magnum iconismum pictoris celeberrimi *van Loo*, Salvatoris nostri divini descensum ex cruce mira arte exprimentem, pluresque alias miramur, elegantem quoque papilionum, praesertim Surinamensium, aliorumque insectorum collectionem. Fratris Ammanni, Professoris celeberrimi, amici a pluribus annis aestumatissimi hortum intro, ubi cum voluptate praeter *Cistos* varios, *narbonensem ladaniferum*, *salvisolium fl. albo* et *Cistum pilosum* Linn. *m*) flore roseo, *Podophyllum*, *Meadiam*, *Chionanthum*, *Pblogis* aliquot species, *Clematidem Albini*, *Heliotropium peruvianum*, *Robiniam roseam*, *Liriodendron*, *Barbaream fl. pleno*, *Mesembryanthema elegantia* et plures alias notatu dignas plantas vidi. Aedes dein ejus adeo, in quibus Professor humanissime monstravit Thesauros rerum naturalium *n*), inter quos Conchylia, et praesertim *Ostrea muricata*, *Corallia maris mediterranei* varia, plenissimam petrificatorum seriem, et praecipue Tabulas duas Schisti Wurtenbergicas *Stellis arboreiscentibus* pedunculatis refertas, *Alabastris* egregie expressis, *Echinos mammillares* eximiae magnitudinis, aliosque ejus generis optime servatos, *Pectines* elegantes, *Cor-*

m) Pilosus primum vocatus in Sp. pl., qui vero pilosus vocatur, ab utrisque in *Murray* Syst. Veget. vocatur villosus, villo excellit.
n) Conf. *Andraeae* iter in Helvetiam. p. 40. sqq.

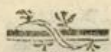

na Ammonis, Corallia fossilia Basileensia et Mastricensia, *Strombos* maximos Gallicos Cortignaco effossos, *Dendritas* Basileenses nitidos et *Marmora* plura vidi inter plurima alia. Exivimus postmodum in pontem sublicium, trans Rhenum aditum praebentem, ejus structuram et infra perquam artificiosam miramur, cum in medio super magnam molem lapideam tota machina cohaerent.

Ad d. 29. ej. Scaphusiam relinquimus et Zurzachium versus tendimus, per vias montosas ad dextram Rheni ripam ascendentes, inter vineas et amoenos montes. Sequuntur post relictam Rheni cataractam prata fertilissima, in quibus mira quantitas *Tragopogonis* o) florentis occurrit quem incolae in pecorum pabulum evellunt separatim. Pari modo *Salvia pratensis* f. *Sclarea* maxime frequens fuit. Antequam rursus descendimus, ad aggeres humidos et opacos *Geranium* occurrit *sylvatico* Linnæi penitus accedens, sed *floribus majoribus totis laete purpureis*, quod tamen est varietas saltem Geranii Gratia Dei p), saltem colore purpureo floris differens. Viae stratae sunt faxis variae magnitudinis et variorum colorum, absque dubio ex volutione in aquis in rotundam compressamque plerumque formam redacta, partim huc aliunde forte translata, partim, ut videtur, sub ipsa humo adjacente secundum strata ibidem locata, quae mox horizontem sequuntur situ, mox magis minusve oblique deflectunt, mox ab utroque latere in pyramides coeunt, interdum terrae commixta absque ordine locantur, interdum stratis argillae versicoloribus undoso ductu magis minusve copiose impactis. Non raro maiora minoribus per strata incubuerunt, a terrae superficie computo factò. Haec ita durant, donec descendendo Rheni ripas rursus attingimus, quem nave traicimus, et rursus ex altero latere ascendentes *Zurzachium* intramus, oppidum nundinis celebre, quae tunc ipsae frequentabantur. Prandio sumto eximus, et sensim ad altiora, utrimque argillam aut rubescentem aut gryseam ad viam monstrantia, quin et prope viam aliquando schisto micaceo interpolato constantia, evehimur. Ad vias occurrit *Euphorbia Lathyris*, et eadem *lunato flore*, f. *sylvatica*

o) *pratensis* L.

p) *pratensis* L.

vatica ejusd. praecipue ubi fylvosa fuerunt. Ad siccas vias ubique fuit *Trifolium lupulinum minimum* q), procumbens. Frequens etiam, ubi arbuta sunt opaca, fuit *Helleboraster* r). *Arolam* demum traicimus, et oppidulum *Bruck*, ubi *Arola* aquas suas Rheno immittit, attingimus versus noctem, ibique pernoctamus, bono hospitio gavisi.

Postero die multo mane *Brucka* egressis ad dextram e longinquo obviae fuere arces vetustae *Habsburgum* et *Bruneck*, olim celeberrimae et domui Austriacae, nunc Helveticae ditioni adscriptae. Contra *Arolae* cursum ascendimus per montosas fylvas, in quibus *Euphorbia sylvatica* iterum copiosa fuit. Praeterimus absque mora, quam optassem quidem, balneum celebre *Schinznach*, cui domus satis ampla cum ambulacris non inamoenis, adstructa est. Via semper faxis variorum colorum strata nos ducit per arva, in quibus prius dictae pratenses plantae continuant; donec pervenimus pransum in diversorium amoenissimis pratis et hortulo circumdatum, ad pagum *Kilikon* vocatum ab incolis, ut audivi, pertinens, ibi habitaculum s. domum amplam, ex meris lignis structum ejusque comtam simplicitatem perlustramus. Miratus sum haecenus, quantum pretium rustici harum terrarum ponant in barba ex mento promissa, ut idem et par barbae et vitae discrimen ponere soleant. Pergentes in ampla et plana valle usque ad oppidum *Aarburgum*, post quod montes altiores Solothurienses diu e longinquo et ad dextram nobis ob oculos fuerunt. Intacta fere regio ista oculis scrutatorum, absque dubio varia ex utroque regno oblatura, si perquireretur; siquidem mihi oblata sunt transeunti aliquot bases stellarum ramosarum, ex *Encrini* familia, parum nota et aequae rara s). In via mox *schiffi* nigri fragilis, mox arenae flavescens tenerrimae, strata nobis occurrerunt in collibus, quos emetimur. Pernoctamus vili hospitio in *Mittenthal*.

D. 31.

q) *Trifolium filiforme* L.

r) *Helleborus foetidus* L.

s) Conferatur pictura, quae nunc edita VI.

est in scripto germanico. *Vorstellung einiger merkwürdigen Versteinerungen*, tab.

VI.

D. 31. Maii summo mane et parum refecti iter ingredimur per agros et arva amoena, quae *Trollium Europaeum* saepius alebant, et *Tragopogonem* floribus magnis croceis fere per prata superbientem, quem Jacquinus pro diverso habet ^t). Idem occurrit versus Eichstadium, Haefelberg et Kirchbergam Franconiae, semper in solo pingui. Quod commoditati vitae decesserat, abunde compensatum fuit, ex contemplatione regionis, visum plurimum recreantis, in qua situs est pagus conspicuus *Kilchberg*, in quo opipare excepti prandemus. Hunc rivus transit, ad quem copiosum fuit *Geranium phaeum*, et *Borrago*, varians albo flore, vix spontanea ut videtur, eo floris colore praedita ob ventos frigidus, ex montibus ad occidentem boreamque fitis Solothuriensium profectos, quibus regio patere videtur. Traicimus alveum per amplum, saxis tectum, amnis *Emmae* ponte longo sublicio ^u), ex quo ad sinistram patet prospectus in vallem *Emmiam*, olim steriliorem nunc cultissimam. Ad dextram e longinquo nos comitantur mons quem *Blauberg* incolae mihi vocarunt, et reliqui Solothurienses. Ab iis tandem recedimus, viam facientes per pascua fertilia, agros sylvasque tam abiegnas, quam quernas et faginas, donec vesperi ingruente *Bernam* intramus.

Partim eo jam die, quam d. 1. Jun. memorabilia urbis, tam aedificiorum fornicatorum et ex lapide arenario tenero, humiditatem tamen non bene ferente, superbe structorum, quam munditie platearum admodum conspicuae perlustramus, Curiam Senatoriam, Armamentaria, Nosodochium pluribus modis commendabile et ambulacra publica visitamus. Tellii liberatoris patriae suae statua ex adverso e filii capite pomum balista deiciientis, et arma Burgundiorum vetusta, cum similibus aliis nobis monstrata sunt. Plurimum delectatus sum ex colloquio Perillustr. *Halleri*, ex urinae etsi difficultate, a podagrica materia retenta orta male habentis, et singulare studium praedicare possum, quod Dn. de *Fasnacht*, Consilii
su-

t) *Tragopogon major* Fl. austr. t. 29.

u) Collegi ibi in isto alveo et viis horum locorum varios lapides volutatos, va-

riorum colorum, marmoreae basaltinae forte et jaspinae indolis, et unicum frustum, Lavae, ut vocant, plurimis dotibus simile.

supremi membrum et Judex (Baillif) de Morges, et ejus gener Dn. *Muller* in nos contulerunt; extra urbem etiam exspatiati fumus ad contemplandos eminus Montes glaciales, quos ante hos viginti annos pedes emetitus fueram.

Ad d. 2. Jun. Bernam egressi prata montosa attingimus, in quibus *Orchis galea et alis cinereis* sat frequens fuit, quae postmodum etiam pluries occurrit, lineis barbae perquam conspicuis. In petris arenosis montium, quos emetitur, copiosa fuit eleganti rubore pallido florum ornata *Saponaria ocimoides* v), amplis cespitibus petras arenosas vestiens. *Moratium* postea attingimus, quod praeter ossa Burgundiorum a manu helvetica caesorum, facello ad viam structo conditorum, inscriptionibus celebrata parum notabilis ostendit. Ripas Lacus Moratensis diu secuti sumus, et dein *Aventicum* pervenimus, extra cujus moenia ad basin montis ingressi sumus casam, pavimento Musivi operis superstructam. Totum pavementum cubis parvis in spatia quadrata ordinatis compositum est, quae varias figuras modo florum modo formarum humanarum exprimunt, quarum aliqua diruta, praesertim cum petente Comite *de Caylus* aliqua loco movenda fuerant, maxima vero pars bene servata erat. Aderat caput juvenis cicinnatum et radiis cinctum, solis aut Apollinis ut videbatur. Ante portam jacuit columna ex marmore straminei coloris, et portio superliminaris cujusdam, ornamentis circinatis notati. Continuamus iter *Paterniacum* usque, ubi pernoctamus, coenantes in curia urbis, antiquitatis faciem praeferente.

D. 3. Jun. Paterniacum relinquimus et ad altiora sensim evehimur, sylvas et pascua illis interjecta ad latus utrimque habentes, in quibus passim occurrit *Orchis* supra nominata, eleganter lineata, et *Veronica montana*

B 2

v) Est *Saponaria* caulibus decumbentibus &c. Hall. Hist. n. 909. quae etiam petras arenosas et postea, circa Ouchy in muro terra tecto. circa *Mouron* postea occurrit, semper super

tana Riv. *w*) quae ob magnitudinem omnium partium imponere potuisset, sicut *Leysero* in *Flora Halensi* imposuit, ut eam pro *latifolia* L. habere potuissem, nisi eam antea saepius in alpebus decerpissem. Ad aggeres etiam fuit *Veronica spicata minor* *x*), olim inter Scaphusiam et Tigurum occurrens. Adfuit etiam *Lamium luteum* *y*), foliis tamen angustis ita ludens, ut pro diverso habere potuerim. Quin autem plures decerpserim herbas, ibi forte occurrentes, continua pluvia impedivit, quae totum diem occupavit, adeo ut media inter fulgura *Lausannam* vesperi intrarem, etsi nix toto die ceciderit et remanserit in Alpibus Valesiacis, eminus conspectis.

Lausannae commoratus, partim ob pluviosum tempus, partim ob negotia, non nisi ad d. 8. Jun. primum extra moenia exspatiari mihi licuit. Eo autem die versus lacum iter direxi, et ad viam *Salicem longifoliam fol. sericeo* *z*) feminam frequenter adhuc florentem vidi, cujus pedunculi florales binis, interdum ternis foliolis donantur. Ad sepes opaciores undique fuit *Arum offic.* et *Polygonatum polyanthes* *a*), *Tithymalus lunato flore* *b*) et *Helleboraster*.

Ad d. 9. ei. descendens occidentem versus ad confinia lacus, ad aggeres reperi *Geranium pedunculis florum longissimis* *c*), a nostro non diversum, ad lacum vero propius pergens in graminosis ad vias *aliud* floribus magnitudinem *mollis* adsecutum, in foliis vero et habitu discumbente a *rotundifolio* non recedens; num ne igitur locus flores auxerit, probabile videtur. Inter olera et ad sepes etiam fuit *Geranium columbinum tenuiter laciniatum* *d*). Porro *Menthastrum rotundifolium* *e*), quod serius Augusto mense

w) *Veronica Teucrium* L.

b) ad *Euphorbiam sylvaticam* referenda.

x) ad *Veronicam spicatum* Linn. adhuc referenda.

y) *Galeopsis Galeobdolon* L.

c) *Geranium columbinum* L.

z) ad *Salicem albam* L. pertinens.

d) *Geranium pusillum* L.

a) *Convallaria multiflora* L.

e) *Mentha rotundifolia* L.

mense demum floruit, *Helleboraster* ubique, in apricis *Calcitrapa* f), postea etiam florens, *Rubeola* g) a nostra non diversa, quaedam Gramina, *Epilobium* h) a *latifolio* nostro parum differens, *Reseda lutea*, *Scrophularia aquatica*, et inter glareas lacus *Sinapi nigrum*. In Lacu fluitabat *Potamogetum*, a *perfoliato* aliquantum diversum foliis acutioribus, nisi id ab aetate juniore adhuc profectum fuerit: ad ripas Lacus porro fuit *Geranium coriandri folio* i) longius radicum et tenuius laciniatum, quod siccitati loci tribuerim. Rediens per pagum *Ouchy*, ad muros decerpsi *Rutam murariam* k) off. *Sedum teretifolium album* et *luteum acre*, et *Saponariam ocimoiden* Hall. supra notata. Habitarunt in iisdem muris *Buccina*, 10 *spirarum* et 7 *spirarum* minima, ut et *Cochlea achatina parva* et *Lampas variegata* compressa. In pago ipso et adjacentibus fuit *Cardiaca offic.* et ad sepes iterum *Arum vulg.* *Dulcamara* ad fossas, foliis omnibus molliter hirsutis, in sepibus *Bryonia offic.*

Ad d. 10. ei. Orientem versus ad Lacum descendere coepi, ubi ad aggerem graminosum, cum ubique horti clausi essent et prohibiti, *Orchis* fuit Hall. Nom. n. 1264. f. *anthropophora* Col. l) flore pallide luteo, et margine tam foliolorum cuculli exteriorum quam barbae linea intense purpurea praestolato, ut et *Orchis fuciflora* m), utraque tamen parciore numero. Ulterius descendenti occurrit pratum arboribus distinctum, montosum ad sinistram, infra quod rivus ad Lacum pergit, in quo fuit *Lotus tetragonolobus luteus* n) et *Tamus* florens, et *Sideritis hirsuta flore luteo* Riv. o) et *Ophrys bifolia major* p). *Senecio Jacobaea foliis admodum lanuginosis*. Proximus ad Lacum ad aggeres fuit *Eryngium vulg.* q) et *Lithospermum fl.*

B 3

albo

- f) *Centaurea Calcitrapa* L.
- g) *Asperula cynanchica* L.
- h) *Epilobium angustifolium* L.
- i) *Geranium ciconium* L.
- k) *Asplenium Ruta muraria* L.
- l) *Ophrys anthropophora* L.

- m) *Ophrys insectifera* L.
- n) *Lotus filiquosus* L.
- o) *Stachys recta* L.
- p) *Ophrys ovata* L.
- q) *Eryngium campestre* L.

albo r). Recedenti per vias sepibus opacis claufas occurrerunt de novo *Helleboraster* et *Tithymalus lunato flore s)*, cujus caules et folia, si non florent, molliter hirsutula sunt. *Vinca minor* adhuc aliquoties floruit, et florem una stirps *obscura purpureum f. sanguineum* monstravit. Cochlea etiam in sepibus fuit et frutetis succinei coloris, cujus aliquot varietates non striatas, striis tribus alias, alias quatuor aut quinque, ore albo, et fusco, alias totidem striis per spatia interrupta fuscis notatas collegi.

Ad d. 16. ei. ad septentrionem urbis infra Castellum mediocres montes sunt, in cacumine arboribus passim vestiti, in declivibus petras inferius calcarias, paullo supra passim ex fragmentis aliorum ferruminatis, vulgo Breccia dictis intermixtis, praecipue in vallecula de qua proxime sermo est, et prata intermixta agris, in crepidinibus vero rivos gerentes, per quos nunc et in posterum vagatus sum. Intrans hodie valleculam ad sinistram Castellum, ad muros collegi Lichenes gelatinosos aliquot, ad sepes partim *Oxyacantha*, *Ligustro*, *Salicibus*, *Sambuco* compositos, Cochleae elegantes sese obtulerunt, straminei coloris aut albi, modo stria unica, modo duplici, quod rarius, modo quatuor, quod paullo frequentius, modo quinque, quod frequentissimum fuit, notatas, et inter eas aut secundum distantiam inter se, aut latitudine relativa aliqua quoque intercessit varietas potius, quam differentia. Occurrerunt etiam Cochleae *Tympanotona* alba testa, dum animal flavescens virgulis nigris brevibus intertinctum est, quae ad testam non penetrant, sed perlucent saltem in vivo animali. Aliquot prioris generis inveni, cujus striae omnes *intense roseae* fuerunt, quae aliis fuscae aut nigrae sunt, etsi omnibus extremus apex vortiginum roseus esse soleat. In rupibus fuit *Gramen paniculis variegatis*, a *Scheuchzero* alpinum nominatum t), hic vero minus coloratum. Ad rivum occurrit *Senecio Jacobaea latifolia* *); altius ad eundem inter fruteta fuit *Rapunculus corniculatus albus* u), et, ad declivia

r) *Lithospermum arvense* L.

s) *Euphorbia sylvatica* L.

t) *Poa alpina* L. α.

*) Sata mihi ad plures annos simillima

restitit, quam etiam in Gallia legeram, adeoque distingui forte mereretur.

u) *Phyteuma spicatum* L.

via, rivo proxima *Gramina varia* iam florentia, *Drymopogon v)* quoque copiose, sed nondum florens; et in sylvula adjacente *Carex pedata L.*

Ad d. 22. ei. Egressus per portam orientalem ad muros passim legi *Selum foliis carnosis* conicis, flore dilute roseo aut albo, staminibus rubris *w)*. Paulo altius *Lapidina* est, peculiari modo instructa. Cum per nidos, ut referunt operae, arenarius lapis occurrat, istum nidum quadrata apertura adoriuntur, et tot quot possunt, in profundum, lapides struendis aedificiis aptos eruunt ex quadrato spatio amplo, finem ad basin attingentes desinunt, et parietes prius relictos etiam demunt, quod per vectes, Collum gruis vocatos, et rota motos, efficiunt, postea locum relinquunt, et terra replent, postea colenda. Ad muros ibi fuere *Cochleae pomatiae*, insignis magnitudinis, striis s. fasciis castanei coloris diversae, et alia *Cochlearum species ex fusco variegata*, mira quantitate, cava murorum inhabitans. Porro in rupibus fuit *Sedum*, ut videbatur, ab acri minimo diversum situ ramorum et foliorum. In altioribus pratorum sepibus *Cistus helianthemum* foliis latis, in agris *Campanula speculum erectum x)*, in pratis *varia Gramina*, et ad vias *Bromus inanis y)* fuerunt.

Ad d. 25. ei. iterum visitavi regionem ad septentrionem sitam; ascendendi ad castelli dextram in valliculam, ubi ad sepes fuit *Calamintha fl. minore z)*, *Afarum* &c. occurrunt agri montosi, in quibus aliquoties fuit *Lathyrus flore rubro C. B. a)* florens, quem postea in agris proxime ad lacum ad

v) *Spiraea Aruncus L.*

w) *S. dasyphyllum* Linn. Folia fere perlucet ovatae sed pulvinatae formae, caules quidem infirmi, non videntur, sed saltem ex foliorum pondere huc illuc vertuntur, leviter hirsutuli esse solent, folia vero glaberrima.

x) *Campanula hybrida L.*

y) *Bromus agrestis* Allion.

z) *Melissa Calamintha L.*

a) *Lathyrus Cicera L.* Hall. Hist. p. 190. n. 439. qui pedunculis brevibus ab Ejusd. n. 438. praecipue differt, etsi uterque pedunculos in media longitudine duabus aristis s. spinulis mollibus instructos possideat, sicuti et *setifolius* Linn. similes habet interdum, sed in Germania non semper, quare ejusmodi aristae non bene
a Lin.

ad sinistram copiosiore legi. Hos pergendo ad declivitatem montis occurrunt prata fertilia, in quibus copiosa fuit *Orchis fuciflora* et *Orchis anthropophora* Colum. aequae ut *Monorchis* b), rarius *Pseudorchis* Mich. c), et *Orchis muscan referens* d), ut et elegantissima ista ad *fucifloram accedens*, quam in Fasc. II. Gesneriano descripsi e), vera et diversa species. Est ibi quoque *Orchis calcaribus longis purpurea* f), et *Helleborine fl. majore purpureo* g), quae copiosior ex adverso in altera valliculae declivitate occurrit. Ad margines aliquoties fuit *Coronilla montana* Riv. h), et *Hieracium pilis trifidis* i), ad truncos putridos *Orobanche staminibus latentibus*

a Linnaeo in characterem adsumtae videntur. Similes aristulas gerit pedunculus *Lathyri* Hall. n. 440. *f. angulati* Linn., sed foliolum octo linear. cum Hallero reperire nequivi in exemplaribus provinciae Gallicae. Linnaeus sub *Lathyro* suo *setifolio* Sp. p. 1031. n. 7. comprehendit etiam *Lathyrum* fol. angustis fl. singularibus coccineis Segn. Veron. II. p. 82. Exemplaria vero a discipulo ejus, Morenio meo, missa penitus accedunt statura, latitudine foliorum, lanceolata longa forma praedictorum, cum brevitate eorum, item stipulis non linearibus, sed pariter fere longe lanceatis, deorsum hamatis, margine hirsutulis utrisque, quin et statura ipsa coincidunt cum *Lathyro angulato* Linn. ibid. n. 8. Icon Rivini *Lathyri Montis Baldi* Tetrap. T. 47. cum Linnaei *setifolio* magis concordat, etiam statura, quae semper altior est et imbecillior; folia tamen plantae spontaneae, quam etiam in Saxonia et alibi legi, adhuc angustiora sunt, etsi longitudinem, angulato majorem, bene satis exprimant, et adsequantur. Bona icon,

quamvis nullibi citata: *Lathyrus minor* Rivini Tetrap. T. 47. fig. sinistiore, etiam si foliola ob culturam paullo latiora videantur, tamen quia semen in margine adiectum inferiore parte resectum, adeoque angulatum vocari potest, non male ad *angulatum* Linnaei pertinere posset, nam et stipulae longe lanceatae deorsum hamatae, pedunculus floris brevis et corolla non magna exhibetur. Cirri, ut Linnaeo loqui placet, diphylli quidem, superiores filo longo contorto terminantur. Inferiora autem quatuor foliolorum paria absque filis ejusmodi sunt, quod et in speciminibus italicis quibusdam obtinet.

b) *Ophrys Monorchis* L.

c) *Satyrium albidum* L.

d) *Ophrys insectifera* α. *myodes* L.

e) Tab. XVIII. f. 67.

f) *Orchis conopsea* L.

g) *Serapias rubra* L.

h) *Coronilla coronata* L.

i) *Leontodon hispidum* L.

tibus *k*). In dumetis *Rosa fl. albo plenissimo l*), et ad eorum graminosa *Gentiana cruciata*, et *Gentiana Centaureum luteum u*) aderant.

Ad d. 28. ej. Ad alterum ejusdem valleculae latus exspatiatus, montem conscendi fatis praeruptum, in quo *Nerituli* elegantes terram incoluerunt, et altius ad fylvulam *Hieracium aliquod* foliis glabris profunde fectis, *Hyoseridem* foetidam plurimum imitans, calicibus modo glabris, modo leniter pilosis, etsi differre non videbatur ab *Leontodonte Danubiali* Jacquinii *m*), et *Hieracium monoclonon* Dillen. Eph. N. C. descriptum *n*). Ibi etiam in graminosis iterum fuit *Orchis* supra notata *Gesneriana*, quam etiam postea alio in loco circa urbem inveni, et *Orchis fuciflora o*); in vepretis fuit *Digitalis lutea fl. minore p*), et in apricis viis *Pilosella fol. longissime lanceolatis q*), sed *stolonibus vix hic repens*, secus ac Linnaeus et Halleri Hist. n. 52. habent. In prato altiore fuit *Anthericum r*), et *Phalangium ramosum s*), *Monorchis t*) in apricis graminosis, gramina varia *u*) in pratensibus, *Emerus v*) in frutetis, sed filiquis onusta, et *Helleborine fl. majore roseo w*), ut supra dixi. Reduci ad Castellii muros et infra illud occurrerunt varii *Lichenes* ex classe *gelatinosorum*, v. g. Dill. Musc. t. 19. f. 27.?

Ad d. 2. Julii inquisivi in vires fontis foterii, qui in introitu ejusdem valleculae situs est, *la Poutrière* vocati. Domuncula superinstructa est,

- k*) *Orobanche major* L.
l) *Rosa alba* L. var. β .
u) *Chlora perfoliata* L.
m) *Picris* Hall. Hist. n. 26. *Leontodon hastile* L.
n) *Leontodon hispidum* Linn. si character pilorum in apice bi- vel trifidum valet, folia vero mox valde incisa mox levius fuerint. *Picris* Hall. Hist. n. 25.
o) *Ophrys insectifera* var. ϑ . L.

- p*) *Digitalis lutea* L.
q) *Hieracium Auricula* L.
r) *Anthericum calyculatum* L.
s) *Anthericum ramosum* L.
t) *Ophrys Monorchis* L.
u) *Bromus agrestis* Allion. fl. pedem. &c.
v) *Coronilla Emerus* L.
w) *Serapias rubra* L.

est, cum ambulacro parvo, et fons parco latice ex petra arenosa prodit, in alveo aliquam Ochram crocei coloris deponens. Gustata aqua subadstringens mihi et nauseofi aliquid habens visa fuit. Limpida quidem scaturiens, per noctem in vase clauso reposita, pelliculas et nubes flavas ad fundum deposuit. Infudi ☉ ☿ per deliquium, quod absque omni motu intestino mixtum, colorem dilute lacteum aquae conciliavit, paullo post suspensum altum formavit coloris albi intensioris. Pulvis Gallarum post semihoram flavo colore eandem tinxit. Syrupus violarum vix parum coloris virescentis produxit. Solutio ☿ in vivi in ☿ instillata strepitum fecit cum bullis aliquibus, et sedimentum album post aliquam moram deposuit pauca quantitate. Lapis infernalis, aqua communi solutus, nigredinem ☿ae foteriae cum paucio virore dedit, et sedimentum nigrum deposuit.

Post haec vario tempore exspatiatus in agros montofos, ibi reperi *Picridem asperam* f. *Cichorium luteum* foliis perquam amplis x), *Campanulam rapunculi radice* y), *Speculum caulibus procumbentibus* z), *Coronillam montanam* Riv. et alia.

Ad d. 12. Jul. instruxi iter in montem Juram, ut memorabiliora Lacus ibi siti, et alia contemplerer, Laufanna multo mane profectus. Ad vias diu fatis fuit inter vulgatiores plurimas, *Blattaria lutea* a), et cum in medio regionis istius montosae iter facerem, ad dextram colles altiores, passim villis amoenis sylvulis, inter quas aliquae laricinae, et vineis ornati siti fuerunt; ad sinistram vero prospectus in planiorem partem agri Vaudensis undique urbeculis, pagis et villis distinctam, ut et in lacum Lemantum patuit, quem ex opposito littore Sabaudia montosa limitat, et visum miro modo recreat, ad altiora sensim emergens versus . . . *Cistus Helianthemum*, sed foliis magis rotundis et hirsutis, acque ut apud nos in montosis asperioribus, varians, nos comitabatur. Ad ipsos montis
Jurae

x) *Picris hieracioides* L.

y) *Campanula rapunculoides* L.

z) *Campanula Speculum* L.

a) *Verbascum Blattaria* L.

Jurae tractus accedens, qui toti sylvosi sunt, *Pyrola pistillo recto* b), et *Carex pedata* L. in opacioribus sese obtulit; sensim in via strata altius emergenti occurrit *Saxifraga Geum hirsutum* c), quae olim et Pilatum montem conscendenti cum Rubia s. *Galio quadrifolio rotundo* d) prima quoque fuit. Pergenti semper inter fruteta et sylvas, *Geranium* quod *Geranio Gratia Dei* e) penitus simile est, saltem paullo humiliter manet, et flores ex caeruleo purpurascunt, copiose obvium fuit; inter istud passim occurrit aliud *Geranium*, floribus minoribus totis purpureis et modo nascendi magis corymbofo a priori maxime, non vero adeo notabiliter in foliis diversum, quod igitur *Geranio sylvatico* Linnaei, ab Hallero etiam nova editione Historiae suae adducto, penitus accedit, ab illo vero supra iam reperto florum magnitudine et corymbofo hoc habitu aliquantum recessit. Ulterius pergenti pasqua occurrunt frutetosa passim, in quibus obvia erat *Gentiana lutea*, jam florens et flores parans. In humidiorum eorundem plaga fuit *Thalictrum*, quod neque cum *flavo* Linnaei foliis etsi floribus, neque cum minore, neque cum *aquilegifolio* quod ad flores concordat, sed statura et floribus *flavum*, foliis vero magis minus illud imitabatur f). Superata aliqua jugi parte aditus se parat in vallem, in qua Lacus de *Joux* situs est, amphitheatri in morem oculis sese objicientem, quod ab occidente obliquo ductu in septentrionem porrigitur, planitiem duplex lacus, medio vallo diremtus, replet, adclivia, pagos, etsi non speciosos, incolas tamen ad 3000 comprehendentes, oculis objiciunt, quae montes altiores, etsi non ex altissimis undiquaque claudunt, et angustas saltem aliquas valleculas pro exitu relinquunt. In descensu ad fossas et in pratis copiosus

C 2

fuit

- b) *Pyrola minor* L.
c) *Saxifraga rotundifolia* L.
d) *Galium rotundifolium* L.
e) *Geranium pratense* L.
f) Hoc *Thalictrum* non aliud est quam *aquilegifolium* L. Exempla enim, quae in-

ter plantas siccas b. Auctoris sunt, stipulas persoliatas ad petiolorum divisiones habent, isti proprias, et cum icone in ill. Jacquini Flora Austriaca t. 318. ad amussim concordant. Minora quidem sunt folia, quam in *Aquilegia*, et in hoc ipso *Thalicthro* interdum deprehenduntur, et corollae

fuit *Cardus Erisibales flore rubro g)*, (quem in Albio monte olim ochroleuco flore repereram,) foliis vario modo ludens sese obtulit. Refectus prandio frugali, ambientia lustravi, et quidem in sylvula vallo supra dicto objecta fuit *Acinos Riv. flore majore h)*, et *Alfina tetrapetala foliis longis alpina i)*. In lacu occidentali copiosa fuit *Persicaria fluitans k)* et *Conserva viridis* nostrarum aquarum. Ad visitandum lacum septentrionalem me cymbae commisi, quam humanus hospitii dominus ipse direxit. Lacus triangularis fere formae nigram quasi aquam vehit, quod profunditati tribuo, ab hospite confirmatae. Traiciens descendi in angulo septentrionali, ubi lacus aquam exonerat per gurgites horrendos, sub petris calcariis praeruptis tristibus sese ascondentes, et aquas secum abducentes, quae scaturigines Orbae annis perhibentur, infra in valle confine emergentis, quod ex situs ratione vero satis simile videtur, etsi sat longe distet. Audax follertia hominum ibi aedificavit molendinum et machinam scindendis in asseres arboribus dicatam, quae artificiose structa est ita, ut ferra una cum machina absoluto opere sese retrahat et opus redintegret. Lacu, vento subfolano quidem valde agitato, oppositum litus repeto, et rupes meridionales, septentrioni oppositos perrepto. Inferiora istarum rupium, frutetis confita dederunt in saxi foliis expositis *Saxifragam sedifoliam rotundifoliam l)*, in opacioribus vero eandem foliis adeo longis et fere longioribus, quam Gesnerus Fasc. I. pinxit *m)*, quare et haec Helvetiae indigena et vix diversa videtur. *Ageratum* Tournef. *n)* jam hic fuit sat frequens, et in praecipitibus *Hieracium alp. villosum o)*, flores parans et duos fere pedes

rollae staminumque color haud purpurascens. Conveniunt tamen illa cum ill. Jacquini figura magnitudine; petalorum vero staminumque colorem non semper esse purpureum, Idem in descriptione hujus Thalictri diserte docuit. *Adnot. Edit.*

g) Est *Cirsium Halleri* Hist. Helv. n. 175. *Cnicus Erisibales* L.

h) *Thymus alpinus* L.

i) *Moehringia muscosa* L.

k) *Polygonum amphibium* L.

l) *Saxifraga Cotyledon* L.

m) Tab. XII. f. 27.

n) *Erinus alpinus* L.

o) *Hieracium villosum* L.

pedes altum, ut et *Carduus* aliquis, de quo proxime plura: nempe Hall. Hist. 164. varietas forte, aut distincta planta. *Cochleae striatae fuscis taeniis* ibi in frutetis, quas legi et quidem maxime ex corylis.

Altero mane ad d. 13. Jul. mox post folis ortum adscensum paravi in montem ibi celebrem, *la Dent de Vaulion* vocatum. Statim e diverforio adscendens via aliquas rupes tangit, in quibus *Erinus alpinus* L. *Ageratum* Tournef. copiosissimus fuit, et laete floruit, amoeno flore dilute purpureo oculos juvans. Exinde ad valleculam montanam penetratur, quam prata humida subpaludosa formant, in quibus praecipue notabilis occurrit *Carduus Erisithales* foliis ovatis integris fere, si dentes marginis excipis, ubique flore rubro, ut et *Gentiana campestris* Linnaei jam laete florens, cum apud nos autumnus alumna esse soleat. De hac certus sum, quod non nisi varietas sit *Gentianae Amarellae* s. fauce pilosa, cum apud nos ante hos quatuor annos mihi occurrerint circa Syburg Franconiae exemplaria procera multiflora, in quibus utriusque indolis calix repertus fuit copiose et promiscue, cum jam ad Gesneri Fasciculum monuerim calicem admodum variare. Sensim in altiora montis emergo, ubi ad sylvarum margines occurrit primo *Valeriana sylvestris* p) foliorum villositate efficaciam demonstrans, dein etiam ad saxa humidiuscula fuit *Valeriana integrifolia* q), et in graminosis laetissime crevit *Cramen paniculis speciosis purpureo-argenteis* Scheuchz. Prodr. pictum r); versus altiora inter saxa iter dirigente in graminosis copiosa fuit *Gentiana lutea* major, non florens quidem, sed pecudibus, ibi pascentibus, tamen intacta. Post hanc, adhuc altiori loco, *Veratrum flore viridi* s) aequè copiosum fuit non florens. Inter petras vero passim quoque occurrit *Helleborus viridis*, folia saltem gerens. Post casus alpinas ibi sat frequenter dispersas continuo adscensu pergenti occurrit in petris tenui gramine vestitis *Globularia minor* foliis apice simis t),

C 3

cespi-

p) *Valeriana officinalis* L.q) *Valeriana montana* L.r) *Poa alpina* L.s) *Veratrum album* L.t) *Globularia cordifolia* L.

cespites magnos ibi efficiens, *Cistus* s. *Helianthemum pilosellae* min. fol. Bauh. ^{u)}, aequae ac *Vva ursi* ^{v)} baccis copiose onusta; inter saxa ipsa fuit *Carduus idem*, quem supra adduxi, a *Cirsio virore brassicae* non solum foliis pinnatis, pinnis laciniatis spinosis, aequae ac colore floris dilutiore, aliisque dotibus, v. g. ramoso habitu diversus, non nisi bis tamen occurrit florens. Ad praecipitia eleganti florum candore reperit *Dryas octopetala* L. partim feminibus onusta. In sylvula fago et pinu constante iterum fuit *Valeriana integrifolia*, et *Geranium sylvatico* Linn. omnino simile, sed flore majore purpureo, quale et supra jam tetigi. Tandem in summum dorsum emergo sicco solo, non nisi tenui gramine vestito, tectum. Hoc in parte septentrionem et occidentem partem respiciente muri instar praeruptum est, et 3500 circiter pedes altum aestimabatur a viae ductore, (quod non ipse exploravi, instrumentis necessariis destitutus) et horrenda omnino ex ista parte objicit, etsi supra istud praecipitium magna Galliae finitimae pars ad *Vesuntium* usque sese objiciat. Ad orientem et ex parte septentrionem magis occurrit visui magna pars *lacus Neocomensis*, ad occidentem vero e longinquo se objicit mons *Dola*, et infra propius *Lacus* uterque *de Foux* cum aliquot aliis finitimis minoribus. Meridiem et ex parte orientem versus *Lacus Lemani* magna pars, et regio *Lausannam* ambiens patet, et e longinquo ultra hunc limites oculo ponunt, ad sinistram cacumina nivosa *Alpium Valesiacarum*, et ad dextram series cacuminum, aeterna glacie tectorum montis *Maudit* s. *Mont Blanc* vocati. Cuncta ista viatoris molestum fatis adscensum largiter compensant tot pulcherrimis objectarum rerum simulacris.

Aliqua quiete paullum refectus descendo rursus, paullo devians per aliam semitam praecipitii latera sequentem diverto ad arbores quasdam demortuas, quas aequae ac *Pinum Cembro* *Vsnea nigricante* copiose obsessas reperi ^{w)}. In petris ultra prius jam adductas plantas ibi fuit non infrequens

^{u)} Intelligitur hoc nomine *Cistus oelandicus* Jacqu. fl. austr. t. 399. Hall. Hist. 1034. Adn. Ed.

^{v)} *Arbutus Vva ursi* L.

^{w)} *Lichen jubatus* L.

quens *Ranunculus aconiti folio flore albo* x), quem et nos circa Burgberheim habemus, flores autem notabilius majores et caules rubentes fuerunt, foli alpini indubii effectus. Totus mons lapide calcario gryfei et albidu coloris componitur, absque ullis petrificatarum rerum vestigiis, et in via occurrit putei initium, quem, ut referebatur, Pastor aliquis Ecclesiae finitimae cum spe inveniendi venas metalliferas, fodere incepit, spe autem frustratus, ab opere desit; occurrit interim nobis aliquis, quem viae ductor pro metallifossore agnovit, quorum aliqui in hunc usque diem audacissimo conatu se ad plures orgyas ad praecipitii latera in confiniis, ubi *Dryas* fuit, sicut supra dixi, funibus demittunt fodiendi causa, quid vero invenient, nescitur. In graminosis circa casas alpinas fuit aliquoties *Orchis alp. nigra* y), ad Gesnerum descripta, et *Gentiana verna major* z), tam florens, quam feminali capsula iam onusta. Ad latera pratorum pago confinium occurrit *Geranium molli* Linn. penitus simile, flore notabiliter magno laete caerulefcente, sed magis reclinato habitu praeditum. Vallis interim haec, medio Jura monte conclusa et hucusque descripta, ad 6000 incolas possidere perhibetur, quam post meridiem ipsius hujus diei relinquo, viam sequens ad ripas lacus septentrionalis, in quibus *Scrophularia rutae folio* a) et *Arabis alpina* et *Sagina alpina* in rupibus laete floruerunt, in agris confinibus praeter varias vulgatiores plantas *Hieracium f. Picris Cichoreum luteum* b), facie aliquantum diversa, se obtulit. Deserenti lacum claustra rupibus calcareis, quae e montibus propinquis, praesertim ex mox nominato Dent de Volion decussae et dejectae sunt, a dextris sito, dum a sinistris magis schistus dominetur, referta objiciuntur, quae angustam admodum vallem undique coarctant, laeto tamen gramine abundantem, inter quod *Campanula Trachelium* et *glomerata*, admodum pingues, copiosae fuerunt. Via angusta et rupibus variis semper impedita ad fruteta tandem ducit, ad quorum graminosa loca *Gentiana lutea* penitus floruit. Haec sensim ducunt ad

Clau-

x) *Ranunculus aconitifolius* L.z) *Gentiana acaulis* L.y) *Satyrium nigrum* L. Gesn. fasc. II.
p. 21. t. XX. f. 66.a) *Scrophularia canina* L.b) *Picris hieracioides* L.

Claustrum angustissimum, per quod via praeceps et molestissima ducit, dum reliquus mons, *Mont de Cire* dictus, sylvis dense confita fuerit, atque pervenimus e regione montis istius praecipitis *Dent de Vaulion*, intuentes muri instar erectum praecipitium. Continuumus semper descendendo per similes vias molestissimas ejusdem montis *de Cire*, inter densissima ferarum (si aessent) iustra, quae diem nobis praeripuerunt, et tamen ad viam legi *Campanulam foliis rhomboideis c)* fl. caeruleis adeo conspicuis, ut fere persicifoliam aequaverint; *Hieracium Pilosellum* fol. lanceolatis raro pilosis d), quae stolonem emittit et apud nos quoque est, et *Polygonatum verticillatum e)*, quod in frutetis *Dent de Volion* etiam occurrit. Transitur per struis alicujus carbonariae locum, in quo super terram carbonibus minutis mixtam copiose crevit *Peziza minima crocea*. Ex claustris demum emergimus, translati in vallem sensim ampliorem, fertilissimam quibusvis generibus frumenti et graminis, quam perfluit ad lacum *Neocomensem* tendens, amnis *Orbe*, cujus origines ex supra dicto lacu *Foux* deducunt incolae, et in qua situs est pagus *Orbe*, variis officinis ferrariis celebris. Ad dextram vallis viam continuantes tandem ad altiora magis elevamur, ex quibus prospectus patet non solum in catarractam ejusdem amnis perelegantem ibi occurrentem, sed et in viam regiam, quae ex Helvetia in Gallias eo loco ducit. Per totam viam a dextris sylvae et fruteta nos non relinquunt, in quibus praecipue et copiosissime adfuit *Geranium illud flore majore*, floris colore ex caeruleo purpureo et purpureo majore ad illud *Geranium Gratia Dei* vocatum satis accedens, et illud etiam *flore minore* floribus magis corymbosis, quod aut solum aut utrumque *Geranium sylvaticum* Linnaei erit; passim etiam adfuit *Pyrola pistillo recto f)*. *Rosae* quoque variae, v. g. alba

c) *Campanula rhomboidea* L.

d) *Hieracium dubium* L. Cur autem dubium? si quidem planta vere diversa est ab illa Hall. n. 52., quae apud nos, quantum scio, non crevit, haec vero *Pilosella* Hall. Hist. n. 53. apud nos frequentissima est.

Ob foliorum colorem vocari posset pallidum vel albidum.

e) *Convallaria verticillata* L.

f) *Pyrola minor* L.

alba g), ut et illa non spinosa flore intenso rubro h). Per montosa continuantes in objectas ad finistram regiones, in quibus Clusa oppidulum situm est, quod monti solitario impositum, difficile accessu videtur, et e longinquo Eborodunum, versus Lacum Neocomensem oculos pascimus varietate locorum, donec hoc montium jugum superantes ad dextram quoque prospectus sese aperit in totam regionem Vaudensem usque ad Genevam versus, fertilissimam praecipue vineis praestantissimis. Per montosa et colles pergimus tota fere Buxo frutescente tecta, odore caput non parum gravante. Adimus demum oppidum Sara, castellum antiquae familiae. Antequam ad illud accedimus, transimus rivum, qui molendinum circumagat, et cujus pars una ad Lacum Neocomensem, et altera ad Lacum Lemannum tendit, adeoque hoc modo, non solum in Oceanum mediante priore, sed et in mare mediterraneum mediante posteriore undas suas propagat. Tandem redimus Lausannam, ad sepes solum Alceam foliis imis rotundioribus i) copiose crescentem observantes. Eodem adhuc mense abhinc et usque ad finem Julii saepius in confinia Lausannae exspatiatus sum, et varia adhuc legi, v. g. in via versus Morges Dianthus calicibus campanulatis k), ut Hallerus dicit, qui tamen proprie quinquangulus est, et pressione saltem campanulatam formam acquirit; idem etiam ad ripas Lacus arenosas infra Ouchy frequens est. In collibus siccis Linum fol. acerosis fl. rubro l) et Chamaedrys m), et Dianthus fasciculosus n) etiam ea varietas unico flore o), et Andropogon s. Gramen dactylon villosum p) et Scabiosa montanae similis praealta q). In vallecule montis septentrionem

g) ? Rosa Hall. hist. n. 1102.

h) Rosa alpina L. Rosa inermis Etc. Hall. Hist. n. 1107. in nomencl. vitio typographi omissa.

i) Malva moschata L.

k) Gypsophila Saxifraga L.

l) Linum tenuifolium L. floribus carneis, lineis purpureis. Folia et calicis foliola spinulis minimis hirta.

m) Teucrium Chamaedrys L.

n) Dianthus prolifer L.

o) Dianthus diminutus L.

p) Andropogon Ischaemum L.

q) Scabiosa, quae Lausannae ad aggeres elatiores ultra portam S. Francisci crescit, statura tripedali, pluries ramosa fuit, folia vero in totum columbariae Linn. similia fuerunt,

trionem versus fiti, quam saepius adieram, habui in frutetis *Tamum* baccis onustum et *Helleborinen atropurpureo flore*, quam si voles, ob barbae crispulos monticulos pro diversa habere poteris. In agris fuit *Campanula rapunculi radice floribus secundis r)*, ad sepes *Scorodonia s)* et *Calamintha montana t)*, quae et in planitie ad sepes est versus *Morges*, florum magnitudine quidem varians aliquantum, attamen vix vere *Calamintha fl. majore* Auctorum, (ut Hallerus injungere videtur,) et in agris *Hieracium Cichorium luteum u)*, foliis perquam latis. Versus Lacum Lemantum ad sinistram pagi *Ouchy* in pratis montosis et ad humida graminosa fuit *Inula* quae *Conyza major* C. B. et *Baccharis v)*, in rivo per fundum glareosum fluente *Hippuris foetida w)* admodum elongata, *Castaneae x)* etiam florebant eo mense. Ad ripas Lacus erat *Silene nutans*, *Scrophularia rutae folio y)* perquam ramosa, et *Sideritis herba luteola* Riv. z), annua planta satis diversa ab altera, flore luteolo a). In agris *Lathyrus fl. rubro* jam desloruit filiquis onustus spontaneus, de quo supra. Hortum etiam pluries visitavi honestissimi viri *Zimmermanni*, Consilarii Hassio-Casselani, variis elegantibus plantis referum exoticis, in quo etiam vidi *Epilobium alpinum angustifolium*, ne cultura quidem minimum a structura sua aberrans, adeoque totum diversum ab altero latifolio, cum quo Linnaeus confundit.

Nix in summis montibus adhuc durans, et montes Sabaudiae confines adhuc tenens, sicuti quotidie ante oculos mihi fuit, me abstinuit hucusque

fuere, nempe inferiora integriora dentata, quo altiora in caule eo magis pinnata, pinnis angustis fere linearibus aut lanceolatis, extrema solitaria plerumque paullo latiora.

Flores penitus responderunt jam dictae, excepto eo, quod pili inter flores albi fuerint, quod tanti vix est: esse tamen possit *Scabiosa* Hermann. Parad. Bat. p. 221. fig. 5. Forte magis huc quadrat, quod Hallerus Hist. n. 202. p. 88. inducit (sub lit. d.), de quo tamen dubito.

r) *Campanula rapunculoides* L.

s) *Teucrium Scorodonia* L.

t) *Melissa Calamintha* L.

u) *Picris hieracioides* L.

v) *Conyza squarrosa* L.

w) *Chara tomentosa* L.

x) *Fagus Castanea* L.

y) *Scrophularia canina* L.

z) *Stachys annua* L.

a) *Stachys recta* L.

que, quin ad visitandos eos me accingere possem. Nunc vero diminutiore facta, paravi iter alterum alpinum in montes, Laufannae oppositos, et ingressus viam ad d. 5. Aug. multo mane lacum Lemantum trajicio navi, atque post trium fere horarum intervallum fere transversim eum emensus, Sabaudiae littus attingo ad pagum proxime situm *Tour Ronde* appellatum, ubi, adcersito viae ductore, hora octava matutina iter ingredior in montem *Mimise* vocatum, fertilissimum omnium, ut perhibent, ejus regionis, et fere adjacentium locorum. Parva planities est, ad Lacum, quae inter herbas vulgares solam *Calamintbam* supra notatam obtulit. Post hanc ascendendo per colles aratrum expertos, in quibus *Lathyrus* Hall. Hist. n. 438. *b)*, variis frumentorum generibus confitos, quibus intermiscuntur sylvulae *Castaneis*, *Fuglandibus* et varii generis frugiferis arboribus confitae. Castaneae tunc adhuc floruerunt, aut flores masculinos decutere inceperunt, interim tamen, quod viae ductor nunciavit, finiente hoc mense messis fructuum instituitur, qui in acervos, intra circulares areas, lapidibus cinctas, depositos accumulatur, et cum cortex rumpitur, colliguntur in annum cibum. Sensim ad altiora penetrare incipio per semitam satis molestam, ad cujus latera *Phalangium ramosum* *c)* frequens fuit, et montosa *Acere* et *Avellanis* inter supra nominata abundant. Rivus ex altioribus montis praecipiti cursu et multo strepitu delabatur, quem aliquoties transeo, et ad ejus ripas decerpo *Jacobaeam*, *alpinae rotundifoliae* floribus satis accedentem, sed pinnas in foliis habentem, qualem olim versus *Einsiedelen* quoque decerpseram. Inter fruteta opaciora quoque occurrit *Aquifolium* *d)*, baccis onustum nondum maturis. Semper ascendendo attingo molam ad istum rivum ita instructam, ut rivus desuper in rotas descenderet, cujus lapides molares ex Granito nigricantibus maculis fuere, quam ex altioribus montibus petitum referebant. Promontorium quasi istud emensus in planitiem pervenio apricam, agris pinguibus, frumento et tritico confitis cultam, in qua parochia sita est, *Tonon* vocata, aliquot casis et parvo templo confans,

D 2

b) *Lathyrus sativus* L.
c) *Anthericum ramosum* L.

d) *Ilex Aquifolium* L.

flans, cujus Parochus totam istam regionem ad plurium horarum circuitum prospicere sacris tenetur. Non possum satis laudare comitatem illius viri, *Louis* vocati, qui humanissime me excepit, et ovis forbilibus aliquot refecit. Post horulae circiter quietem ad ulteriora me adcingo. Duplex via est ibi in montis altiora, una brevior, maxime praeceps, altera longior non minus difficilis. Ego vero longiorem sequor eo lubentius, quo magis divitias regionis cognoscendi cupidus essem. Viam ingredior per agros tam frumento, quam *Solano tuberoso* confitos usque ad casam quasdam pastorias, ambiendo pedem montium altius sitorum, post quas viae cavae incipiunt inter fruteta opaca, in quibus *Campanula rhombifolia* eadem, quae in monte de *Cire*, sed varie ramosa, pinguior et altior, et *Campanula minor alpina rotundifolia* e) flore albo, porro *Geranium molle*, atque *Astrantia* f), saepius rubro involucro varians, atque *Polygonatum verticillatum* femine foetum, *Filicula Adiantum nigrum* g) et illa *corniculata* vocata h). Extra sylvas emergens ad lapides calcarios legi *Lichenem gelatinosum granulatum* et alios congeneres, aequae ac *Brya aliqua* et *Hypnum incanum* &c. Sensim magis attollitur mons et ex situ aprico sterilis fit; tamen ibi fuit *Acinos flore majore* i), et solo alpino initium fecit. Praetereo casam, quam inhabitavit per aliquot annos Helvetus nobilis ex urbecula aut pago *Ville-neuve* ad oppositum lacus litus sito, qui sanitatem adquisivit ex amoenitate loci et adscensu difficili in loca adjacentia. In praecipitia montis altiora evehi incipio, in quibus *Pimpinella fl. rubro* k), quam Hallerus pro diversa olim habuit, se primo obtulit, dein *Arnica Bellidifstrum* Mich. l) copiosum fuit; et *Anthericum alpinum* m) florens, quod *Laufannae* antea jam semen gessit. Pergendo per praecipites vias montis instar muri erecti, (ex cujus petra aliqua ad dextram sita, nudius tertius alpicola cum sarcina foeni decidens dilaniatus ad pedem inventus est,) sese copiose obtulit *Hieracium*

e) *Campanula rotundifolia* L. var. β .

f) *Astrantia major* L.

g) *Asplenium Adiantum nigrum* L.

h) *Acrostichum septentrionale* L.

i) *Thymus alpinus* L.

k) *Pimpinella magna* L. var.

l) *Doronicum Bellidifstrum* L.

m) *Anthericum calyculatum* L.

racium alp. villosum n), et *Valeriana rotundifolia* o), et illa *sylvestris*, parcius *Mutellina* p); jam defloruerat *Soldanella*, viguit vero *Parnassia* et *Veronica maxima latifolia teucrifolia* q), quae vera alpina planta, nunquam, ut *Leyferus* credit, circa *Halam* in planitiem descendens; *Hieracium aureo flore* Hall. r), *Galium alpinum minimum* s), et aliud *elatius* t) frequens fuit, et *Pedicularis verticillata* rubro flore primo elatior, sensim ad altiora emergenti humilior; *Gentiana alpina verna major* jam defloruerat, illa vero minor u), bavaricae accedens sed longioribus foliis, adhuc floruit. *Bartsia* jam defloruerat. *Trifolium lupulinum erectum* flore admodum magno spadiceo v), caule humillimo fuit. Saxa incoluit *Aster alpinus magno flore* w), et in apricis *Gramen typhoides alpinum* x), similibus *Saxifraga sedifolia rotundis fol.* *Petasites* s. *Tussilago monanthos fol. reniformibus* y) frequens per totum tractum fuit. Versus summa *Campanula linifolia uniflora* Scheuchzeri It. Alp. z) saepius adfuit, et *Veronica scapis aphyllis* a), folia majora quam in *Pilato* monte habens, et illa *frutescens* b), porro *Erigeron alpinum* c) tam uniflorum quam aliquot florum. In crepidinem aliquam post superata enormia praecipitia adveniens, in humidis fuit *Saxifraga fol. laxe ciliatis flore flavo* d), flores parans, et in faxis *Dryas* Linn. femina ferens.

Per totum illum adscensum miratus sum structuram petrarum et montis praerupti, ad sinistram adscensus siti, cujus strata ex maximis frustis calcariis, ne vestigium quidem petrificatorum exhibentibus, composita mox

D 3

undo-

n) *Hieracium villosum* L.o) *Valeriana montana* L.p) *Phellandrium Mutellina* L.q) *Veronica latifolia* L.r) *Leontodon aureum* L.

s) Hall. hist. n. 718.

t) Hall. hist. n. 715.

u) *Gentiana verna* L.v) *Trifolium spadiceum* L. var.w) *Aster alpinus* L.x) *Phleum alpinum* L.y) *Tussilago alpina* L.z) *Campanula rotundifolia* L.a) *Veronica aphylla* L.b) *Veronica fruticulosa* L.c) *Erigeron alpinum* L.d) *Saxifraga autumnalis* L.

undoso ductu, mox arcuato situ ex superioribus ad inferiora dirigebantur, ita ut concludere potuiffem, hunc montem ex aliquo loco, et quidem ad dextram seu ad meum adscensum resupinatum et quasi inversum fuisse, dum aut basis ejus in uno latere ablata et abrepta aut in abyssum detrusa, ut incumbens montis moles ita inversa fuerit, aut dum ex altero latere s. sinistro, ubi lacus nunc est, explosio aliqua facta fuerit, montis fundamenta in altum tollendo quasi volutata, adeoque quasi inversa fuerint. Petrae calcareae sunt, passim raras abietes aut non proceras nutrientes, passim gramine tectae, ex quibus foenum multo labore et periculo secant monticolae, et trahis devehunt aut dorso reportant. Dum ultra dictam crepidinem, quam ab utroque latere rupes fat altae fecerunt, per angustam semitam emergo, summum etiam montis ipsius dorsum sese aperit, quod ad sinistram immenso et horribili abyssu usque ad radicem patet, ad dextram vero semitam angustam offert super massam aliquam, reliquis quasi montis partibus interpositam, quam schistosa massa rubescens in laminas circiter dimidium digiti crassas scissilis componit, ductu et directione vero a reliquis montis supra dicti stratis penitus diverso, non horizontali sed oblique verticali situ, sicuti substantia penitus dissimilis fuit. De hoc singulari strato infra quaedam occurrent. Nullum fere dubium videtur, quin haec massa peregrina sit reliquis stratis montis, adeo ut dixeris, hanc reliquis quasi incuneatam esse, ut metallicolae nostri loqui amant.

Schistus is si ibi natus fuisset, ad horizontem strata ejus posita fuissent; nunc vero cum oblique verticaliter positae fuerunt ejus laminae, aliunde aut enatus aut in eum locum translatus credendus est. Aquarum quarundam impetum eum huc transtulisse, altitudo et loci situs fere nullo modo permittit; si vero montis ruina cuncta invertit, et ima in summum sustulit, tunc ejus ortus et reliquis situs melius intelligentur, quod infra pluribus tangam.

Emensum hoc schistofum stratum, quod sterile omnino fuit, tenuis graminis planities in solo nigro excipit, crateris instar rotunda et altioribus

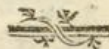

bus cacuminibus, passim tamen graminosis, circumsepta, satis tamen spatiosa, ut ad mille pecora in eo monte pasci possint, referentibus alpicolis, tam vaccae, quam et potissimum caprae et sues nigri coloris; in quo sat frequens fuit *Ranunculus alpinus caule et calice hirsuto, foliis glabris e)*. Istam planitiem scaturigines aliquae parvae uliginosam reddunt, in qua uligine praecipue *Rumex alpinus* laete crevit, et ibidem casae aliquot alpinae miserrimae positae sunt, inter quas cum pecudibus homines se recipiunt noctu, cum ob praecipitia in stabula colligi debeant pecora, ne praecipitentur noctu et percant. Inter ea misere pernoctavi humi decumbens, lapidem pro culcitra habens, et caseo molli pastus aquaque nivali paullo calefacta potatus *f)*. Altero mane in partes

e) Est *Ranunculus nivalis* L. Hall. Hist. n. 1168. Idem *nivalis* Cranz. Fascicul. II. T. IV. f. 4. praecipue etfi minus altus.

f) Describam ejusmodi tuguriolum. Stabulum proprie est, quadrata circiter forma exstructum, ex trabibus ligneis, basi forte lapidea, interdum satis lacunosa, suffultis. Introitum facit porta modica, cui ex adverso foramen magnum quadratum altius locatur, et pro luminis admissione et aditu aeris liberi et ventorum semper apertum tenetur. Prope portam, vel non longe ab illa, ad latus foci species est, aliquibus lapidibus cincti, qui pro custodiendo igne, et pro sedibus incolarum, (qui tamen saepe humi discumbunt) et advenarum serviunt. Latera tugurii utrimque ab area media separantur, pariete ex lignis et asseribus constructo, in quibus (latibula dixeris) pecudes custodiuntur per noctem, ab uno latere vaccae et caprae, ab altero porci.

In area ista media, postquam refectus fueram aqua nivali, ex proximo monte depluente et ad ignem tepefacta, et ferculo alpicolarum, et ex caseo recenti, vel potius lacte in caseum coacto caprillo et cremore lactis dulci composito, exquisitissimi, ut fateor, saporis et frigore leni totum corpus pervadente roborantis, me ad quietem composui, humo certe fordido totus vestitus incumbens, et lapidem sub capite ponens, cum totus supinus decumbere nequeam, noctem frigidam, vel horulas aliquas, ob boatus et grunitus pecorum et alios strepitus infomes, transegi. Mirari satis non possum fidelitatem Sabaudi, viae ductoris, quem Laufannae conduxeram, ut navi me huc transveheret, et viam in montes monstraret. Hic homo, etfi a me requisitus ut cubitum iret, tamen confedit ad focum extinctum, et monente me decedere recusavit, dicens: Je suis mieux ici, auprès de vous. Paulo postea accessere

partes ambientes altiores passim evagor, et circa rupes, humentes ob nivem in altioribus crepidinibus adhuc praesentem, legi *Ranunculum alp. fol. trifido album g)*. Ad altiores adhuc montes promoveo, quos gramen tenue vestit, et quos alpicolae ad montem *Auche* pertinere, fortassis non exacte narrantes, nunciant, ibique copiosum reperio *Cistum serpillifolium h)*, de quo passim auctores varia sentiunt, item *Cardium* eundem, quem in *Dent de Vaulion* legeram, nondum florentem, et *Salicem serpillifoliam lucidam i)* humi procumbentem, caudices spithamacos formantem. Pergendo ad rupes adhuc altiores evehor, ibi iterum occurrit *Globularia minor fol. fimo* et *Saxifraga sedifolia* in ficcis rupibus vix pollicem unum alterumve alta, foliis rotundis, cum infra in humidioribus longis fuerat et plurium florum. Aderat quoque *Selaginoides* Dill. *h)*. Occurrit aliquoties *Sedum l)* flores evolvere incipiens, foliis densissime imbricatis et caule vix dimidium pollicis explente. Ad altiores adhuc adrepto petras, ubi occur-

fere aliqui, forte inquilini, qui tamen, me eos adclamante, et Sabaudum conductorem videntes, statim recesserunt, nec redierunt, vix aliud fere quaerentes, quam me forte dormientem, cui fortassis aliquid rapere potuissent. Eo etenim tempore rumor fuerat, duos Medicinæ aut Chirurgiæ studiosos in montem Salevam, eadem montium catena cohaerentem, herbarum caussa profectos, deperditos nec amplius inventos fuisse. Etiam si neutrum ejusmodi rumororum crediderim, de me satis securus, evasi tamen feliciter, et oriente sole surrexi ad pervagandos colles petrosos conterminos, et postea salvus montem descendens ad virum ecclesiasticum me magno gaudio excipientem reversus sum, etsi ob noctem insomnem lassus, qui tamen, ut mihi confessus est, de me metuerat, et destinaverat nuncium aliquem ad montem

mittere, nisi rediissem. Summa hominum monticularum paupertas forte interdum indigentes ad scelera perpetranda impellere aut trahere potest, quae alias horrent.

Casae alpicolarum helveticorum plus commoditatis habere solent, et ad minimum lectulum aliquem, stramine aut foeno plenum, in quo viator si non dormire, tamen quiescere potest.

g) *Ranunculus alpestris* L. Hall. Hist. n. 1167. admodum parvus, cum in Pilato olim proceriorem legissem.

h) Cranz. fasc. 2. p. 101. tab. 6. f. 3. (Non differt ab eo cujus mentio facta est supra p. 22. not. u. *Adn. Edit.*)

i) Vel potius *Salicem alpinam* apud Scopoli occurrentem Fl. Carn. edit. 2. tab. 61.

k) *Lycopodium Selaginoides* L.

l) *Sedum saxatile atrorubentibus floribus* C. B. *Sedum atratum* L.

occurrit *Saxifraga*, quam illi *foliis integris et trifidis* Hall. fere adfirmare potuiffem, quae vero ficut uniflora fuit ex caulibus vix aliquot lineas pollicis altis, calice ruberrimo, petala vero flavescentia, ita etiam folia minima et fere circinata fuerunt, deniffime imbricata, inter quae vix unicum inter plura exemplaria fuit, in binos lobos breviffime feftum. Difficulter eam cum fupra dicta conjungo, aequè difficulter tamen auderem pro diverfo eam habere, cum notae iftae vix pro diftinctione fufficere videantur, et locus altiffimus, ficcitasque ejus, non parum tribuere potuerit ad producendas iftas qualitates differentes primo adfpectu *m*). Pergendo adrepo et enitor in rupem difficillimam, gramine tamen leviter teftam, ab utraque parte praeruptiffimam, et altiffimo dorfo, vix aliquot pedes lato adeo in aerem elevatam, ut ab utroque latere profpicienti totam regionem a ripis Lacus ufque in montem abfconderit, et oculis non nifi media fere pars Lacus aquas objecerit. In ea tamen *Arenaria ferpilli foliis ad bafin ciliatis* *n*) copiofa fuit, et alia *Arenaria*, quae habitu ad iconem Vaillantii Parif. tab. 2. f. 3. accedit, et cum hac penitus coincidit. In extremis praecipitii quoque crevit *Dianthus*, quem *Stiriacum* olim Hallerus vocavit, digito paullo altior et foliis ad radicem collectis *o*). Profpectu ex loco undique libero, fed alicui qui praecipitia absque vertigine non adit, forte intolerabili, plurimum delectatus fum, cum directe profpiciens longe infra me habuerim Alpes oppositae regionis, ultra Lacum fitas, Bernenfes ad finiftram, totum fere pagum Friburgenfem et Bernenfem, Bernam ufque, ad dextram, in montes Sabaudiae retro fitos altiffimos, retro

m) Videtur *Saxifraga alp. ericoides* Seguier. Ver. I. tab. IX. f. 3. cujus defcriptio bene quadrat, et icon finifterior et minor, non vero *Saxifr.* Ejusd. Vol. III. tab. V. f. 3. quae penitus differt fecundum exemplaria, incertus enim fluctuat Auctor circa nomina, quibus duas plantas diverfas notavit, et in pictorem culpam rejicit, qui

non peccavit, fiquidem exemplaria Supplementi tab. cit. fati docent. Hallerus in Hift. n. 988. non bene utrumque nomen Seguierii conjungit.

n) *Arenaria ciliata* L.

o) Est, ut exemplaria docent, *Dianthus filveftis* Wulfen. in Jacq. collectan. austr. vol. I. p. 237. c. ic. *Adnot. Editoris.*

retro totum Lacus Lemani tractum, Genevam usque, partim coram, partim sub pedibus viderem.

His satiatus retrocessi, et deorsum per graminosa sicca non sine periculo recedo, ubi decerpsi binas *Avenas*, unam vulgari *Gramini avenaceo* satis similem, alteram *locustis flavescens* ab Hallero descriptam *p*).

Ad rupes opaciores et humidiores accedenti occurrit *Saxifraga fol. partim integris, partim trifidis, mediae magnitudinis*, Hall. hist. n. 988. *q*) per totum

p) Hall. hist. n. 1499. β . 1497. β .

q) Judice etiam ill. Hallero *Saxifraga* haec est planta difficillima explicatu. Ex una parte mihi quidem videtur, locum natalem plurimum tribuere ad diversitatem habitus, quo passim reperta est ab Auctoribus, partim a me ipso lecta fuit. Vix igitur dubito, quin *Saxifraga* ista in fumorum istorum scopulorum rimis mihi occurrens, et iconem Seguierii Veron. I. tab. IX. f. 3. sinistra, dentis ramulis lateralibus, sic satis referens, fuerit eadem planta cum Hall. n. 988. sed ob loci altitudinem et siccitatem adeo parum nutrita, ut folia, caulem, et florem descripto supra modo dare potuerit. Cum autem porro descendendo ad humiliora, magis opaca et irrigua, pervenissem, sensim plantam magnitudine cespitum, et ocellorum pariter ac caulium altitudine et florum copia, aequae ac foliorum divisione, auctam decerpsi. Augmentum hoc, magnitudinis non solum, sed et foliorum bifectorum et trifidorum, integris mixtorum copia, continuare, quan-

do plantulae humiliores, praecipue vero humiliores sedes nanciscuntur, testantur exemplaria, in Alpium variis locis lecta, adeo ut dentur ocelli et caules infra illos, qui meris fere foliis trifidis instructi sunt. Infima vero folia semper simplicia ac glabra, et caules florentes aequae ac calices semper et ubique aciculis praepilatis conspersi reperiuntur. In ocellis vero foliorum ea deprehenditur diversitas, sive floreat, sive nondum in flores progerminent, ut aliqui in totum glabri sint, aliqui in cespitibus etiam conterminis folia, praesertim si secta sunt, minutissimis aciculis praepilatis conspersa reperiuntur, alii demum cespites ex ocellis plurimorum ejusmodi foliorum aciculorum, componantur, quorum dein quoque folia aliquam crassitiem quasi possidere videntur. Credibile igitur est, plantam, quo magis irrigua, forte et humiliora loca in Alpibus incolit, eo majorem quantitatem foliorum trifidorum, partim glabrorum, partim viscidorum nancisci posse, et forte undique viscidam fieri et increfari,

totum habitum *Helveticis* similis r), pro modulo plantae magna et multi-
E 2 flora

fari, si locus sufficientem vel abundantem humorem suppeditare potuit. Laciniae foliorum ubique lingulatae sunt, ut folia ipsa, absque acumine, apice saltem paullo angustiore vel obtusifusculo. Par ratio videtur obtinere in caulibus et numero florum. Minima exemplaria caulem humillimum, nudum, uniflorum, calice colorato trudent; quo magis vero planta magnitudine crescit, eo altiores caules et eo plures flores promit. Exemplaria mediae magnitudinis caules ligulis aliquot per intervalla laxa gerunt, cum floribus duobus tribusve; altiores caules majorum ocellorum et plurimorum foliorum trifidorum, plures ligulas, modo bifidas, modo trifidas nanciscuntur, et flores tres, quatuor vel quinque. Semper tamen et in omnibus simillima structura partium, florum et calicum obtinet.

Plantam hanc ad exemplaria mediae magnitudinis descripsi in Fasc. I. Oper. Gesn. n. 31. quae caules steriles non adeo foliis adscendentibus obsessos habuerunt, quales in icone sinistra J. B. III. p. 754. picti sunt. Hoc igitur notare volui, si dixi, iconem unam J. B. cum Gesneriana non penitus concordare. Nunc vero post aliquot supra 30. annos, plurimis exemplaribus instructus, video, quod idem in planta Gesneri locum quoque habeat. Interim J. B. de duabus plantis aperte loquitur, una majore, altera minima odoris gratissimi: de hac ultima indicavi, quod ad Ges-

neri plantam pertineat, disertis verbis. Quam enim aliam J. Bauhinus adducit, quae fratris C. Bauhini est, huc penitus non pertinentem, nemo bonae voluntatis mihi tribuet, quasi eam permiscuerim.

Contra omnem meam expectationem noviter contra me non prolixè solum, sed et acriter disputat Cel. Abbas de Wulfen in Miscell. Austr. Vol. II. p. 128., perhibens, me ex duplici erroneo principio omnia perperam dixisse, quae ad illustrationem plantae Gesnerianae addidissimè loco citato. Quod ad plantas ipsas attinet, (quas sub duplici lemmate, unam *muscoideam*, parum commode, alteram *moschatam* adpellandam esse contendit, quarum prima esset Saxifr. Hall. n. 988., et quam me vidisse mihi cedit, altera vero planta J. B. et Gesneri Fasc. I. n. 31., quam ego nunquam viderim) ipsi omnino relinquere possum, donec plantarum, praesertim earum, de quibus sermo est, genium et mutationes oculis minus praeoccupatis curatius contemplari voluerit. Vtrique folia sunt ejusdem formae, mensurae, et faciei; *moschatae* saltem glutinosa, ut fieri solet in plantis magis nutritis, sicuti in speciminibus Saxifr. Hall. n. 988. supra descriptis etiam occurrit, quibus omni modo utraque respondent.

Quomodo vir clariss. interpretem, tam meorum verborum, quam sententiae Pennei agit, non tango. Penneius, peregrinus homo in Helvetia, absque dubio totum

flora, foliis promiscuis bifidis et trifidis inter integra mixtis, et ex rupibus opacis humidisque dependit *Saxifraga ericoides foliis quadrifariam imbricatis* s), floribus purpurascens et capsulis etiam onusta. In opacioribus varii Musci, et *Lichen peltis immeris* f. *saccatus* Linn. copiose.

Redeo denique per praecipitem viam supra indicatam, et in vallem supra dictam pervenienti sese obtulit *Vicia floribus lineatis* Hall. hist. n. 426. cujus

tum illum tractum alpium, qui lacum Lemmanum a parte Sabaudiae circumdat, montem Salevam vocat, sicuti ex aliis notis, quas Operibus Gesneri adlevit, colligere possem. Mons Mimise, in quo supra dictas plantas collegi, alterum quasi cornu efficit montium, a Geneva cum monte Saleva incipientium. Ex omni veri similitudine credere possum, Penneium non aliam plantam, quam quae a me ibi reperta est, intellexisse. Si igitur Pennei planta esset planta Gesneri, haec etiam esset planta Hall. n. 988. et mea, quam olim et nunc exposui.

Quae de Scheuchzeri et Tournefortii nominibus contra me urget, partim me penitus non tangunt, partim necessaria ipse legere poterit in Halleri hist. Helv. ad n. 988.

Notandum hac occasione est: *Saxifragam hypnoiden* L. folia radicalia, quae pilis albis raris hirsuta facile omnia, trifida, frequenter quinquiesida, ex principio lineari gerere, laciniis ex ovato acutis; stolones vero repunt, et folia iis sunt ex lanceato linearia longe acuminata, non divisa, laxa hirsuta; caulis erectus, nudus, exceptis

aliquot ligulis linearibus. Ex his corrigi potest definitio Linnaei.

r) Similem liberalitati debeo Halleri, quam Hist. n. 985. describit. Ob folia omnia simplicia lingulata tenera, viscosa, in ocellos collecta &c. itidem odorata, ob viscedinem foliorum et caulium, (ut de trifida supradicta fieri poterit sub simili casu) multum adfinitatis cum exemplaribus Saxifr. n. 988. nunc decerptis, habitu et facie rosularum habent. Hallerus autem minus bene cum hac sua n. 985. conjunxit Seguierii Saxifr. fol. in orbem circumactis &c. Veron. II. tab. V. f. 3. quae omnino ab Halleriana planta differt, ut exemplaria collata docent. Interim idem lapsus optimi Halleri effecit, ut Cel. de Wulfen Miscell. Austr. Vol. II. p. 137. amplam refutationem Halleri, de odore hujus plantae Hallerianae, quam erronee pro eadem cum Seguierii planta fol. circumactis &c. Ver. III. tab. V. f. 3. accepit, scripserit, cum Halleri planta n. 985. longe differat a vera Seguierii Vol. III. &c. plantula. Tantum visus ipsorum exemplarium decernit.

s) *Saxifraga oppositifolia* L.

cujus iconem Hallerus dedit ibid. tab. XV. t). Vallis ipsa per subfidentiam terrarum formata videtur, quae altiora petrosa montis reliquerunt; haec igitur praeruptissima evaserunt et terra fertilis in planam vallem defecit.

Reditum ulteriorem paro trans lacum eodem navigio, non obstante vento septentrionali, quem adeo reformidant Helveti Laufannenses, Sabaudi vero minus curare videntur.

Ab eo tempore partim brevibus exspatiationibus circa urbem tempus fefelli, partim curae sanitatis Serenissimae Principis districtus, donec ad

d. 24. Aug. iter in Alpes Sabaudiae altiores meditatum exsequi potui. Viam ingredior eo die per amoenam Lacus Lemani orientalem ripam versus oppidum *Vevay* aut *Vivis* Helvetis, ubi ad vias opaciores *Calamintha* iterum, ad vineas apricas aut humidiores *Carpesium* Linn. u) aliquoties occurrit summo mane proficiscenti. Ultra hunc pergenti, et latum amnis, e montibus adjacentibus delabentis, alveum trajicienti occurrit *Hippophae* v) et *Lysimachia* s. *Epilobium alp. angustifol.* w) inter saxa copiose crescentes. Ripis Lacus contermina via peragro *St. Saphorin* et varias plagas, quae tamen parum notabilis obijciunt. Pransus in pago *Villeneuve*, per prata amoena palustria, ubi Rhodanus Lacum intrat, cujus tamen introitus e via non conspicitur, migro, in quibus ad fossas fuit copiosa *Conyza Asteris flore* x), *Thelypteris non ramosa* Ruppil y), et aliae vulgatiores, v. g. in sepibus *Clematis scandens* z), ad muros *Baccharis* a) et *Chamaedrys offic.* b). Montes inter hunc pagum et *Roche* eadem

E 3

omni-

t) *Vicia sylvatica* Linn.u) *Carpesium cernuum* L.v) *Hippophaë Rhamnoides* L.w) *Epilobium angustifolium* L. β.x) forte *dysenterica* L.y) *Polypodium Thelypteris* L.z) *Clematis Vitalba* L.a) *Conyza squarrosa* L.b) *Teucrium Chamaedrys* L.

omnino strata lapidum gerunt, quae in monte Sabaudiae e regione posito *Mimise* inveneram: quin et miratus sum, me sub lapidibus calcariis eorumque stratis, proxime ad viam et ad horizontis planum idem stratum schisti rubri situm invenisse, quod in jam dicto monte proxime ad verticem repereram, omnibus modis ita concordans, ut illud ab hoc abruptum et ad summa sub montis inversione elatum, minime dubitare potuerim; praecipue cum locum in monte fere oppositum habuerim et oculis explorare potuerim. Vallis non valde ampla est, in qua *Roche* situm habet, et totus ille tractus, a *Roche* usque ad *Bex* et ultra, dirutus et divulsus videtur, ut infra pluribus occurret. In hoc pagulo a Praefecto loci, Nobili de Tschanner, (in isto intervallo adrepens ad scopulos, ad sinistram invenio non solum *Scorzoneram fol. linearibus angustissimis c)*, et *Quinquesolium album majus d)*,) multa humanitate accepimus schedulam pro impetrando introitu in Salinarias fodinas et officinas. Interea visito amoenissime locatam solitudinem, arboribus in ordinem plantatis pratisque fertilibus circumdatam, et postea attingimus officinam marmorariam, in qua duabus ferris simul junctis, multo compendio et ad rivum sane parvum, tabulae marmoreae secantur, et ad varia opera adaptantur, v. g. mensas, et columnaria caminorum &c. quibus formam dant post sectionem arena solida granulis asperis, quam *Grex* vocant et Genevae petunt, poliunt vero nostro more rubro anglicano et Smiride. Marmorum genera pleraque ex confinibus montibus depromuntur, ex gryseo et rubro, aut rubro et flavo mixtis, vel totis gryseis aut nigris; reliquiae Pectinitarum in iis passim reperiuntur. Pro Voltario tabulae variae elaborabantur. Pervenimus trajiciendo amoenam situ *Aquilegiam*, ubi vallis ampliatur, et aliam a sinistra ex Alpibus Bernensibus accipit, usque ad pagum conspicuum *Bex*, cui Salinae adjacent ad sinistram in valle peculiari, ultra vero ex utroque latere vallem, per quam Rhodanus pagum praeterlabitur, definit mons a sinistra accedentium, pago fere imminens, *Dent de Morcle* vocatus, et alter

c) Hall. hist. n. 12. *Scorzoneria laciniata* L.

d) *Fragaria* Hall. helv. n. 1123. *Potentilla caulescens* L.

alter ex opposito situs et quasi reclinato situ recedens, *Dent de Midy* vocatus, qui extimus angulus est catenae montium, in Sabaudiam confinem et Vallesiae latus dextrum, altius locatum, pergentis. Plurimum notabilis est duorum horum montium configuratio. In vertice nempe montis *Dent de Morcle* ex reliqua lapidum massa exstat et ultra basin multum prominens rupes ingens, adspectu jam, hinc enormis molis, si propius inspiceretur, quadratae aliquantum irregularis formae, ita ut valli fere impendat, et dum oculus convertitur ad dextram usque ad plagam infra verticem montis *Dent de Midy* sitam, reperiet ibi excavationem, formae rupis e regione ex monte exstantis perfecte respondentem, adeo ut quilibet haec videns statim reperiat, montem utrumque olim cohaesisse, violenter vero disruptum, et dextrorsum quasi reclinatum aliquantisper esse. Neque tempus, neque instituti ratio permittit, ut cominus ea perquirere potuerim, siquidem *Dent de Morcle* admodum difficilis est adscensu a pagi latere per brevioris aliquam viam; oppositus vero mons admodum altus, et in vertice nive adhuc aliquantum tectus, quae me nimis morata fuissent. Ingressus tamen sum viam istam ad aliquod spatium, enisus etiam ultra medium, ubi occurrit etiam elegans *Saxifraga* ab Hallero descripta, *foliis orbiculatis caulinis* &c. Hist. n. 981. e), et in descensu *Cistus Fumana* Linn. f).

Pro

e) Haec ab Auctore primo descripta, et forma satis a congeneribus discrepans, multo magis mereretur nomen *Saxifragae sedifoliae* aut *sedoidis*, quam ea, quam Linnæus ita vocavit, et quae est *Saxifraga fol. circumactis* Seguierii Veronens. quae certe in caulibus et reliquo habitu nihil fere de *Sedi* forma possidet; haec vero Halleriana, foliis imbricatis, etiam in caule dense positis, eorumque forma obovata vel subrotunda, et crassa, multo magis *Sedi* ideam excitare potest.

Sax. biflorum vocavit Allioni Fl. Pedem.

f) Foliis spinulosis distinguitur aequè bene, quam fasciculosis, a *Cisto laevipede* Linn. qui glabra folia, sed pedunculos et calices pilosos gerit, cum *Fumanae* calix spinulas raras saltem monstrat et maturos undosè deflexos calices, qui *laevipedi* L. sensim deflexi sunt &c. Quod Seguier. Veron. I. p. 442. n. 4. inducit *Helianthemum*, ex fide exemplarium a Morenio, ejus discipulo, missorum, pertinet ad *Cistam Fumanam* L. non ad *laevipedem*, ut Synonyma indicarent. Spinulas enim, ut iste, in margine gerit, nec glaber est.

Pro summa probabilitate tamen adsumere possem, totam hanc vallem disruptam et praecipue utrumque hunc montem olim cohaesisse g). In medio circiter montis *Dent de Morcle* praecipue latus occupat sylvula abiogna, in qua interdum occurrunt *Tetraones Bonasiae* L. quos incolae *Faisans* h) nominant, et *Damae* etiam, sed rarius. Mons *Dent de Midy* usque ad medium etiam arbores monstrat, ultra nudus, uterque colore lapidum, forte calcariorum, rubescente praeditus. *Vespera* ingruens plura hoc die non permisit.

Ad d. 25. Aug. multo mane ex pago egressi adversus amnem *Avançon* montosa ascendere incipimus, quae, exceptis vulgatoribus herbis, nihil notabilis obtulerunt praeter *Horminum hastatum* s. *Colum Fovis* i), flore luteo superbiens, et *Stachyn alpinam* Linn. quae fruteta incolit k), per angustas et umbrosas passim semitas, ubi mox dicta planta praecipue occurrit. Tandem ad atrium fodinarum accedimus, *aux Fondemens* sitarum. Cuniculos adimus, sulphuris odore quidem molestos, sed operosissime partim per Schistum nigrum, partim per petram, mixtam gypso et argilla et vitrescibili materia, *roc gris* ab accolis vocatam, actos, cujus descriptiones ab aliis, v. g. Ill. Hallero, separato scripto exhibitas repetere nolo. Magnam cuniculi

g) Forfitan aliquis violentus terrae motus a septentrione et oriente procedens hanc regionem usque ad *Mimise* inclinavit et volutavit.

h) *Phasianos* quoque esse perhibet Ill. *Buffon* in *Hist. nat.* forte relatione seductus.

i) *Salvia glutinosa* L.

k) Caulem rectum, quadrangulum, versus medium tamen ex alis foliorum aliquot, ramulos floriferos reddit. Folia inferiora et media *Hallerus* *Hist.* p. 113. bene describit, glandulas cum excerniculo orbiculari in pagina supina denticulorum, quas

cartilagineas vocat *Linnaeus*, non notat, quae in pagina prona non videntur. Folia suprema floralia dentes deponunt. Verticilli saepe decemflori, vel pauciorum florum. Inter calices ponuntur bracteae s. ligulae lineares vel lineari lanceatae, hirsutae aequae ut calix et tota planta pilis albis quidem, sed fuscum colorem totius plantae non obtundentibus. Calices fere campanulati, laciniis acute aristatis, florum galea fere erecta, leniter fima. In dorso galeae et infra labii inferioris principium extus pili locantur. Color intus floris totius ex fusco purpurascit.

niculi le Fondement partem emensus, mirabar exactitudinem mensurae, quam tenerant fossores ex alto descendentes, et cuniculi tractum usque ad 4-5 pedum altitudinem perforantes, ut descensus in illum pateat. Magister fodinarum, D. de Roverea, me praecipue adduxit ad profunda, in quibus venae salis fossilis et gypsi, schisto nigro fissili interpositae, e profundis emergere, nec absque fructu in imis adhuc exquirendae videntur. Vbi aquarum subdialium ad cuniculos liberior accessus est, prope machinas, ibi *Petra spathosa*, quae cum aqua forti effervesceat, variegata ex nigro et albo zonata succrescit, et ad contignationes ligneas, non longe ab hinc reperiundas, *Byssus albissima* tenerrima, it. *Byssus* 11ma Dill. l) parietes obducit. Dono etiam obtulit non solum de venis salis ipsius, varii coloris, v. g. rufescentis lamellati, et albi semiperlucentis crystallifati et varia alia, sed et de *minera sulphuris* vivi elegantissimi, coloris flavi crystallina, in spatho albo et argilla caerulecente haerente; item *Gypsum albissimum* &c. Supra has salinas situs est Mons *Enzeindaz*, in quo *Trochuli* et *Strombuli* petrificati occurrunt. Peragro quoque vallem, cui transversim inaedificatae sunt domus, pro concentranda aqua salina structae, et video venam salis ad sinistram montis per rivum ad dextram cuniculorum prorepentem. Redimus per oppositam cuniculi aperturam circa meridiem, et breviori via redeunti occurrit ad muros intergerinos agrorum pluries *Natrix* m) laete florens, et *Ononis* ab Hallero Hist. Helv. n) descripta.

Post meridiem ex pago ulterius moventes per vallem angustam, montibus praeruptissimis, praesertim ad sinistram, clausam, qui ex meris petris rubescentibus et variegatis marmoreis calcariisque constant, tandem emergimus ad pontem, unico arcu vastissimo et simili lapide structam, qui ad oppidum *St. Mauriti*, s. claustra Valesiae ducit; hunc transgressi pergitur inter muros oppidi, in quibus haesit *Hieracium* Hall. Hist. Helv. o) descriptum, partim adhuc florens. Paullo post vallis paullo ampliatur, utrim-

l) Mich. gen. p. 211. n. 16. t. 90. f. 9.

m) *Ononis Natrix* L.

n) *Anonis* Hall. hist. n. 359? Ed.

o) *Crepis* Hall. hist. n. 29. foetida L.

utrimque tamen montibus praeruptissimis calcariis, instar muri erectis, clausa, in quibus ad dextram est Sacellum aliquod Eremitae s. alius usus, quod praetermitto. Postea angustatur vallis, praeruptis calcariis rufescentibus et versicoloribus semper montibus structa, et tamen laetior facies terrae adest, vias *Absinthium vulgare* comitatur, et *Esula platyphylla*, prope pagum *Eau noire*, (dictus, ut credo, ob situm,) torrens magnus per foramen subrotundum, cui aliud minus oblique superjacet, reliquum absque dubio a pristino ejus exitu, praecipitatur in vallem, barritu et sono horribili, unde *Pissevache* vocatur. In confiniis ejus et circa fissuram aliam, per hiatus montium praecipitium non semper calcariorum, sed vitrescibili mixtorum, (sicut ex petris delapsis et copiose discumbentibus, magnae interdum molis, cognovi, sed quae curatius rimari nequivi,) instar fornicis patentem, per quam annis *Trient* vallem accedit, et, ut referebatur, viam defraudatoribus subliciam periculosissimam uncis ferreis sustentatam praebet, non solum *Hippophaë* L. baccas maturas monstravit, sed et *Alyssum* Hall. Helv. Hist. n. 491. et *Barrelieri* capsulas maturas habuit. Postea et in tota reliqua valle *Alnus incana* p) fruteta efficit, usque dum strata ubique commodissima via, nocte etsi provecta, pervenimus *Oëtodurum* s. *Martinach*, ubi parum commode pernoctamus, de viae ductore in posterum diem solliciti.

Hunc naëti ad d. 26. ejusd. multo mane iterum pergimus, trajicientes amnem *la Drauce*, et pagum adjacentem *le Bourg* vel *le Bathin*, adscendimus ad altiora, relinquentes ad sinistram viam regiam, quae ad montem *St. Bernhaldi* ducit, per semitam ad montem *Furculam*, ut viae ductor *Furcle*, alii *Forclaz* vocant, qui eo in loco ex opposito quasi claudit *Vallesiam*, cum monte *Furca* orientem versus inchoatam. Ultra casas aliquas, circa quas *Alabastri* albissimi frustra occurrunt, nos comitantur *Larices excelsae*, et inter saxa primo *Pentaphyllum erectum* q), dein *Acetosae* foliis subrotundo-bastatis r), dein parca quantitate *Pentaphyllum pinnatum*
album

p) *Betula Anus incana* L.

q) *Potentilla vesca* L.

r) *Lapathum* Hall. Hist. n. 1597. *Rumex scutatus* L.

album s), *Phalangium non ramosum* t) et *Anthericum alpin.* u) et *Centaurea phrygia* Linn. Emergimus inter Larices semper ad suprema montis, in quibus praeter *Acinos flore magno*, et alia quaedam in humilioribus alpinis frequentia parum fuit. Totus mons lapide calcario, lutosa terra tecto, struitur. Viator in summis hujus montis Furculae constitutus, delectabitur laetabundo prospectu, dummodo retrospicit in regionem, ex qua emerfit. Ipsi etenim retroverso objicitur vallis, quam Rhodanus emetitur, Valesiaca, ab eo quidem prospectu non valde lata, tamen eo amoenior. Ab utroque latere, praesertim sinistro, altissimi montes, qui cum monte, Diableret, ni fallor, vocato incipiunt, et per feriem tot cacuminum diversa facie eleganter variegatam, continuant, Gemmium, Jungferhorn, Schreckhorn, et plures ejus seriei montes, coelo fere minantes visui objiciunt; ex altero latere, dextro nempe, montibus sylvosis superbiunt; ad pedes utrorumque plurimae villae, oppida, et inter haec Sedunum, emergunt; mediam vallem Rhodani veloces aquae, nunc quiete ad sensum defluentes et serpentino ductu tot prata agros et pascua irrigantes, mediantibus rivis in alveum communem Rhodani receptis, filii lati argentei in modum pannum tot coloribus coruscantem et variantem visui proponunt, qui demum monte Furca ejusque nivosis cacuminibus a sinistris, et a medio et dextris immanibus Gotthardi molibus glacialibus terminatur et definitur: ita ut abhinc facillimus ad aetherem et coelum adscensus paratus crederetur, si incumbentes nubes retro haec cacumina in oculum incurrunt. Ita quidem nitidissimam a summo artifice structam et in immensum variatam picturam regionum tot leucas in longum et altum emetientem, uno oculi ictu, quasi per cameram obscuram, complectendi parem se videt. Mihi quidem, qui olim scaturigines Rhodani et eadem ab altero apice videram, immensam voluptatem procuravit. Descendere incipimus per angusta anfractuosa, per quae occurrit *Hieracium villosum* Hall.

F 2

n. 44.

s) *Fragaria* Hall. hist. n. 1127. *Potentilla rupestris* L.

t) *Anthericum Liliago* L.

u) *A. calyculatum* L.

n. 44. parcius, ubi vero descensus vergit versus pagulum *Trient*, in graminosis frutetis praecipue notandus venit *Carduus personatae* capitulo *v*), et *Carduus*, qui erit *Cirsium* Hall. hist. n. 164. et forte *nigrum* J. B., quem Hallerus ad *Carduum* virore brassicae adhuc refert *w*), etsi diversus sit colore plantae et angulis foliorum incisus, sicut et pappo. Ad vallem penetrantes, in qua dextrorsum paries praeruptus, et in illo *Schistus* ex rufo cinereus emicat inter montes calcarios, occurrit inter faxa rivulum eingentia *Hieracium* istud *foliis linearibus* Hall. hist. n. 48. *x*) quod colore floris sulphureo primum superbit, ficcatum vero cito viridescit aut nigrescit. Divertimus paullo ad casam pagi exigui, templo tamen instructi, et circa istam invenio tam *Lapathum alpinum* **)*?, sed foliis lanceolatis, quam *Acetosam ari folio y*), rariorem inventu, sed hic aliquot pedes altam. Refecti lacte et cerasis acidis, post meridiem continuamus viam ad vallem *Tête noire*, transgressi mox amnem, lapidibus volutatis, coagmentatis plenum, *Trient*. Via est ad sinistram montis praecipitis et saxosi, utique horrenda, ubi petrae et arbores immensae capiti viatoris semper imminent. Interea dum per viam istam salebrosam *Tête noire* migraremus, locus aliquis occurrit, ubi petrarum magna tabulata per gradus quasi locantur. Ego herbas

v) *Arctium Personata* L.

w) In Enumerat. Helv. prius, sed in Historia Helv. paullo aliter sensit, et nomen adductum omittit, alia vero nomina congrua huic relinquit.

x) *Hieracium* Hall. hist. n. 48. et Jacquini *Hieracium porrifolium* Fl. Vindeb. t. 6. inter se aliquantum discrepare videntur. Halleriana planta non nisi rarissime unum et forte alterum folium in medio caule monstrat, reliqua radicalia sunt, linearia, vix medium caulem longitudine attingunt, palliduli coloris, denticulis rarissimis. Summa caulis aliquot squamas lineares sub calice gerit, et una cum illis villo brevissi-

mo, quasi farinoso, conspergitur. Calix itidem pilosus, albicans ideo, et flos una cum calice magnus satis. Corollae sulphureae, ficcitate virescentes cum violaceo colore, aut nigrescentes. Caulis rarissime ramos habet. Jacquini planta in foliis quidem satis accedit, sed in icone folia multa caulina sunt alterna, caulis in meo specimine ramosus glaber et calix glaber, qui minor videtur Halleriano. An haec tanti?

*) Ex specimine imperfecto potius *Rumex obtusifolius* L. esse videtur. *Adn. Edit.*

y) *Lapathum* Hall. Hist. n. 1598. *Rumex Acetosa* L. *ε*.

bas disquirens et decerpens, hic praecipue equum habena duxi, unus vero fociorum equo suo generoso confusus, mansit eques: interim dum equus in istis tabulatis descendendis gressum firmare nequiret, et caderet, eques cadens, totam tibiam ejusque spinam illidendo in petras graviter laesit, fatis felix, quod praeceps in enorme praecipitium cadere evitaverat. Multa molestia, quod reliquum fuit viae, emensus est; ego vero plerisque adminiculis destitutus, herbas vulnerarias, v. g. Geranium Robertianum, Saniculam, Pyrolam pistillo recto, et illam fol. ferratis s. secundam, Veronicasque inveniens, earumque copiam mecum fumens, post accessum ad diverforium pagi Chamouny fatis commodum, vino incoxi pro epithemate, quod per totam noctem iteratum, laesum ejusque membrum vulneratum ita restituit, ut altero mane equo suo vectus, Genevam per brevissimam viam petere valuerit, dum nos reliqui ad visendas moles glaciales nos adcingimus. Dum paullo emergimus ad apertiore aliquem locum graminosum, *Pulsatilla alba* *z*), etsi jam semina ferens, occurrit, et prospectus patet ad dextram ad pagulum aliquem, viatoris patriam, (qui multum eo adspectu, etsi nobis perquam lugubri, laetatus est,) et ad montes vallesque profundas, quas rivi, ad amnem Trient properantes, dividunt. Pergimus semper ad latus medii montis ad sinistram, per cautes et tristes solitudines umbrosas, quae tamen mihi obtulerunt *Virgam auream* s. *Solidaginem latifoliam* Hall. hist. n. 64. *a*), sed quae parva differentia, nempe foliis breviter latis, a congeneri *b*) differre videtur, vix fatis pro distinctione; *Hypnum crispum* L. ex cautibus capiti immentibus copiose pendens et *Fungermannias* varias. Ad rivulum ex alto delabentem fuit *Bryum crispum* Hall. *c*) florens, et *Hypnum incanum* *d*) in petris ficioribus parum florens; in aliis petris ficiis arenoso calcariis *Sedum rubrum stellatum* *e*)

F 3

copio-

z) *Anemone alpina* L.*a*) *Senecio nemorensis* L. (Exemplaria, quae praesto sunt, etsi fatis latifolia, ad *Solidaginem saracenicam* Hall. hist. n. 65. potius referenda sunt. *Adn. Edit.*)*b*) *Senecio saracenicus* L.*c*) *Bryum tortuosum* L. Hall. hist. n. 1787. t. 45. f. 2.*d*) *Bryum hypnoides* L.*e*) *Sedum atratum* L.

copiosum fuit, sed jam defloruerat, *Lichen foliaceus fuscus*, Dill. n. 100. f) et *Byssus laetè flava* g), ubique etiam circa portam Vallesiae, per quam aditus est in Sabaudiam, est *Saponaria alpina* Hall. h), et *Pyrola floribus secundis* i), et illa *pistillo recto* k), et dum rivum transimus, in petris arenoso fissilibus fuit *Sempervivum*, majori communi penitus simile structura foliorum, caulium viscosorum, et numero petalorum floribusque apertis, sed coloris ex albo virescentis et staturae minoris, *Lobellii myrtifolium*, ut videtur, a majori nullatenus diversum, ut analysi didici l). Hucusque ad latus montis sinistrum versati fuimus, qui vallem angustam, in qua Schistus gryseus arenosus passim emicat, claudit, per cujus medium torrens alpinus cum sonitu magno delabitur et probabiliter amni Trient unitur, montesque similes ex opposito habet, similis fere ut videbatur structurae, per quos aliquot locis cataraetae delabuntur, ab excelsioribus cacuminibus eleganti spectaculo ad vallem sese dejicientes. Fruteta excipiunt nos, in quibus tam *Campanula* illa, quae in itinere ad Lac de Joux et Mimise mihi occurrit, nempe *rhombifolia* L. et eadem *urticae fol.* m), utraque flore albo interdum ludens; occurrit, donec attingimus agros aliquos fecali confitos et graminosa propinqua, ad quorum margines copiosa fuit *Myrrhis* quae mihi *Brockenbergensis* n) videbatur, jam femine foeta ubique. Attingimus postea pagulum *Valorfine*, quem reliquentes post nos, tendimus ad vallem tristissimam, quam undique cautes et petrae durae albae dispersae tegunt, et per quam fluit rivus, *Eau noire* dictus, a colore alvei, qui schisto nigro paullo intra hunc locum componitur; e longinquo patet prospectus ad culmina nivosa Montis *Buet*, ad dextram fere viae siti, referente ductore, ad cujus ripas in irriguis copiosissima fuit *Saxifraga sedulum* Gesneri *luteum ciliatum* o), laetissime florens et procerum.

Ad

f) Hall. hist. n. 1987. *Lichen sylvaticus* L.g) *Byssus candularis* L.h) *Saponaria Ocymoides* L.i) *Pyrola secunda* L.k) *Pyrola minor* L.l) Jacquinus pingit idem pro *Sempervivo globifero* t. 40. in appendice operis sui.m) *Campanula Trachelium* L.n) Est certe *Chaerophyllum aureum* L. Adn. Ed.o) *Saxifraga* Hall. hist. n. 971. var. β.

Ad petras et lapides fuit *Lichen* Dill. n. 129. f. *polyphyllus* Lightfoot Fl. Sc. et *Lichenis* Dill. n. 131. f. *papillofi* L. juniores plantae, et *miniatuſ*, et ultra *Ranunculus alpinus uniflorus luteus calice hirsuto* o), in graminofis, *Saxifraga* quoque *fol. crenatis* in petris, et alia alpina magis vulgaria. Descendere demum incipimus ad pagulum *Argentière*, infra quem moles glacialis insignis e superioribus montis descendit, caverna portis fornicatis ſtruſta, in valle definens; ad vias ibi occurrit de novo *Hippophaë* et *Tamarix germanica* laete florens, paſſim jam femina monſtrans. Veſpera ingruente pervenimus ad *Chamouny*, pagum ſatis amplum, ubi pernoſtamus.

Vallis amoena eſt, non valde lata, excelfis montibus utrimque clauſa, ab una parte monte *Brevane* altiffimo, ab altera monte *Montanvert* paullo humiliore, amne *Arve* per medium diviſa, in cujus planitie pariter ac adclivibus, tam prata fertilia quam agri annona conſiti deprehenduntur; in collibus et ad latera montium *Alnus incana*, quam incolae *Verne* vocant, *Fraxinus* et *Caſtanea* habitant. Montium baſes ubi nude ſunt, ſchiſto rubeſcente partim, partim cinereo conſtant, quibus calcareae petrae paſſim innituntur.

Altero mane d. 26. Aug. viſitaturi moles glaciales duceſ viae habuimus aliquem *Paccard* nomine, qui opitulante Comite de Caylus, cui *Rupicapros* ex ſummis cacuminibus captos vivos adduxerat, in patriam Sabaudiam redeundi veniam acceperat, ex qua profugus fuerat, quia *Mandrino*, famoſo iſti defraudatori veſtigalium, ſe viae duceſ per avia praebuerat. Per planitiem inter agros et alnetia ſupra dicta migramus infra pagum, amnem per ponticulum transgredimur, et in propinquitate quarundam caſarum per prata adſcenſum paramus, in quibus copioſa fuit *Campanula barbata* Linn. f. *folio ecbii* C. B., partim albo partim aqueo partim caeruleo flore ludens; haec excipiunt ſylvae abiegnae ſteriles, et paſſim, ubi

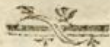
p) Illi ſimilis, qui in noſtris ſylvis occurrit, villoſo aconiti fol. fl. luteo, lanuſum fuerit, adeoque vix *Ranunculus Breyginuſ* L. Calix hirsutus fuit, ſed receptaculum non potui diſtinguere, quod villoſum fuerit, adeoque vix *Ranunculus Breyginuſ* Crazzii; ſtatura etiam altior fuit.

ubi glaciei propiores sunt, dirutae a molibus lapidum delapforum, latum alveum rivi, de summo ex glacie altiori delabentis, ibi efformantium, per quos et discumbentes cautes non absque magna molestia ad molem glaciale, *Bosson* vocatam, adpropinquamus. Haec praecipiti magis cursu aut situ, a summis culminibus montis glacialis defluxa aut protrusa magis cernitur, et muros munimenti altissimi ab omni latere monstrat, cui impositae cernuntur moles glaciales solidissimae, conos, columnas, obeliscos, turres dirutas, et alias formas praefigurantes. A sinistro latere aditus patet in medio circiter molis, ut in ea ambulari possit. Trajicimus eam partem 14. minutis horae. A dextro latere rupes immensae eam claudunt, inter quas una est excelsissima, ex qua, ut viator retulit, prospectus liber et forte etiam aditus, quem nemo mortalium hucusque tentavit, in lacum glaciale et montem album ipsum patet. Rupicaprae eam molem fatis frequentare dicuntur. Revertimur post meridiem, et adscensum in montem *Brevane* paramus, in quem adscendendo occurrit et *Astrantia alpina* p), et *Absinthium Genipi* Hall. hist. 126.; cum autem pluviae montem tegere inciperent, et pernoctandum fuisset in ipso monte, antequam in summa emergi potuerit, recedimus ad diversorium; ne vero dies laboretur absque fructu, cumque in valle pluvia parciore esset, tandemque dispareret, properamus ad aliam molem glaciale, *de Bois* vocatam. Transcendimus pontem super amnem *Arce* structum, et adimus vallem ad dextram, in qua procedentibus sylvamque abiernam emensis objicitur amnis *Arveron*, ex mole ista glaciali oriundus. Moles nempe excelsa, muri instar erecta, ex summo lacu glaciali per vallem, montibus *Montanvert* et alii usque ad *Aiguille de Dré* pertingenti et *Aiguille de Tré-la-porte* vocato, et moli glaciali propius imminente, debitam descendit, et infra duobus locis fornicibus finitur, ex quibus singulis potens vis aquae prorumpit, et scaturigines amnis *Arveron* constituit. Fornix ad sinistram praecipue elegans tunc fuit, triplicatis arcibus, colorem coelestem reflectentibus, structa, et intus aqua repleta, ita ut aditum negaret. Dum attentis oculis spectamus, in petram granitosam rependo emergentes, vidi fissuram in fornicis parte antica incipientem,

ex

q) *Astrantia minor* L.

ex qua casus istius partis immediate sequi solet. Hoc videns, ictu oculi retraho socium nimis intentum his miraculis, cumque illo periculo sepulturae sub glacie liberavi. Circa istam molem, et alveum amnis perquam latum, discumbunt petrae et cautes maximae, ex summis cacuminibus montium delapsae, Granito albo compositae, partim nigris lamellis et maculis majoribus, partim minoribus Sterilis nitidi (Schoerl) consperso, et Spatho fusibili tam aquei, quam straminei fere coloris mixto, quem Helveti *Geisberger* vocant. Tota vallis pars moli proxima solum arenosum sterilissimum monstrat, ex arena quarzosa alba constans, quae ex comminutis vi aquae et glaciei lapidibus ortum traxit, in qua nihil aliud quam *Hypnum incanum*, florens tamen tunc, *Lichen paschalis* Linn. et *Lichenis Islandici utraque varietas* Dilleniana et alius similis, *Coralloides fruticuli specie* &c. Dill. n. 31. crescere potuit. Tristem, attamen insolita forma allicientem vallem relinquentes, ad prata ut pluries adhuc invenimus *Myrrhidem Brockenbergensem*, ubique vero semina ferentem. Paulo supra pontem supradictum amnis *Arveron* unitur amni *Arve*.

Altero summo mane d. 27. Aug. iter in montem *Montanvert* paramus. Per arva et agros laete confitos ascenditur ad sylvosa montis, per angustam semitam, periculo passim non vacantem; in quo, plerumque sub abietum vetustarum aut etiam corrutarum umbra, mihi occurrit *Saxifraga foliis dentatis rotundis fl. non guttato* r), et super lapides fissiles, arenaceomicaceos, qui cornei vocari solent, quibus maxima baseos pars struitur, *Lichen foliaceus fuscus* Dill. musc. n. 100. *sylvaticus* Linn. Altius emergenti occurrit ad adclivia praecipitis in vallem montis *Achillea pinnis ultimis foliorum confluentibus* Hall. hist. n. 115. s), fatis copiose, et *Pyrethrum pinnatifolium* t). Sub frutetis fuit *Selago major* Dill. u). Ulterius ascendendo tandem

r) *Saxifraga cuneifolia* L.

s) *Achillea macrophylla* L.

t) Hall. hist. n. 97? Folia vero caulina

simplicia plerumque fuerunt linearia, radicalia ex principio tenuiore integro latefcentia, ubi pinnae 5. l. 7. lineares projiciunt. Interim a *Parthenio* Hall. n. 96. quod *Chrysan-*

tandem attingo cafulam alpinam lapidibus meris structam, *Chateau Montanvert* per jocum dictam, in qua Dnus de Saussure aliquoties pernoctavit. Tota circum istam regio, et culmen montis, petris graniti albi cum spatho fusibili, mica et sterili lamelloso struitur, inter quas aliquae sunt ex rubro flavescentes, quas auriferas perhibent, quales quoque in Sibiria et in monte pinifero occurrunt, et vere per lotionem, praegressa trituratione, auri lamellas vel sabulum reddunt, siquidem annis *Arveron* bracteolas ejus metalli projicit. Supra istam casam, in cacumine fere montis, occurrit *Euphrasia*, vix articulum digiti aequans, flore toto flavo v), item *Rapunculus alpinus graminifolius* admodum parvus w), et aliqua gramina. Cum ob glabritiem praecipitem summi cacuminis ulterius prorepere nequirem, retrogredienti usque ad semitam, per quam ad lacum glaciale aditus quaeritur, obvium fuit paullo humiliter versus vallem glaciale *Rhododendron* fol. ferrugineis in pagina averfa x); *Pinus* etiam *Cembra* ad praecipitia est, proxime ad glaciem. Lacum glaciale ex hoc loco contemplari liberrimum est. Vallis est spatiosa, tota glacie repleta, cujus unus ramus a monte albo descendit, et ramum post *Montanvert* projicit usque ad molem *Bosson*, hic vero se effundit in vallem, inter conum montis *Montanvert*, *Mont Mallet*, *Aiguille de Drû*, et *Charmoz*, et alia cacumina interceptam, et quae post *Aiguille de Drû* circumit ad molem glaciale *Argentière* et ultra, ut postea videbimus. Tota glacies colliculos facit, per quorum medium lata taenia procurrebat tunc argillae caerulefcentis, post *Aiguille de Drû* incipientis et fere ad terminos montis, in quo sumus, procurrentis. Haec signa argillae sequuntur crystalli fossiles; quae cryptas crystallorum indicare solet, ut cominus vidi, argilla est caerulefcentis talcosa. Est semita praeceps per schistosa strata rubefcentia et nigricantia ad ipsam glaciem, quae versus inferiora glaci proxima in

putrem

Santhemum alpinum L. quod ad exemplaria parum differt: similis subdivisio folior. radicalium et caulinarum, similis habitus. Calix in utrisque ater nervo et marginibus.

u) *Lycopodium Selago* L.

v) *Euphrasia officinalis* L. var. Hall. hist. n. 303. II.

w) *Phyteuma hemisphaericum* L.

x) *Rhododendrum ferrugineum* L.

putrem terram corroduntur. Nolo morari descriptione monticulorum glacialium; unicum noto, quod probat totam molem et vallem glaciale mobilem esse; petra enim, in glaciale lacum delapsa, intra sex septimanas ad 18 pedes circiter deorsum mota est cum toto lacu, qui igitur sensim a premente vi e summis incipiente deorsum promovetur, et fines ejus in valle semper funduntur. Hinc non abs ratione concluditur, totum lacum glaciale infra natate supra aquam defluentem ex fusione glaciei ortam, adeoque a glacie, ex superioribus montium inferiora versus gravitante, deprimi et promoveri. Actio follis hydrostratici cuncta haec phaenomena explicare videtur, in quo minima aquae columna, late tamen diffusa, maximam molem incumbentem elevat. Margines enim glaciei parietibus montis non arcte cohaerent. Aliud phaenomenon, quod alias saepius in alpi- bus summis vidi, hic quoque occurrit. Subito nempe ex praecipiti aliquo pariete montis et cacuminis alicujus, sereno caeterum coelo, vapor adscendere incipit absque data causa adparente, fumi instar in aerem transiens et demum in altiora avolans. Quae hujus sit ratio, ulterius disquirenda erit. An enim vapores ex aere colligantur ibi, aut, quod magis vero simile et observationi oculari magis consentaneum, potius effervescentia quaedam interior hos vapores expellat? Ex summo fere dorfi latere montis s. conii *Aiguille de Dieu*, rivus ad perpendicularum fere cecidit in vallem subiectam glacie repletam; hinc concluditur, ibi nivem et glaciem fundi, et spatium esse ibi, etsi conii compressi instar adpareat mons ob summam altitudinem. Color conii hujus ex rubro et cinereo et nigro variegatus adparet, quod tamen graniticae substantiae sit, vero simillimum est, etsi cominus conspici nequeat. Conus *Charmoz* infra schistofus, supra ad cacumina graniticus adparet. Siquidem praeceps paries accessum non permittit, et ipsa glacies impedit, quin propius ad basin adpropinquari possit, facile enim dimidium horae ab isto cono distat mons *Montanvert*, et spatium interjectum lacus glacialis, non tuto calcandus replet. Descensum paramus, satis observatis cunctis, per semitam aequae et magis fere praecipitem, ubi in Pinibus occurrit *Lichen ramosus sulphurei coloris*

loris y), et ubi graminosa quaedam occurrunt, reperitur *Mutellina* z), fed nondum penitus florens, et ubi summa praecipitia pedem dubium per salebrosam semitam, lapidibus, partim arenosis, partim schistosis argilla ligatis conspersam, deorsum ducunt, *Pyrethrum* supra dictum, copiosius adhuc est, et aliquoties etiam *Achillea fol. pinna ultima confluenta* a) ut supra notavi.

Toto illo tempore, quo ascendimus et retrocedimus, magni fragores semper audiuntur, qui orti sunt ex casu, per intervalla facto, columnarum et conorum glacialium in vallem, quae sonos repetit. Proxime ad pagum *de Bois* vallem attingimus, et redimus vespera ingruente ad *Chamouny*.

Plebs monticola, plerumque egena, quoties pane caret, in sylvas praedatum quasi abit, et, nulla habita ratione temporis commodi aut maturitatis, Pinum aut Abietem caedit tantae molis, quantam jumenta bina vel terna trahere valent, quod media saepe aestate vidi. Dubitari nequit, quin ista licentia sylvas valde depraedetur. Truncos istos in oppido vendere solent, pro foco alendo, (incommodo isto et dispendioso hypocaustra calefaciendi modo,) et ex pecunia adepta panem coemunt, pro alenda familia, reiteraturi simile flagitium, quoties egent. Magistratus lenitate solita connivens, aliquoties praedatori ignoscit, si vero saepius peccare pergit, vastatorem in carceres deduci jubet, ut redire nequeat. Vxor desolata et pane carens, ista autumans, altero die una cum liberis in oppidum migrat, petens, ut marito in carceribus adsocietur, secura, hoc modo integram familiam a fame tutam fore, quo tamen plerumque impetrare solet, ut cum suis domum dimittatur. Maritus igitur proxima occasione, qua pane caret, idem facinus impune perpetraturus est.

Singulare est, quam tenaces sint ejusmodi homines libertatis, ut jumenta quoque sua jugo non subiciant, ne forte libertati naturali eorum

y) *Usnea capillacea citrina fruticuli specie*. Dill. musc. p. 73. n. 16. tab. 13. *Lichen vulpinus* L. Sabaudi fruticulum con-

terunt, eoque pro errhino utuntur.

z) *Phellandrium Mutellina* L.

a) *Achillea macrophylla* L.

rum officiant, sed loro aut fune circa pectus ducto boves carris adligent, unde maxima roboris parte carent.

Boves monticularum, sicut et vaccae, quae in alpes ducuntur, corpore exiguo esse solent. Vidi vero boves in vallibus conterminis educatos, enormis molis, quales olim circa Tigurum et in confinibus pagis videram.

Altero die d. 28. Aug. reditum paramus. Lubentissime ad montem St. Bernardi visendum profecti essemus, id autem tridui spatium absumsisset ob situs rationem, etsi paucis leucis saltem abesset, tota enim vallis, in qua versabamur, circumeunda, et alia dissita petenda fuisset. Cum igitur res circumstantes longiorem absentiam non ferrent, brevior, diversum tamen reditum instruimus; contra amnem nempe Arve, ad cujus ripas erant *Epilobium alp. angustifolium*, vere diversum a nostro, (vid. Fascicul. Gefn. II.) et iterum *Tamarix germanica*, adscendimus in vallem angustam, ad dextram vallis Vallorsine sitam, praeterimus molem glaciale Argentière, et in valle dicta arcta, Secali tamen consitos agros passim habente, adversus amnis cursum tendimus, ad pagulum *Moron* semper adscendentes. Ad graminosum aggerem fuit *Hieracium fol. hastatis* Hall. Hist. n. 39. *genevense*. Viam continuamus ad altiora, attamen laeta fatis prata, messem autem jam experta, usque ad similem pagulum *De Tour*. Pagulus is ad radicem molis glacialis situs est, qui ramus esse videtur lacus glacialis, post conum *Aiguille de Drû* circumeuntis et hanc non solum, sed et illam *Argentière* et plures, uti videbimus, projicientis. Supra pagulum vallis, adeo excelsa, ut arbores non amplius ibi occurrant, clauditur monte, quem mox adimus. Incolae circa nos aggregati vinum vile, quod semper respuo, et panem nigerrimum, lapidis instar durum, offerunt cum caseo vili. Paullum requiescentes montem nudum praealtum *Saramillon*, aliis *Charmillon*, conscendimus per semitam angustissimam, quam praeter vaccas et quosdam vectigalium defraudatores nemo facile calcat. *Taraxacum* ibi fuit *alpinum* pedunculis et calicibus mox hirsutis mox glabris; an igitur vere diversum

fit, disquirendum *a*); et *Taraxacum flore aureo* Hall. hist. n. 57. *b*). Altius semper emergendo, copiosum esse incipit *Rhododendron fol. infra ferrugineis punctatis* *c*), et *Vaccinium fol. albicantibus* *d*), fructum ferens, inter quae copiosa fuit *Gentiana rubra*, flore punctis, non lineis, saturate sanguineis aut fuscis notato *e*), de qua vide Gesn. Fascic. II. Semper altiora petentes similibus inviis locis, ad uliginosa pervenimus, ob rivos ex fummis nivibus defluentes, in quibus periculum fuit, quin cum equo submergerer. Plurimus ibi fuit *Juncus nigricantibus capitulis sparsis* *f*). Ex his me subducens ad margines rivorum lego *Carduum polycephalon* *g*) ab Haltero pictum, magna copia ibi praesentem, et in petris conterminis, *Lichen adustus* *h*) L., cujus supina facies tuberculata esse solet, et is quem Dillenius pingit fungulis nigerrimis reticulatis Hist. musc. n. 116. seu *crinitus* Lightfoot fl. scot. *i*). Ultra pergenti semper ad altiora, in humidis tamen humo tectis, et petras subjacentes occultantibus, copiosum occurrit *Eriophorum alpinum minus* Scheuchz. prodr. *k*), et *Porrum sectile* *l*), jucundo purpureo colore superbiens et procerum. Tandem ad summa emergentibus undique in circumjacentia liber prospectus est. Retro oculos vertentibus objicitur *Mons Albus* conis duobus, uno altiori adhuc altero, in coelum adscendentibus, et omnia circumjacentia longissime superantibus. Aliquando nives in illo ceciderunt et quasi circa illum agitatae sunt, mox coelo sereno reddito alba capita rursus effert, circa quae tamen paullo post nubeculae ex vaporibus adscendentibus coacervantur, mox in reliquum aereum aequor abiturae. Coni isti, quos ex monte Montanvert conspexeramus, coelo quasi minantes, nempe *Aiguille de Drá*, *Montmallet* et reliqui, ex hoc loco acervuli et colles, ac veluti pyramides parvae vide-

a) *Picris* Hall. Hist. n. 27. (vel potius n. 28. β . *Adnot. Edit.*)

b) *Leontodon aureum* L.

c) *Rhododendrum ferrugineum* L.

d) *Vaccinium uliginosum* L.

e) *Gentiana purpurea* L.

f) *Juncus* Hall. hist. n. 1326.

g) *Cnicus spinosissimus* L.

h) *Umbilicaria exasperata* Hoffm. lich. 1. p. 7. t. 2. f. 1. *Adn. Edit.*

i) *Lichen proboscideus* L.

k) *Eriophorum alpinum* L.

l) *Allium Schoenoprasum* L.

videbantur, circa maximam molem aliquam ornamenti causa circumpositae, et prae istis conis torosis et colossis quasi pyramidalibus evanescentes. Ad utrumque latus regionis, in qua substiteramus, altissimi muri montium praeruptissimorum, ad perpendicularum sectorum graniticorum locati erant, quorum illi ad dextram ad vallem *Entremont* et Montis *St. Bernardi* catenam, ad sinistram ad *Col de Balme* et illum tractum pertinebant, cujus peragraveramus extimam partem et humiliorem in via *Tête noire* et *Valorsine*. Ante nos pars alpium Valesiacarum meridionalium ad *Val de Bagnes*, et porro ulterius ad Valesiae eam partem, quae *Gottardo* et *Furca* clauditur, pertinentium. Facies comitibus stupenda et horrenda, mihi quidem non adeo insolens, sed admiratione tamen digna. Satiati prospectu pergimus ad montem *Serbasière*, vel *Herbasière* ut Hallerus scribit, aequè altum et nudum adhuc, elegantissimis herbulis me exhilarantem. Fuit ibi *Gentiana nivalis* L. plerumque humillima, vix articulum digiti alta, tamen ramosa, interdum uniflora. Fuit etiam, sed rarior, *Gentiana alpina* bavaricae congener si non eadem ^{m)}, *Silene acaulis*, *Lepidium Halleri* *Cranzii* ⁿ⁾ *pinnatis fol.* quae plantula, etsi ubique in alpihus occurrere dicatur ab Hallero, tamen ob parvitatem saepe praevidetur, et, ubi paullo descendere incipimus *Gnaphalium alpinum minimum* Hall. ^{o)}, *Campanula* inter *cenisiam* et *alpinam rotundifoliam* media, *Viola lutea fol. auriculatis* ^{p)}, et *Saxifraga sedulum* Gesner. *fl. luteo macula crocea et rubra*, perquam humilis ^{q)}. Descendentibus per semitam periculosissimam, per montem sylvae abiegna constam *Bois de Maniens* vocatum, occurrit *Gnaphalium alpinum*, ab Oedero, ni fallor, pictum ^{r)}, et pergentibus in vallem, occurrit *Gentiana*,
major

m) *Gentiana bavarica* L.

n) *Lepidium alpinum* L.

o) *Gnaphalium supinum* L.

p) *Viola* Hall. hist. n. 569. var.

q) *Saxifraga* Hall. hist. n. 971. var. β .

r) Tab. 254. Aut specie diversum a *Gnaphalio*

sylvatico Linn. Sp. p. 1200. aut notabilis varietas est. Concordat quidem structura florum, extus femineorum, intus androgynorum parviorum, colore et structura calicis: sed differt spica florum supremum caulis occupante, compactiore unciali biunciali, infra quidem foliis parvis distincta, super.

major lutea florens, et *Phaca frigida* L. Hall. hist. n. 403. *Myrrhis* supra notata et *Lichen infra hirsutus niger superne cinereus* s), in petra calcarea dura, sed rarus. Accedimus demum iterum pagum *Trient*, in cujus confinia paullo altius exspatiatus supra pagum, qua euro-meridiem respicit, molem glaciale in signem vidi, quae retro cum lacu isto magno glaciale cohaerere debet vigore situs, quae igitur quintus fuit exitus istius lacus in his regionibus, et plures forte sunt inter hosce muros montium, quos supra tetigi. *Acetosa* ista *ari folio* sponte occurrit iterum, et in hortulo hospitis *Levisticum offic.* Iterum resecti paullo alpinas plagas relinquere paramus, et eadem via properato cursu *Oëtodurum* intramus, ibidem pernoctaturi. Abhinc

D. 29. recedentes multo mane petrae calcariae impositum castellum, olim ab Episcopo Vallesiae, ut dicitur, relictum, et dirutam modo turrim, aliquos etiam muros adhuc monstrans, praetereundo, eadem via recedimus, in qua praeter *Hippophaës* baccas maturas et *Alni incanae* flores nihil notabilis inveni. Sera vespera *Lausannam* intramus, et ad abitum mox vasa colligimus.

Antequam autem has plagas relinquo, quaedam circa situm et mutationes horum locorum attingo. *Laufanna* in declivi mitium montium
fita

superne fere nuda, praecipue vero foliis multo longioribus, ex lanceato linearibus, non sensim in caulis medio decrecentibus, ut in sylvatico mos est, sed potius longitudine crescentibus, donec infra spicam non sensim quasi, sed simul decrecant, adeo ut intra spicae inferiora paria florum demum parva foliola, ut in sylvatico reperiantur; infima folia caulis, quae in sylvatico majora sunt reliquis caulinis, in hoc parva, linearia et marcescentia sunt, corrugata plerumque. Tandem etiam caulis, qui in sylvatico primo reclinator, dein erectus,

vel penitus erectus est, in hoc ab inferioribus versus superiora anceps, s. horsum versus flexus est, quare pro diverso haberi, et forte *Gnaphalium anceps* dici poterit.

Num Hall. hist. helv. p. 65. n. 148. in nota, hanc plantam voluerit, non satis liquet.

s) Est *polyrrhizos* Linn. et Dill. musc. n. 130. sed absque nodulis s. fungulis, saltem aliquot puncta nigricantia in supina facie monstrans, unde vix cum velleo L. commiscendus videtur.

fita est. Ad meridiem lacum habet ad semihorae distantiam distitum, qui ibi arcum facit seu segmentum circuli, cujus praecipuum crus Rhodani introitum respicit, quare ex situ omnium hucusque peragratarum regionum non absque veri similitudine concluderem, plurimas devastationes circa haec loca accidisse. Valesia forte olim aquis submersa fuit; ex eadem aquas per rupturas montium exitum invenisse, perquam probabile est illi, qui considerat praeruptos istos montes, qui circa *St. Maurice* praecipue, et forte jam circa *Pissevache* incipiunt, per *Bex* et *Roche* continuant, et tandem inverfis quasi et revolutis in latus meridionale montibus Sabaudicis, *Mimise* et *Auche* &c. in apertiore plagam expansi sunt. Videantur ea, quae supra dixi de montibus *Dent de Morcle* et *Dent de Midy*, et *stratis montis Mimise*. Montis *Dent de Midy* situs etiam ita reclinatus est, ac si post illum fundamenta recessissent, et impositus mons subsidere retrorsum coactus fuisset; notabiliter enim a perpendiculari linea recedit, in quam aliquantum impendet mons *Dent de Morcle*. Simile exemplum conspici potest in montis Piniferi parte, *Loosbürg* vocata, in qua strata montium granitosorum ita reclinata sunt, ut gradus scalae mentiantur infra posito viatori, etsi petrae immensae sint. Inde etiam factum est, ut montes Sabaudiae oppositae omnes adeo praerupti sint, ut pecudes noctu condi debeant, ne casu praecipites dentur in valles subjectas. Maximum autem fuisse aquarum impetum in plagam circiter inter *St. Sephorim* et *Lausannam*, in hunc usque diem patet, siquidem ibi maxima pars ripae praerupta est, praecipue a pago *Ouchy* occidentem versus. Hinc etiam fieri potuit, ut aliqua montium pars, ex altioribus aquae impetu depulsa, circa confinia *Lausannae* subsederit. A *Lausanna* enim septentrionem versus, montes et colles, qui *Jurae* partes et rami sunt, calcarii sunt, media pars istorum montium *Marga* argillosa passim fissili constat, praesertim orientem versus, (dum calcarii versus occasum ulterius descendunt,) sub his magis minusve profunde locantur petrae arenariae, caerulescentes partim et durissimae, quae in lapides quadratos aut parallelepipeda caeduntur pro aedificiis, et in dislita loca navibus quoque transferuntur. Ejusmodi lapicidinae sunt supra portam *Bernensem* usque versus pagum *Ouchy*. Mons

etiam supra arcem Laufannensem positus, aliquot valleculis angustis scinditur, per quas rivi decidunt, ad quorum latera, praecipue occidentem et meridiem versus, qua urbem respicit, lapides aggregati, ex variis portionibus concreti, et petrae similes occurrunt, etsi forte colorum ignobiliorum, quos *Breccias* Itali, Helveti *Nagelfüh*, nescio qua ratione vocant. Similes ejusmodi lapides, recenter, ut videbatur, concretos, reperi ad ripas lacus inter *Morges* et vineas *Dni de Montaulieu*. Inde fere concluderetur, aquas olim usque ad hunc montem pertingere, et *Breccias* formare potuisse. Medium oppidum dividit vallis, cui pars oppidi inaedificata est, quae vero extra portam *St. François* nuda apparet, et collem illum dirimit a reliquis altioribus montosis, cui imponitur non solum ambulacrum *Montpenon*, sed et vineae et domus civium, qui sclopetis se exercent, et qui versus lacum declivis fit et finitur. In hujus collis interioribus, quae inter ambulandum, ubi detecta sunt, vidi, petrae varii generis occurrunt. Sunt nempe petrae granitosis maxime accedentes, intermixtis partibus, ut videtur, schisti nigri, si *Sterile* (*Schoerl*) non est. Inter vineas occurrunt similes petrae vitrescibiles, *Mica* nigra rigida per zonas variae. Occurrunt etiam petrae ex lapide vitrescibili et argillaceo per strias intermixta mica compositae. Sunt et aliae nigrae, calcariae marmoreae indolis, spatho tenerrime perfusae, et quae hujus rei forte plura sunt, curiosiori scrutatori occurrentia, si majori tempore et cura inquirere potest, quam ego collocare potui. Magna igitur haec varietas non obscure monstrat, hunc collem aquarum vi adpositum saltem esse. Interim tamen non solo hoc loco aquas evasisse, vero simile est, sed etiam per alios hiatus, quorum aliquos praecipue latus sinistrum montis *Furcula*, et isti montes praecipites, quos antea in itinere per *Serbasiere* &c. videram, monstrant, erumpere potuit; naturalis enim terrae figuratio vix praecipitia gignit, sed vis illata quaedam †).

In illis etiam omnibus locis verum non deprehenditur axioma *Cl. Bourgeti*, quod et aliis exemplis convellere possem, angulos montium ex-

filien-

†) Alios hiatus absque dubio invenient, qui *Valesiae* partem, praecipue meridiem spectantem, visitabunt.

filientes respondere ubique angulis montium lateris oppositi excisis seu retrocedentibus, contra quam thesin plura in nostris quoque regionibus adferri possent exempla.

Mare autem in his locis olim fuisse, fere ex hoc phaenomeno concluderem, quod in monte *Enzeindaz* petrificata reperiantur, et quidem Strombi, qui alias ripas marium frequentare solent. Aliis quoque locis petrificata in alpibus reperiri, Scheuchzerus pluribus locis testatur, et ego quoque Cornu Ammonis, in montibus *vallis Hasliae* reperto probare possum. Grunerus etiam in descriptione montium glacialium aliqua adducit.

Die demum 5to Septembris Laufannae valedicentes *Genevam* versus movemus, iter ad ripas fere lacus per amoenissimas terras continuantes. Ad lacum pluribus locis copiosa fuit *Iberis latifolia* *u*), ad vias, quae etiam in regionibus ad Rhenum inferiorem copiosa est; *Tunica calice angulato* (quem campanulatum vocat Hallerus) et alius *Dianthus* flore magno roseo, circa *Rolle* praesertim, quem impedivit societas, cum qua eram, quin colligerem *v*). *Blattaria* ad vias etiam copiosa est, *luteo flore* *w*), et *Dianthus hirsutus* *x*) ad sepes, inter caeteras herbas vulgatiores. Eadem vespera intramus *Genevam*.

D. 7. et 8. mane apud Dnum de Voltaire Ferneyae tranligimus, opipare a fene adhuc pro aetatis ratione vegeto excepti. Hos dies perdidit, nihil videns, quod potuisset oblectare animum, nisi forte fuerit pertica in horto erecta, pro conducendis et avertendis fulminibus, quorum unum etiam in terram prope perticam aliquando delapsum est.

Octavi diei postmeridianae horae, et nonus totus eo magis me exhilararunt, quo magis adhuc cum voluptate revoco in mentem, quantum delecta-

H 2

lecta-

u) *Lepidium Iberis* L.

v) Fuit, ut postea cognovi, *Dianthus* s. *Caryophyllus* Segu. Veron. I. p. 435. T. VII.

w) *Verbascum Blattaria* L.

x) *Dianthus Armeria* L.

lectatus fuerim ex adloquio non solum, sed et ex contemplatione thesauri naturalium rerum Dni *de Saussure*, viri, tam comitate, quam eruditione praecellentis. Sunt in domo spatiosa ejus machinae, tam praetiosae, quam elegantes, vires electricas mirum in modum multiplicantes; inter alias una quoque praegranda, per quam in globo vitreo leni tritura phaenomenon *Aurorae boreali* penitus simile produxit, visu admodum delectabile. Sunt apud eum notabiles collectiones rerum naturalium, inter quas praecipue placuerunt *Neurophylla* maxima anglica in schisto (qualia, et ex mente *Walchii* *Cereos* imitantia, quae sane non sunt, sed, si quid unquam forte, caules *Filicis arborecentis* *Plumerii* esse possunt, opus *Knorii* exhibet,) *Minerae ferri* variae ex *Insula Ilva*, *Cupri rubri* subnudi et solidi *minerae* ex *Sabaudia* et *Pedemontio*. *Achates* intus cavi et guttulas aquae comprehendentes, veri *Enhydri*, alique *Silices* elegantes, quos ex Italia nuperrime redux attulerat, unde et *Ossa Elephantum* inter *Florentian* et *Roman* effossa fuere, ab ipso condita, et *Tophus* albissimus, qui per artem ad icunculas et statuas semielevatas effingendas, aut potius efformandas, novissime adhibetur. *Pinnas* petrificatas crassissimas ex Anglia una cum *Trilobitis* attulerat, quarum istae ex meris striis, *spathum calcarium* aut *Gypsum striatum* imitantibus, intus compositae sunt, quod omnino, ut ipse expertus sum, omnium *Pinnarum* peculiaris quasi proprietas est, ut testas ita struant.

D. 10. Sept. Visitavi collectionem sane elegantem et divitem Dni *de Luc*, qui una cum fratre, nunc apud Anglos degente, tam in Anglia, quam praecipue in *Pedemontio* cumulum petrificatorum operosissime sibi comparaverat, et quidem de singulis speciebus exemplaria numerosa, plerumque optime servata, inter quae potissimum placuerunt *Tubuli marini* magni ad pedem et ultra et ampli a *Rumphio* picti, et *Ostrea polyleptogynghima* crassa et margaritacea adhuc, *Ostreo* *Winckelhaak* *Belgis* adfinia. *Echinum* quoque inter plures alios servat, cui aculei adhuc passim inhaerent et inter eos aliqui clavati sunt, inferiori parti adhaerentes, cretae inclusum, ex Anglia.

D. 11.

D. II. Paullum exspatiatus inuenio *Erucam* laciniis foliorum variis ludentem in muris urbis, et in praedio, quod extra urbem Dnus de *Hennin*, Legatus Regis Galliae ad rempublicam, possidet, hortum non plantis solum pluribus elegantibus exoticis, instructum v. g. *Perilla*, *Ricotia* (quas jam ipse colueram) sed et plurimas plantas alpinas, v. g. *Anonis* Hall. Hist. n. 357. y) quam antea in Alpibus videram it. *Saxifragas* varias et *Aretias*, etiam altiorum alpium, nutrientem, vidi ea ratione, ut plantae alpinae in loco ad septentrionem verso et in solo nigerrimo humidiusculo plantarentur, atque sic lacte germinent et floreat. Pharmacopoeus etiam urbis, Dnus monstravit mihi portionem unam pedis dimidium circiter explentem, alteram ultra pedem longam et pollicem vel ultra passim latam, quam virgo pro obsessa habita, et quae proprie hysterica et convulsa fuerat, per anum excreverat. Dnus Tissot eam massam pro polypo habuit, vulgus pro serpente. Curatissime a me examinata distincte videbam, esse concretam pituitam, quae tenacis mucis ex cinereo-albidi instar intestina obduxerat, et per exhibitum purgans fortius, aliquoties repetitum, tandem exturbata fuerat. Distinctissime etiam per lentem vidi, quomodo, ectypus quasi plicarum intestinalium, et formae villorum ibi praesentium in pituita ista sese expresserunt.

Geneva de caetero, sicuti in ipsa urbe divitiae regnant et commoda ac per quam frequentata ambulacra et nitidae domus, ita quoque ambientium locorum amoenitate plurimum placere potest. Lacus magnam partem urbis proxime tangit, ad austro-occidentem, ut crederem, *mons Saleva*, in quo Rajus, et ante eum Pennejus herbas collegerunt, nunc homicidio viatorum infamis, lato vertice sese expandens. Ad Austro-orientem prospectus patet in Montem album, cuius culmina nivosa circumjacentes altas Alpes collium instar post et infra se relinquunt, vesperscente die, ut solent nivosae Alpes, roseo colore superbiens, ut et in vallem totam fere, per quam in istum montem itur ab urbe hac. Colles, et ipsa montis Jurae juga, partim ad septentrionem, partim ad

y) *Ononis rotundifolia* L.

occasum ponuntur, et humilioribus istis amoenissimae, quin et sumtuosae villae, inaedificatae sunt.

Incolas Genevenses ex variis gentibus concrevisse diceres. Visu fere distinguuntur statim inquilini, praecipue Helveticae originis, qui Germanis, et praecipue Bernensibus, statura procera, habitu corporis eleganti vix cedunt, vel maxime adpropinquant. Qui ex Sabaudia accedunt, proceri, robusti, crinibus longis strictis nigris sese offerunt, Itali vero macilentiores, subfuscae cutis, et crinibus in cirros curvatis distingui possunt. Ita fere etiam mores.

D. 12. Sept. Geneva exivimus. Non longe ab urbe ad aggeres aridos fuit *Andropogon digitatum* z), et paullo post ad dumeta *Dianthus superbus*, sicuti ad fossas humidiores *Pulegium offic.* a). *Blattaria* etiam ad vias est et *Crepis aspera* s. *Cichorium luteum antiquorum* b), *Centaurea Calcitrapa* etiam sicuti per totam fere Vaudensium terram frequens, ita quoque hic et per totam viam usque ad *Lugdunum* nos non deserit. Adscendimus sensim ad juga mitiora Jurae, per quae via nos ducit per marmoreos et calcareos montes, ad quos *Jacobaea artemisiae folio* c) *Ruppia* frequens est et *Cistus Helianthemum*, usque ad pagum *Coulanges*, ubi telonium requiritur a mercatoribus, reliqui peregrinatores liberatius tractantur, et fortalitium s. *Clastrum L'Ecluse*, ad cujus sinistram, quae etiam montium serie ad Delphinatum procurrentium munitur, *Rhodanus* per petras incumbentes ad aliquam distantiam occultatur. Pergit via per montes, quos quidem nocte ingruente pervestigare nequivi. Prospectus patet ad sinistram in subjectas valles amoenissimus, interjectis Castellis dirutis varius. Praeceptus tamen via, sed secura. *Mons Crede* calcarius, ut probe distinxerim, et via per totum iter strata ampla commodissima est, adeo ut duos equos (4 vecti fuimus) dimittere potuerimus, donec media nocte pervenimus ad pagum *St. Germain de Foux*, in quo aliquas horas requiescimus.

D. 13.

z) *Andropogon Ischaemum* L.

b) *Picris hieracioides* L.

a) *Mentha Pulegium* L.

c) *Senecio erucifolius* L.

D. 13. Sept. multo mane iter renovamus, et intramus vallem, cujus initia colles calcariis lapidibus fructos monstrant, plurima *Buxo* undique vestitos, odore graves. Continuantibus viam vallis angustatur, utrimque petris praecipitibus calcariis praesepta, et in medio lacum satis longum, non valde latum vero monstrans, et ita formata, ut diceres, eam videns, terram hic subsedisse, et praecipitia ista fecisse. Ad rupes istas aliquoties fuit *Iberis amara* Linn. ramosissima et lignosa, quasi frutescens, cum circa Tigurum et aliis in locis humilem admodum simplicem et molliorem invenerim. Vallem excipit planities sat spatiosa, et agris pratisque fertilibus bene culta, in quibus ad rivos opacos et vias non rarus fuit *Carduus acanthoides* Ruppil, omnino diversus a *Carduo acanthoide* Linn. et adsecularum; et viam semper sequimur, stupendo labore hic et porro usque in planiorem Galliam stratam et porrectam. Paulo post, nobis fere non opinantibus, descendere incipimus per praecipites ad latus sinistrum satisque altos montes calcarios, quibus valles interjectae, et in opposito latere variae arces, montibus impositae cernuntur. Pergimus adhuc per aliquam *Delphinatus* partem, donec *Comitatum Franciae* attingimus, sensim ex Jurae montis appendicibus recedimus, et via ad latus collium argillaceorum et margaceorum continuatur, ad quos *Pastinaca sylvestris* admodum alta fuit, an vere diversa? Planiori plagae tandem immoratis, *Heliotropium album* d) ad vias occurrit, *Euphorbia platyphyllae* simillima, sed tota hirsuta, et *Hypericum vulgare* sed omnibus partibus, excepto flore, macilentius et minus, ob sicciorem plagam, quae viatoris admirationem eo magis ad se trahit, qui ex irrigua undique Helvetia hanc regionem intrat. Ad muros pagorum adhuc est *Sedum crassifolium album* e). Ad latera viarum vero frequentissima est *Jacobaea latifolia*, huic passim intermiscetur *Scrophularia Rutae fol.* f) ad sicciora vero *Chondrilla viminea* g) et *Dianthus calice angulato* h). In agris viae adjacentibus *Panicum majus* i) et *Mays* k) copiose colitur.

Circa

d) *Heliotropium europaeum* L.h) *Gypsophila Saxifraga* L.e) *Sedum dasyphyllum* L.i) *Panicum italicum* L.f) *Scrophularia canina* L.k) *Zea Mays* L.g) *Chondrilla juncea* L.

Circa *St. Denys* occurrit *Lychnis dioica alba* et *Malva Alcea* fol. rotundis et laciniatis. Sera demum nocte, ripam dextram Rhodani per montosa vario modo secuti, Lugdunum intramus, urbem populosam et divitem.

Visi memorabilibus rebus, in civitate occurrentibus, operis ferico texendo et acupingendo occupatis, quibus hic excellunt, Bibliothecis, praefertim numerosissima, a Patribus Soc. Jesu relicta, sumtuosa sane, et palatio, non domui, inclusa, inspectis curatius nosodochiis, in quibus praecipue id placuit, lectos omnes ex ferreis virgis confectos et velis cooperitos fuisse; visitata etiam est veterinaria schola, ultra Rhodanum in suburbio locata, Theatro anatomico egregio, in quo sceleta, et angiologica tamquam myologica per Dn. Bordenave praeparata, plurima variorum animalium exposita sunt, aequae ac spatiosae stabulis, horto botanico, his finibus adaptato instructa. Lugduni plurima opera publica et privata lapide calcario tam sordide albo quam luteolo fabricantur: albidus varias conchas et Cornuum Ammonis, luteolus Gryphitum simulacra continet. Pons super Rhodanum structus albido isto constat, et in foro publico Place de Louis XIV. plurimae tabulae ejus maximae molis servantur, quas operarii in formas varias malleis latis et acutis brevibus adaptant pro aedificiis, caesae sunt moles aut forma parallelepipedae, aut forma tabularum, dimidium pedem crassarum, quatuor et quinque pedum latitudine in quadratum. Luteolus parallelepipedae forma saltem occurrit, incendiis fatalis lapis. Lithanthraces navibus ex confinibus advehuntur, quos magna pars artificum et fabrorum ad opera sua adhibent, ubi ignis requiritur. Sunt quoque lapides arenarii, partim albi, partim rufi, ex quibus etiam aedificia struuntur inter alia. Coenobium Carthusianorum, Rhodano et alio Castello, *Pierre encise*, circiter oppositum. Monti Saone fluvio opposito incumbit coenobium virginum Carmelitarum, in cujus templo reperitur inter alia memorabilia altare, lapidibus nobiles, v. g. Achate, Jaspide, Chalcedonio et similibus copiose ornatum, monumentum Familiae Villaregiae dictum &c.

D. 19. Sept. Contemplatus sum collectionem sane numerosam rerum naturalium Dni *de la Tourrette*, Societati regiae ejus civitatis ab epistolis,

lis, plurimis *schistis nigris*, herbarum impressionibus eleganter ferratis, *Cardiis* et *Chamis maximis*, lapidibus *corneis*, *pectinum* simulacra offerentibus, *peculiaribus aculeis Echinorum* marinorum, *Cornubus Ammonis* optime servatis, *Orthoceratitis*, et portionibus *Stellarum* marinarum *ramosarum Coralliisque* petrificatis, marmoribus refertam ex una parte, ex altera elegantibus *Coralliorum*, *Spongiarum*, praesertim *nigrae cylindricae*, plerisque ex insulis *Indiae orientalis*, et *Zoophytorum* exemplaribus, *Conchylisque* variis instructam, inter quae *Concha exotica* aliquoties fuit, optime servata et conspicuae molis, satis numerosam etiam herbarum siccarum copiam continentem. Tentaveram quidem opulentam, ut dicebatur, collectionem Dni de *Monttriblou* inspicere, et praesertim ipsum illud notabile *Zoophyton*, quod *Palmier marin* Galli vocarunt, contemplari; voti autem compos fieri nequivi ob absentiam partim possessoris, *Parisis* aliis deliciis sensuum detenti, partim eorum omnium, qui curam thesauri habent.

In muris civitatis et adjacentium locorum plurima fuit *Eruca latifolia* et *eadem angustifolia*, et *Parietaria judaica*, eodem modo et ubique per viam, quam postea fecimus, occurrens.

D. 22. Sept. Lugdunum relinquimus, inter montosa ad aliquod tempus iter facientes, saxo vitrescibili ex cinereo in fuscum vergente constantia et venis quarzosis interstincta, ubi ad vias versus *Pont d'or*, *Echelles* et *Villefranche Calcitraba* ad vias, et *Ebulus* ad humidiora nos non deserunt, semel etiam in via non longe a Lugduno vidi plantam quam ob festinationem decerpere nequivi ^{l)}. Ad vias versus *Tourni*, *Esula* s. *Euphorbia palustris* copiosa fuit ad rivum opacum arboribus constitum, et in apertioribus *Sinapi sylvestre rapi folio* ^{m)}, quod et apud nos est. In agris *Caucalis fl. minore* ⁿ⁾ messe peracta fere unica fuit, it. *Falcaria* ^{o)} Riv. et *Bupleurum*

l) Fuit *Carthamus lanatus* Linn. ut postea cognovi.

m) *Sinapis nigra* L.

n) Exemplaria quae ibi inveni, folia gesserunt *Caucalidi* fl. et semine minore penitus dissimilia, pinnata quidem, sed pinnis

rum a *falcato* vix diversum, sed minus, et involucris universalibus valde inconstans. Campi in hac Burgundiae parte aperti sunt planique, in quibus rariores vineae, agri plurimi occurrunt, omnibus cerealium alborum speciebus referti, inter quae *Mays* et *Panicum* copiosa erant adhuc virentia. Sensim vero agri rarefcunt, et vineae augentur circa *Chalon*, adhuc magis versus *Beaune* et *Nuits*, argillaceo partim, passim schistoso solo implantatae, et junioribus fere stirpibus unius fere caulis et breviter refectis constantes, ut mos hic est, vetustos eradicare aut ramos plures saltem amputare. Properato hoc cursu attingimus

D. 23.

nis lanceolatis simpliciter plerumque incis, involucria quidem etiam respondent nempe universale aut nullum, aut unifolium aut bifolium parvum, partialia pentaphylla inaequalia, aut cum defectu unius alterius folioli, flores parvi, extimi tamen inaequales. Umbellae in infinitum variabant. — *Caucalis* haec bene quod ad habitum jam describitur a Morifono Hist. III. p. 308. n. 9. cum nota: post messes in stipula satis frequens, et per culturam diversitatem nata esse comperitur. Vocatur ab eodem: *Caucalis humilior et ramosior* Nobis. *Caucalis pumila segetum* Goodyeri. — Est absque dubio *Caucalis fol. duplicato pinnatis, pinnis longe confluentibus* Hall. Hist. p. 325. n. 742. secundum descriptionem foliorum, involucriorum et seminum quae villosa dicuntur quidem, sed nudo oculo ita adparentia, per lentem parvis spinulis acutis per longitudinem asperis, aculeis aliquantum hamosis, nodulo terminatis, sunt. Ex Jacquini icone, ad hortensem facta plantam, vix quisquam illam agnosceret, paullo facilius ex iconibus Rivini, quas

Hallerus citat, Tab. 33. et 32. praecipue, *Caucalidis procumbentis et tenuifoliae*. Haec nostra media est quasi inter utramque figuram Rivini, sed caulis infra saltem incurvatus, multo vero densius positi sunt rami, et umbellae etiam densiores sunt. Folia quoque aliquantum aliter figurantur. Cel. Jacquin Hort. Vol. III. App. tab. 16. *Caucalidem helveticam* vocat, quae neque Helvetiae privatim inquilina, neque ab Hallero primum inventa est, quod ad nomen Morifono, quod ad iconem potius Rivino tribuenda. Cel. Murray Syst. Veget. nomen *helveticae* Jacq. retinet, non optimo forte consilio. Inter Riviniana inedita Fl. 5. pet. irreg. tab. 1. mihi occurrit *Echinophora semine brevius echinato*, quae, quod ad semina, huic *Caucalidi* Hall. Hist. n. 742. satis quadrat; folia vero apice isto et pinnis longe confluentibus non penitus accedunt, habitu tamen non repugnant.

o) *Sium Falcaria* L.

D. 23. Sept. Divionem (Dijon) Sinapis cultura, non praeparatione, celebrem et bene fructam, ubi pernoctamus. Nocte impeditus memorabilia circa urbem et in ea perquirere nequivi p).

D. 24. inde movemus, planitiem paullo post relinquentes, et montosiora accedentes, in quibus *Cheiri hieracii fol. q)*, idem cum planta Ruppilii, adhuc floruit, frequentior vero, ubi montosa iterum attingimus, quae versus *Auxerres* ducunt, et quae passim antequam civitatem accederemus, magis vero eam post nos relinquentes, strata margae cretaceae albae, magis minusve copiosa in se continent. Civitas fere tota calcario lapide albo s. Creta indurata *Alabastrum* mentiente structa videtur, alba nitida. Pergimus semper citato cursu per montes satis mites, frutetis et sylvis obsessos, in quibus, antequam versus oppidum *Sens* perveniremus, ad vias occurrit *Seseli montanum* Linn., et sicuti per totam Burgundiam et Campaniam huc usque muri vinearum *Hedera pentaphylla* tecti sunt. Vineae frequentissime, praesertim circa *Auxerres*, collibus et montibus sunt superstructae, quae *Cretam* induratum vel impuriorem, tamen *albam* in gremio sub humo gerunt. Inter *Sens* in arenosis et circa *Fontainebleau* in sylvis fuit copiosissima *Erica cinerea* Linn. et porro usque ad Lutetiam *Vlex europaeus*, et *Aquifolium* baccas ferens. Lutetias demum intramus, postquam in mox dicta domo regia, regis magnitudinem sumtuoso apparatu,

I 2

non

p) Circa Divionem (Dijon) ad vias *Linaria offic.* non infrequens est, sicut in tota ista regione. Interim in pharmacopolis hujus loci admodum conspicui, invenire nequivi unguentum de *Linaria*, neque *Verbasci* oleum; excusant officinae, has res a medicis hic non posci.

De *Linaria offic.* pariter ac pluribus hujus generis speciebus quinque stamina numerari possunt, quorum unum sterile, reliquis quatuor opponitur, a limbo corollae infimo, ex quo omnia oriuntur. Non enim

solummodo in *Linaria offic.* in qua stamen sterile vesiculis teneris terminatur, sed et in *Linaria Elatine* Linn. s. fol. hastatis, in *Linaria fol. subrotundis*, quam Ant. spurium, incongruo titulo, cum frequentior sit altera fol. hastatis, nominat, in *Linaria arvensi minima* Riv. et aliis congeneribus simile stamen sterile reperitur, et forte indicio est, hoc genus immerenter cum *Antirrhino* conjungi.

q) *Cheiranthus erysimoides* L.

non autem adeo concinna et ad gustum bonum instructa rerum ordinatione, intus in cameris exprimente, visitassemus. Aedificia quaedam domus regiae reparantur lapide arenario perquam venusto, verosimiliter ex confiniis adducto *r*). Sylva, quam transimus, illam relinquentes, pluribus rupibus ad latus viae occurrentibus, aspera est, quas tamen visitare nequivi.

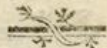
Nolo aliquid dicere de memorabilibus urbis Parisinae; volumen enim scriberem, si cuncta in medium proferre vellem, neque tamen exhaurirem. Sufficiet notasse, cum itinerarium saltem scribam, me quotidie occupatum fuisse in visitandis rebus memorabilibus et invisendis viris eruditis, quos non singulos, sed integra collegia reperire poteris.

Inter cimelia ampla rerum petrificatarum, praesertim Galliae, quae possidet Dnus *Valmont de Bomare*, praecipue placuerunt *Strombi maximi* calcinati, et *Ecbini* in lapidem corneum versi, inter Corallia possessionum gallicarum in Indiis praesertim *Millepora foliacea* Brassicae caput bene imitans.

Immensam vim mineralium, quorum maxima pars parva exemplaria monstrat, non immoratus.

Visitavi etiam, finiente hoc et ineunte sequente mense Octobri Hortum regium, celebratissimum, spatiosissimum, et elegantibus plantis referatissimum, inter quas praecipue placuerunt *Salvia coccinea* et variae ex Insula Borbonia advectae, inter quas *Cleome gigantea* tum floruit cum *Volkameria spinosa* &c. Pluries intravi Thesauros Historiae Naturalis Regios, domo Hortis Regiis confini servatos, de quibus plura postmodum, cum eo tempore plures classes, praesertim mineralis, minus plenae reperirentur. Adfuerunt tamen animalia plura in vitris servata, ex Simiarum genere, Insecta plurima, Marmora Africana et Hispanica, praecipue magna vis Corallio-

r) Parisiis accepi lapidis hujus exemplaria in crystallos, vario modo figuratas, absque dubio ex concursu particularum spathosarum formatas, quas D. de Saune Archiater Reginae primus invenerat.

ralliorum, Zoophytorum, Spongiarum, et petrificatarum rerum. Ifidis nobilis trunculus cum polypis inhabitantibus &c.

Vt pauca saltem excitem de reliquis, perlustravi picturarum Thefaurum Dni *de Blondel* in foro *Victoriae*, sane pretiosum et selectum praesertim in operibus minoris formae. Domus militum rude donatorum et curatorum, quorum aliqui organa ex argento fabrefacta gesserunt, picturas *Bologne senioris* et *junioris* egregias in templo, ad normam D. Petri Romani aedificato, continet. Miratus sum cisternam, ex qua tota domus potatur, sub tecto collocatam, et plumbo penitus vestitam fuisse, unde aqua impura et turbida hauritur, absque dubio etiam noxia. *Domum charitatis* et *Orphanotropheum*, et modos tam curandi aegros, quam educandi infantes, contemplor. Picturas templi *Nôtre Dame*, et alio tempore *Bibliothecam* regiam, et ibi servatas picturas *Horti Regii* et *Avium*, a *Roberto* et *Sociis* confectas, quarum magna vis lucem nondum vidit, nec forte visura est, favore Dni *Joly* et *Abbatis Capronier* Inspectorum vidi. Adivi Statuarium celebrem *Pigale*, et vidi *Monumenta* splendida, ab ipso in memoriam *Comitis Mauriti* Saxoniae et *Comitis d'Harcourt* fabrefacta. Apud *Virgines Carmelitas* inveni sepulchrum *Hecqueti* medici olim celeberrimi, et inter picturas ibi praecipue placuit *Maria Magdalena* a *le Brun* ad faciem *Duciss. de Valeriere* expressa, vita *Christi* et *Josephi* somnium a pictore *Champagne* factum, annunciatio per *Raphaelem*. Miratus sum columnas ex *Marmore aegyptio* viridi. Apud *Patres Minimos* egregias picturas artificis *Van Loo*, *St. Bernhardi* vitam exprimentes. Alium diem consumsi in contemplandis numerosissimis picturis artificum praesertim antiquiorum, quae in *Palatio Ducis Aurelianensis* servantur, in quo *Ambulacrum* per pictorem *Coipel* scite pictum, cujus simile est in *Palatio Ducis de Penthièvre* cum plurimis picturis elegantibus. In *Sorbona*, praeter sepulchrum *Cardinalis Richelii*, placuit *peristylum* circa altare, ex *Marmore viridi Campano* factum. Apud *St. Thomam* occurrens monumentum *Cardinalis Fleury* bene fabrefactum, sed humili nimis loco positum, inveni. Vidi quoque statuas *Delphini defuncti* et *conjugis* ejus fabricari coeptas, et quae plura hujus

generis ex operibus publicis, omnium oculis expositis, considerari merentur, nullo die omnino otiosus.

D. 10. Octobris relinquimus Parisios, et tendimus in Normanniam inferiorem. Via pergit per plana campestria, annonae varietate abundantia, et arboribus passim per ordines plantatis ubique variantia et distincta, donec pervenimus versus *Magny*, inter quem locum, et illum *Tiliers* vocatum, montosa seu colles prope adparent, qui sabulo tenero quarzoso per margam cretaceam s) ferruminato struuntur, elegantes Strombos, Tellinas et Coralliola calcinata in stratis suis continente, donec pervenimus *Rhodomagum*, amplam civitatem et populosam ad Sequanam sitam. Vallis ampla est, utrimque montibus definita, per quam Sequana serpendo procurrit. Ipsa civitas ad latus amnis dextrum sita est, ad pedem montium hoc latus munientium. Cum fera nocte accederemus, eorum fabricam ubique rimari nequivi, enumerabo igitur ea saltem, per quae eundo et redeundo iter fecimus.

D. 11. Oct. nempe viam ingredimur ad latus Sequanae dextrum per colles, ex lapide arenario cinereo structos, cui sparsim lapides cornei impacti fuerunt, aedificiis struendis apto, et expedito. Sensim desinunt strata lapidum arenariorum et sabuli, et in eorum locum succedunt strata argillae margaceae; montes lateris oppositi cominus videre nequeo, sed eodem modo composita videbantur. Sensim iterantur sabuli strata, et tandem desinunt, et succedunt strata lapidum corneorum in collibus, creta impuriore, luto mixta, conflatis (intellige semper sub humo superficiem tegente); sensim argilla rubra flava s. lutum augetur, et tandem penitus dominatur, in eo tamen strata lineae horizontali satis propinqua lapidum corneorum, rotundorum, oblongorum, nucum formam interdum habentium distribuuntur, inter quos *Echini*, *Alcyonia*, *Spongiae* et similia sparsim occurrunt, et ita continuant, donec descendimus longo tractu usque ad civitatem *Dieppe* Normanniae inferioris.

Civi-

s) Quae huc deducta fuit ex meridionalibus plagis, ut postea cognovi.

Civitas est satis ampla, sed parum eleganter aedificata, cum inferior domuum pars fornicum formam extus praeferat, intus vero parum com- te adaptata sit, de caetero satis populosa, ad 40000 incolas, ut ferunt, alens, maximam ad partem piscatores, nautas, halecis captu occupatos, mercatores simili mercatu vitam quaerentes, etsi variae naves in Brittan- niam, in Americam et finitimos Galliae portus abeant, porro artifices, ebore et ossibus in varia utensilia, tum et statuas et res alias artificiosas sculpendas incumbentes. Portus duabus molibus ex lapidibus quadratis structis munitur, aditus vero non facilis est. Proxime ad sinistram s. oc- casum harum molium ripa maris planior est, cum montes in amphitheatri formam ante urbem finiant. Planities ista, in qua piscatores retia pur- gant, navesque novas construunt, immunditiemque totius civitatis sepe- liunt, plurimis lapidibus, aqua volutatis, plerumque vitrescibilibus, inter quos Achates multicolores et Chalcedonii occurrunt, referta est; ab utro- que vero urbis latere montes in praerupta finiuntur, satis alta, quorum vertex argilla rubra et flava contegitur, media pars cretam ad plures in- terdum orgyias altam fovet, magis minusque puram, aut argillae stratis interstinctam, basis ad ripam extensa, et intra salum continuata, petris corneis nigris seruposis et inaequalibus formatur. Intra argillam lapides cornei variae magnitudinis, plerumque rotundi, per strata fere disseminantur, per cretam vero infra per spatia horizontalia laxiora, sursum vero angu- stiora similia, dispersi sunt lapides similiter cornei nigerrimi intus, et multi- formes, varios cubitos et angulos obtusos imitantes, molis interdum ad 50 l. 25. pondo, etiam minores. Ad has ripas frequentes excursiones quotidie feci, praesertim mane ante reditum pleni fluxus, versus meridiem recurrentis, et post meridiem tempore refluxus, qui plerumque post ho- ram quartam eo anni tempore accidere, nec ante quintam finire solet. In latere dextro ripae, s. septentrionali et orientali petrae, quas mare plenum adluit, cretaeae obteetae erant *Tremella* viridi linearibus frondi- bus, an primordiis alterius? et viridissima alia, forte *Conserva*, aut ejusdem cum *Tremella* ista indolis; oblique vero inter istas implantatae fuerunt stir- pes parvae *Fuci vesicularis*, qui tamen vesiculas molliores in apice prae- fertim

fertim gessit, Gallarum instar fere. In scrobibus petrarum, aqua non penitus vacuis, copiosissima fuit *Corallina nodulosa, rubens* Linn., articulis brevioribus, eleganter rosei coloris, cujus apices plerumque molles et tumidiusculi fuerunt. Inter illam frequenter habitarunt Paguri, minutissimi interdum. vid. Basteri Opuscul. Similibus etiam locis petris adfixa fuerunt *Tethya fimbriata*, duplici fimbriarum serie constantia, parva, quae in Ed. II^{da} Columnae pinguntur, ni fallor, et ab Aldrovando pictum videtur unum p. 568. a sinistris supra, et altera p. eadem in medio a dextris, prima sub titulo *Vrtica rubra* Rondeletii, altera *Vrtica contracta* Bellonii. Aliqua solvi, et domum reportavi, reposuique in vase, aqua marina pleno, altero mane eadem adfixa fundo vasis reperi et explicata, ibi continuo haerentia. Petrae eadem corneae fovebant magnam vim *Buccinulorum* varii generis, et *Neritarum*, sed pauciores Fucos.

Ad Litus vero occidentem, et ex parte septentrionem respiciens, civitati ad sinistram oppositum, Fuci copiosiores fuerunt. Petrae corneae magnae ubique obiectae sunt *Fuco serrato* et *Fuco vesiculari*, qui ibi frondes ad aliquot pedum mensuram efficiunt, et tempore refluxus, aqua non sustentati integram superficiem littoris passim obtegunt, similis vero *alius Fucus vesicularis*, plicati marginis et tuberculorum in apicibus quorundam ramorum, major in omnibus partibus et tortus, an *spiralis* Linn.? fluctibus saltem advehitur, unde forte rubicundus trans lucem adparet, cum alter vesicularis ex virore nigrescat, neque unquam tubercula monstret. Inter cava petrarum, aqua adhuc plena, copiosissima fuit *Tremella viridis foliato undulato* s. *Vlva Linza* L. et *Vlva Lactuca* L., et *Tremella umbilicata* Dill. quae proprie triangularis vocanda esset, siquidem uno extremo in longum extenditur, altero brevi aliquantum concavo, et in latum utrimque extenso, in petris radicatur, colore ex viridi fusco se distinguens. In vadis tempore refluxus patentibus copiosa fuit *Conferva*, ramis longe ramosis tenuiter articulata, ex viridi nigrescens. Patellae copiosae petris inhaerent et *Tethya* scrobibus, inter quae una magna, intus rosei coloris et stellatis fimbriis introrsum versis, adeo profunde radicabatur in aqua, ut avellere nequissim nisi nudus.

Quoti-

Quotidie vero ad littus ab aquis advehebantur stipites *Fuci palmati*,
cujus pediculus digitum crassus et tota planta ad 4 pedes alta †). Vix
adeo divisus natura sua videtur, sed ab undis discerpitur, siquidem margi-
nes laciniarum interiorum utramque paginam distincte per lentem mon-
strant, dum extima utriusque lateris exteriorem marginem rotundatum et
unitum, nec paginas distinctas monstrantem possidere soleat. Porro minora
exemplaria semper minus divisa sunt, et minima vix semel. Aequae fre-
quentem attulerunt undae *Fucum saccharatum*, pediculo longo, tamen in
medio sinus impressos gerentem. *Fucus* etiam *siliquosus* copiosus et lon-
gissimus ab undis rejectus, cujus siliquae cavae sunt, isthmis interstinctae,
quos mediae columellae pervadunt. Totum parenchyma isthmorum et pa-
rietis communis, quem isthmi dividunt, vesiculosum est, fordide album.
Ultra primariam columellam singuli isthmi plures ramosae membranulae,
quae in cavum isthmi porriguntur, lacerae interdum, vesiculosae etiam,
quae per siccitatem farinosae et granulosaefiunt, veluti in Buxbaumiae
intercapedine aliorumque muscorum, et ex ipsis columellis verticalibus
passim ramuli exeunt ad parietes communes cellularum, prioribus omnino
similes, aëris concursu farinosae.

Occurrit etiam satis frequens *Alcyonium gelatinosum* Linn. luteae cerae
colorem imitans, multiforme, sed fere nunquam ejus formae, ut Basterus,
sed potius ut Boccone pinxit. Basterus ejus animalcula descripsit,
quae ego quidem in eo, etsi in aquam marinam ad aliquot dies reposito,
videre nequivi, sed potius duplicem substantiam, corticalem nempe, in
qua plurimae vesiculae oblongae, introrsum fere ovatae, occurrerunt, sub
forma punctorum sphaericorum in superficie externa transparentes, et
pressae succum viscidulum albidum contentum emittentes; sub his aliud
stratum est, satis crassum, granula nigra sphaerica continens: interior de-
mum substantia succosa et aquosa, duriuscula tamen sub cultro fuit, fibris
tenerrimis perfusa, intra quam plerumque cavum est, aqua plenum, ma-
ximam

†) Gmelinus 15 pedes longum facit, et tamen pediculum saltem pedalem.

ximam corporis partem transiens. Est aliqua analogia fere inter hoc corpus et Clavariam s. Pucciniam croceam, quam in Sabina reperi et pinxi, quam vide.

Attulerunt etiam piscatores *Alcyonium* ab Ellifio de Corallinis T. XVII. f. B. b. pictum, multiforme quoque et duplicis coloris, albidum nempe ad carneum vergentis, et crocei seu cerei. Illud carnei coloris extus undique stellulis angulosis exaratum fuit, in quibus animalcula, polypos nempe, vidi albos, figurae Ellifii perfecte similes; alterum, saturatoris coloris, stellulis irregularibus magis exaratum fuit, animalcula tamen similia fovit, prominula, radiata. Interior substantia utriusque eadem fuit, nempe canalibus ex interioribus oblique ad superficiem tendentibus satis amplis instructa, in quibus corpus mucosum animalculorum latet, quod dissectum diffluit, et granula minuta comprehendit in mucosum natantia, illi albida, huic crocea, quae ova videntur, substantia reliqua cartilaginea fere, crepitans sub cultro, molliuscule tamen, et solidior prius descripto *Alcyonio* Basteri.

Occurrunt etiam quotidie ad ripam occidentalem *Fuci Plocamii* Gmelin. fruticuli plures, partim soli, partim parasitici, aliisque fucis adnati, in quorum ramificationibus aliquam tamen differentiam reperi, forsitan diversam speciem indicantem. Procellae, quae pluries evenerunt, Fucos porro varios ad litus advexerunt, v. g. *Fucum nodosum*, interdum brevibus articulis, interdum ad pedes aliquot longum, plerumque retortum, non facile rectum. Porro magnos cespites *Fuci fastigiati* et illius proxime accedentis *Fuci furcellati* s. *lumbricalis* Gmel. cujus extrema, filiquas teretes imitantia, articuli instar stipiti junguntur, quod et interdum in furcellato fere observavi, quare autem fastigiatus vocetur, vix video. Procellae ^{u)} duae

^{u)} Una harum, per triduum fere durans, tantae violentiae fuit, ut propugnaculi portus partem dirueret, et navis unius, (quarum ad 50 pro capiendis halecibus in alto mari fuerant,) inter reliquas magis periclitantis anchora sacra, quam demerserant nautae crassitie dimidium fere pedem stipite emetientem, fluctuum violentia in medio stipitis ita rupta fuerit, ac si cultro abscissa esset, relictis in profundo hamis et

duae maximi furoris, praesertim una varios Fucos alios adduxerunt, v. g. *Fucum confervoidem* Linn. qui *verrucosus* Gmelini videtur, partim nigrum, partim ex albo, flavo, rubro et nigro varium, amoenum visui; fuci perquam elegantis frondes integras, quas *Fuco capillaceo* Gmelin. praesertim adsimilarem, ad cujus ramulos radici proximos, et quidem in axillis ramulorum spinulosorum, et fibras ipsas radicularum, vidi fungillos tuberculatos rosei coloris, perlucentes, qui videntur proles plantularum vivipararum. *Fucus longissimus* Gmelin. etiam aliquoties accessit, et *ceranoides* ejusdem tam *latis foliis*, pluribus vesiculis in ramis instructus, quam *angustioribus*, in quorum ramis copiosissimae proles ex substantia foliorum emergunt. Adfuerunt etiam plura exemplaria similium Fucorum tam *latifolia* coloris *nigerrimi*, quam *albi* etsi *puillo angustiora*, et alia adhuc *angustioribus* adhuc *foliis albis*, *Fuco elongato* Linn. omnium maxime accedentia, et violacei coloris, diversa ab istis mihi visa. Aliquoties etiam adfuit *Fucus plicatus* Gmelin. absque radiculis sensilibus congeriem globosam filorum exhibens. Bis occurrit *Fucus Tendo* Linn. Magna copia quoque fuit *Fucus*,

K 2

quem

et brachiis. Nocturno tempore, quo furor maximus fuerat undarum ventorumque, juvenis 18 annor. ex nave abreptus fuerat, quem tamen fluctuum cursus ripas propeans, salvum in terram, et quidem pagum ejus natalem, deposuit, altero mane; integra incolarum cohorte insequente, ad templum Virginis, quam implorasse dixerat, ad offerendam gratiarum actionem migravit, et largiter ab incolis oppidi remuneratus abiit.

Haleces, turmatim ad has plagas advenientes, per totum autumnum, praecipue Octobrim et Novembris partem capiuntur, partim recentes venduntur per mulierculas, in plateis: des Harengs frieux! clamantes; sed etiam condiuntur, excisis partibus ingluvici escae partem continentibus,

quae ad ripam prope portum abjiciuntur, et in praedam Larorum majorum (per aërem ibi copiose obvolitantium, sed ita callidorum ut vix capi aut globis dejici possint,) postea cedunt, plerumque tamen eam plagam, cui quoque sordes ex oppido committuntur, foetore inquinare solent. Halecum magna vis, decenter salita, parvis doliolis inclusorum, per totam Galliam fere abhinc deportatur; pari modo quotidie triginta equi cursores, et duo currus, circa vesperam abeuntes, et per totam noctem, iteratis cursibus soluti, Parisios adportant primo mane non Ostrea solum, sed et plures piscium in mari captorum species, ad delicatularum mentes replendas. Similia in oppido vendantur, praesertim *les Merlans*.

quem, ob crassitiem et colorem profunde sanguineum, interim *Fucum carnosum* vocabo, donec plura pateant de eo, et num sub *Fuco dulci* Gmelin. vere lateat. Ejus folia interdum perforantur partim ab undis, partim ab animalibus et insectis forte ex illo victitantibus, ita ut retis in modum adpareant, quare nullus dubito, quin *Fuci reticulati* Sebae Thef. III. T. CIII. huc pertineant, et Gmelini quoque *Agarum Clathrus* et similia, ab ejusmodi latis fucis ortum sumserint, cum integrae non sint stirpes, sed portiones videantur. Lacinae plurimum variant, vix unquam vero figuris *Fuci dulcis* Gmel. exacte respondent. Habui integros ejus cespites, in quibus variae magnitudinis frondes reperiuntur, omnes crassae, profunde sanguinei coloris, si recentes sunt, ad aliquot dies vero ad litus relictæ putrescere incipiunt, tenuiores fiunt, et aut in virescentem aut albidum colorem inclinant. Semel mihi occurrit decrepita stirps *Fuci serrati*, in qua plantulae parvae non solum, sed et aliquot pollices longae et pollicem latae, parasitico more per caulem nidulabantur, majores frondes ad latus soboles parvas gesserunt, variae magnitudinis, sed plerumque pari modo ut ipsa frons dentibus vagis donatae, adeo ut *Fuci ovini* Gunner. Act. Nidros. T. IV. T. IX. iconem satis bene imitarentur; num diversa igitur credi possit species, nec ne, an vero intermedia nondum determinabo.

Satis frequens fuit *Fucus aliquis*, quem ob tenuitatem substantiae ad *Ulvas* referre poteris, quod forte Gunnerus fecit Fl. Norveg. T. II. T. VI. f. 4. sub nomine *Ulvae caprinae*, quae exemplaria simpliciora nostri satis refert; ego quidem *Fucum* aut *Ulvam filipendulam* vocarem. Substantia tenera semper rubens, et foliola lineari lanceolata, multum variantia ratione distributionis et ortus, interdum enim ex fronde radicali obverse ovata aut cuneiformia, modo semel, modo bis, prolifera fuit planta, modo simpliciori divisura, modo dense implicata. Radicatur orbiculo simplici aut in petra, frequenter vero in alio fuco majori, v. g. *palmato*, vel etiam in pediculo *Fuci saccharini*, statim infra paginam, adeo ut *Fucum pinnatifidum* mentiretur omni modo, aut etiam propius ad radicem similis fuci. Nisi pluribus fucis competeret, quod proliferi sint, posset vocari *Ulva* aut *Fucus proli-*

prolifer, siquidem exemplaria inveni, quae ter forte et pluries *proliferi* fuerunt, quod nempe ex primaria fronde vel in unam vel plures plagas tertia vice foliola excreverint.

Occurrerunt etiam aliquot specimina, *Fuco fastigiato* fatis similia colore &c. quae vero Gmelinus *Fucum rotundum* vocat, quem proprie *teretem* vocare debuisset, in quo nempe passim Fungilli ad caulem enascuntur, in quibusdam scrobes saltem, quibus isti fungilli inhaeserunt, residuae erant. Num igitur mereatur, certe ut distinguatur, ulterius videbo.

Inveni etiam parvum aliquem *Fucum tenerum* ruberrimum, quem fere *rubentem* crederem Linnaei, bifurcatis divisionibus plerumque simplicibus occurrentem, num vero primordia fuerint Fuci aut *excisi* aut *divaricati*, etsi colore etiam in sicco differat, nondum certus sum.

Aliquoties etiam sese obtulit *Fucus alatus* Linn., qui *prolifer* etiam videtur ex fide exemplarium quorundam. Icon a Gmelino data T. XXIV. f. 5. hujus habitum non bene exprimit, qui in longum extenditur, vel uti Martyn. Cent. T. XXX. f. 5. eum pingit, quem Gmelinus vero ut pessimum taxat, quare inducor, ut credam, Gmelinum alium fucum ante oculos habuisse, qualem ex mari mediterraneo habeo, absque nervo, perfecte similem iconi Gmeliniana, hinc etiam Synonyma, quibus Martynius usus est, a Gmelino adducta non quadrarent amplius. Rarius paullo occurrit *Fucus hirsutus* Linn. praesertim bene servatus. Vbi bene servatus occurrit, per verticillos densos tenerimos ramulos aut pilos simplices, denso situ implantatos gerit, aequaliter longos in singulis verticillis, sursum adeo densis, ut totus hirsutus adpareat. Pili isti in recenti planta semper viridem colorem exhibuerunt, caulis vero teres, ad angulos fere rectos ramosus, saturate fuscus aut niger est. Distinguitur a *Conferva verticillata* densitate villorum, verticillorumque arcto successu in brevi spatio; neque etiam pili articulati sint, etsi hoc *Fucos* non penitus a *Confervis* distinguere videatur, et forte aliquae *Confervae* per aetatem in *Fucos* indurari, ut infra aliquid occurret. Occurrit etiam *Fucus Palmeta* Gme-

lini, sicut et *Fucus plumosus* Linn. non quidem eo modo structus, sicut Oederus eum pingit, ut nunc video, sed ita, veluti Gunnerus in Flora Norvegica eum sistit. Vnus enim fere ramulus Oederiani fuci totam nostram plantulam efficeret. Notabilem tamen aliquem *Fucum* vidi, quem *catenulatum* vocarem, parasiticum Fuco ceranoidi insidentem, ex meris alternis vesiculis oblongis, situ alternantibus, breviter structus, articuli vero catenulati oblongi sunt, multo solidiores et majores, quam *Conferva catenulata* Dill. et *Tremella ejusdem* s. *Ulva catenulata* Linn. possidet. An vero ex una illarum ortus fuit, de hoc non parum adhuc dubito.

Tandem, et quidem post enormem procellam, adpulit ad litus *Fucus baccatus* Gmelini, qui ramulum brevissimum saltem pingit, quare integrae stirpis iconem paravi. Admodum peculiaris planta est, quam cum reperirem, primo intuitu pro decrepito aliquo fuco nodoso aut alio habui, curatius vero inspectus distinctiones notabiles exhibuit. Stirps integra facile 4 vel 5 pedes longa est, et statim supra radicem in plures ramos dividitur, alternis intervallis inclinatis hinc et inde, rami singuli simili modo ramificantur, et tandem in extremis ramulis gerunt baccas, uvae minoris aggartinae similes, cavas et ad sensum eo tempore vacuas, fere omnes enim ruptae fuerunt. Extus ad notabile spatium caudex obductus fuit crusta quadam pilosa fusca, quae in centro mollis, et circa quodcumque punctum molle serie pilorum rectorum fuscorum, quasi in orbiculi formam, circumdata fuit. An igitur Spongiae cujusdam primordium, aut potius haec Serulariae aut similis alicujus Zoophyti structura est?

In uno exemplari, quod pinxi, juniora specimina *Fuci saccharini* et *palmati* quoque, sed aut indivisi, aut saltem, ut videbatur, in duos lobos discerpti, magnis radicibus fibrosis caulem amplexis radicabantur. Caulis adeo rigidus fuit, ut eum discindere debuerim pro exsiccatione. Vid. iconem Tab. I.

Con-

v) An huic quadret *Ulva articulata* Hudson Fl. Angl. p. 476. n. 3. videndum erit.

Confervas etiam complures fluctus attulerunt, inter quas primo loco nomino, quam *verticillatam* interim vocabo. Ex radice crassa truncata subito in ramos dividitur, et radix ex meris tubulis contortis consistere videtur. Truncus vero, aequè ut rami et ramuli, villosi fiunt per verticillos foliolorum, longitudine verticillos aequante, nunquam superante, nisi in summis extremitatibus. Villi singuli non ramosi sunt, intus tamen articulati s. isthmis intercepti. Color totius plantae dilute ruber, in subsuscum siccitate vergens. Cum nesciam nomen apud Auctores, iconem ejus paravi, Tab. II. Videatur, quomodo huic accedere possit *Conserva spongiosa* Hudf. Angl. p. 480. n. 11., sed filamenta nostrae orbiculata; an isti etiam, sed praetervisa? quod vix videtur.

Alia etiam adfuit *Conserva*, quam non nisi *Fuco baccato* insidentem inveni, et quam *bacillarem* vocarem ob formam ramorum, bacillos aequali diametro referentem rigidiusculos, quae nisi a Dillenio sub nomine *Conservae mar. nodosae*, *Coralloidis montanae instar ramosa*, Hist. musc. T. VII. f. 41. descripta sit, vix ab alio adducta est. Color amoene roseus fuit recenti, et ramulis intus articulatis adhaeserunt *Sertularia* s. *Corallina tauri cornu vesiculis aemula* Ellis Corall. p. 57. T. 22. B. b. et corpuscula quaedam *oblonga albissima undique tenuiter hirsuta*. Porro in sabulosis littoris ejusdem copiosa fuit *Conserva marina foeniculacea* Dill. T. II. f. 8. quod ad formam, sed intus articulata recens, etsi Dillenius de articulis fileat, si vero articulos jam observavit *Ejusd. Conserva* n. 38. unice accedit. Eadem quoque adhaesit *Quercui marinae*. Adpulit etiam cum variis Fucis *Conserva, marinae trichodi sparsae* Dill. T. IV. f. 30. similis, sed color non respondet, qui nostrae purpureus est; *bifurcatam* vocarem ob foliola in duos ramulos semper divisa. Ad apices vesiculas habet ut *Fucus*. Indurari videtur, siquidem eandem consistentia fuci possideam ex mari mediterraneo, trunco et ramis primariis non amplius articulatis, extremis foliolis aut quorundam apicibus adhuc articulosis, sub nomine *Fuci purpurei elegantissimi tenuissime divisi* Tournef. I. R. H. p. 569. Pariter et *Conserva* occurrit *geniculis longioribus cateniformibus* Dill. T. V. f. 27.

f. 27. sed geniculis adhuc longioribus, quam pinguntur. Porro *Conservae ramosae filamentosae geniculis brevioribus* Dill. T. V. f. 26. similis, sed marina, cum Dillenius suam ex aquis dulcibus habuerit, quod tamen in Anglia fieri potuit. Denique *Conservae marinae lubricae ramosissimae* Dill. T. VI. f. 38. perfecte similis, etsi adeo dura, ut fucum imitaretur, quod verosimile videtur, ita eam mutari et rursus inter Fucos occurrere; Eschara quoque magna ex parte jam obducta erat. In ramis Fucorum variorum eorumque caulibus frequens satis fuit alia, quae *Conservae marinae perbrevis et villosae* Dill. T. IV. f. 21. perfecte similis fuit, sed articulata intus, de quibus articulis Dillenius filet, vel quos non observavit, cum inter non articulatas eam collocet. Fucis etiam adhaesit *Conserva marina trichodes ramosior* Dill. T. V. f. 29. quae tenerrime intus articulata est. Quasdam alias adhuc *Conservas* collegi, v. g. *Conservae mar. gelatinosae, Corallinae instar geniculatae tenuiori* Dill. T. VI. f. 37. satis similem, saltem teneriorem, cujus articulorum isthmi purpurei sunt, intercapedo albidi coloris an ad *pellucidam* Hudson Fl. Angl. p. 483. n. 21. referenda? Item *Conserva*, quae *capillaceae longae, ramosissimae molli* Dill. T. IV. f. 19. p. 23. n. 19. perfecte similis fuit forma et ramorum distributione, ut et qualitate non gelatinosa, differt autem, quod lente exquisitius inspecta intus isthmis teneris crebris interstincta sit, et color ejus recentis ex nigro virescens, siccae vero ex rubro aeneus fuerit. Semel saltem inveni portionem, quae videbatur ad *Ulvam delicatulam* Gunner Norv. T. II. T. VIII. f. 5. pertinere, etsi prolifera non fuerit, magis tamen ad *Algam membranaceam purpuream parvam* Morisoni H. O. III. p. 645. n. 5. quam in Belgio olim collegi integriorem. Vndae etiam attulerunt variis temporibus *Spongiam ramis teretibus* a Gunnero in Act. Nidros. T. IV. pictam. Si integra est, ex basi plana orbiculata oritur et mox in caudicem aliquem excrescit, mox cito a radice in ramos finditur, certum ordinem non semper sequentes, et qui plerumque tamen aut semel aut aliquoties bifidi, apice aut obtuso, aut in acumen magis minusve attenuati, aut versus finem latefcentes et obtusi; interdum rami ad caudicem pinnato ordine transversim locantur, et quidem interdum in eodem individuo cum bifurcatis: quare vix differentia inde

inde petenda erit, quod tamen Gunnerus fecisse videtur. Color omnibus ex stramineo colore albus est, et fabrica fibrosa, tenerrime inter se invicem textis fibris, mollis etiam post siccitatem, flaccida durante humiditate, nulla interim fructificationis species in illa occurrit. Spithamaea adsumum. *Aliam speciem* adhuc inveni, colore quidem satis accedentem, sed textura rigidior et laxiore reticulata, et habitu differentem, siquidem brevior est, et crassiore caudice, mox simplici, mox duobus vel tribus ejusmodi caudicibus, mox distinctis, mox undoso pariete unitis constantem, per siccitatem rigidam; hinc nondum certus sum, num vera Spongia sit, numne sceleton cujusdam radicis aut caudicis, aqua marina elaboratum, cujus rei exempla postea videbimus. Videtur tamen potior ratio pro Spongia militare.

Occurrit etiam, sed semel, *Spongia hispida*, coloris paullo in fuscum et cinereum ex luteolo vergentis, itidem ex orbiculo plano, caudiceque crasso brevique, in ramos obtusiusculos plerumque rectos et modice acutos subito finita, undique pilis rigidiusculis dense superficiem investientibus et cum ipsa substantia continuis, tecta. Statura humilior est, quam praecedens, neque tamen quidquam de fructificatione monstravit. Ex altera autem parte nihil deprehendere in omnibus potui, quod animalitati, ut vocant, faveret, nullum motum spontaneum, neque alium praeter talem, quem corpus quodcumque bibulum, aqua plenum, reddet, secedente aqua, quod si subito fit, aliquem motum producere poterit, lente vero elabente latice, praeter stricturam ex siccatione emergentem, nullam deprehendere potui.

Alia tamen res est cum *crusta quadam, facie externa ad spongas accedente*, varios fucos, praesertim *Fucum baccatum* in trunco obducen- te: haec exsiccata Spongiae ejusmodi hispidae primordia non male refert, et in medio semper substantiam aliquam mucilagineam gerit, quae extus talibus pilis rigidis in orbem positis vestitur, adeoque plures ejusmodi orbiculi cohaerentes crustam istam faciunt, quae siccata faciem Spongiae hispidae praesert, teneram, truncos investientem. Posset forte

femen, aut quodcumque aliud primordium Spongiae in mucro latere, aut illo involvi, ut eo melius caudici cuidam adglutinari in undis possit, et tamen adhuc ad vegetabilia pertinere, sicuti ejus rei exempla in Visco et aliis videmus; vel posset etiam corpus penitus diversum esse a Spongia hispida, et ad Eschararum aut Alcyoniorum classem pertinere, de quibus ii, qui ad mare diutius degunt, certiores fieri possent; mihi certe, etsi in aquam marinam deposuerim, nihil, quod animale aut moventem qualitatem evincere potuisset, deprehendi potuit.

Aliud interim *corpus* mihi occurrit, rarius Fucis, frequentius Tubulariae majori Ellisi ita adnatum, ut non raro ad ipsam Tubulariam reticulatum quasi opus efficeret. Color ejus plerumque albus fuit, per putredinem aut vetustatem saltem viroris aliquid admixtum habuit. Hoc corpus quamdiu recens fuit, carnosam quidem, sed duriusculam, attamen fragilem substantiam monstravit, pluribus foraminulis variae magnitudinis perforatam extus non solum, sed et intus passim aliquid cavernosi monstrantem, incolas vero nullos detegere potui, quin et fere foraminula praeter naturam adfuisse, varia diametri mensura fere suaderet. Exficcare se passum est absque magna difficultate, et siccum dein fibrosam fabricam prodidit, fibris tenerrimis varie inter se intertextis constantem splendentibus ad lucem, veluti mucus exsiccatum solet. Num ad Alcyonia adhuc referendum sit, an vero corpus sit inter hoc et Spongas medium, iis relinquere debeo, quibus observandi occasio melior, quam mihi suppetit. Forte, ni fallor, Linnaeus aliquid simile inter Spongas habere videtur; forte tomentosa ejusdem est. Agarico muscario aut Boletis cuidam senescenti similem substantiam credidissim. Varias etiam Sertularias partim a piscatoribus extractas habui, partim ipse reperi. Adeoque *Corallina cellifera fragilis ramosa, colore eburneo* Ellis Corall. p. 54. n. 6. T. 21. n. 6. A. non in *Flustra* latifolia solum, sed et in *Tubularia majori* nidulatur, et ita quidem ad latus frequentes ipsi fuerunt spinulae singulae, in icone Ellisi omissae, quam ob rem concluderem fere, ad finem hanc esse *Corallinae* Ejusd. n. 10. quae unica tubulorum serie constat, nunc vero in hac duplici; quibus tamen

tamen etiam interdum spinulae desunt. Satis copiosa etiam fuit *Corallina muscosa pennata ramulis et capillamentis falcatis* Ejusd. p. 26. n. 11. T. VII. f. 11. a. A. albicanto colore praedita, cujus trunco interdum adhaesit *Corallina* Ejusd. T. II. f. a. A. urceolis rugatis. Unica saltem vice occurrit ad ramulum Fuci filiquosi adhaerens *Corallina pennata et siliquata, denticulis florem lilior. convallium referentibus* Ejusd. p. 27. n. 12. T. VII. f. 12. b. B. Occurrit quoque *Tubularia fistulosa* Linn. f. *Corallina* Ellis p. 60. n. 1. T. 23. f. a. A. copiosius vero *Tubularia muscoides* Linn. f. *Corallina tubularia* Ellis p. 45. n. 1. T. 16. lit. b. quae prolifera videtur, et quidem ita ut tubuli tenelli Tubulariae majori s. indivisae adhaereant. In uno caespitulo animalcula viva adhuc vidi alba. Copiosa fuit quoque *Corallina tubularia calamos avenaceos referens* Ellis p. 46. n. 2. T. 16. f. 6. in qua variae aliae Sertulariae nidulabantur. Tellinis et Chamulis inhaesit ope orbiculorum striatorum *Corallina vesiculata, caule angulato rigido, ramis dense stipatis &c. denticulis culi appressis* Ellis p. 24. n. 9. T. 5. f. 9. b. B. cujus icon caule annexas vesiculas exhibet, quae hic supremo apice caulem aliquantum relinquunt et deserunt, de caetero caulis per intervalla articulatus est. Occurrit etiam *Corallina*, animalcula viva adhuc monstrans, dilute sulphurei coloris, quae toti Zoophyto istum colorem communicarunt, admodum similis *Corallinae ramosae, alterne denticulatae lenticulis lineis transversis &c.* Ellis p. 19. et 20. n. 3. T. II. lit. b. B. praecipue n. 20. sed aliquantum habitu recedit. Variorum Fucorum, praesertim *Quercus mar.* ramos obduxit fere *Corallina pumila repens minus ramosa* Ejusd. p. 23. n. 8. T. 5. f. 8. a. A. Cum retibus extracta quoque est *Corallina muscosa denticulata procumbens &c. denticulis ex adverso sitis* Ejusd. p. 21. n. 6. T. 3. f. 6. b. B. in qua urceoli aliqui pectinem habuerunt introversum, ut *Brya* varia solent. Inter alia exemplaria etiam unum fuit, truncum pennae corvinae circiter crassitie aequans, in quo ista *Corallina* undique comae instar radicata fuit. Non infrequens fuit *Corallina muscosa alterna vice denticulata, ramulis in capillamenta &c.* Ejusd. p. 20. n. 4. T. II. f. 4. c. C. Nactus quoque sum *Corallinam cellulosam avium capitula gerentem* Ejusd. p. 119. f. 7. T. 38. f. H. G. Inveni etiam aliquoties *Corallinam erectam tubulosam pennatam*

natam halecis spinæ facie Ellis Corall. p. 132. n. 15. T. 10. f. 15. a. A. B. fruticulum Keratophyti fere interdum imitantem, cujus uni exemplari adhaesit *Sertularia poris alternis patulis ciliatis*, diversa ab illa Ellifii T. 20. n. 5., ad basin, corpore isto supra descripto fungoso involutam. Occurrit porro *Corallina erecta pennata denticulis alternis &c. Lonchitidis &c. facie* Ejusd. p. 25. n. 10. T. 6. etsi denticuli paullo magis distent a caule, nec adeo alterni sed oppositi quoque sint; urceoli bilabiati fuerunt. Videndum num forte huc quadret *Corallina vesiculata sparsim et alternatim ramosa &c.* Ejusd. p. 17. T. 1. lit. a. A. etsi urceoli crenati non sint.

Extraxi etiam massam compositam ex *Corallina Abietis forma* Ejusd. p. 18. n. 2. T. 1. lit. b. B. *Corallina muscosa pennata ramulis falcatis* Ejusd. p. 26. n. 11. T. 7. a. A. et *Millepora* Ejusd. ibid. T. 27. lit. F. f. *Cellepora punicosa* Linn. Eandem quoque *Sertulariam Abietis forma &c. ovis Rajae* extus firmiter innatam aliquoties deprehendi. Incrementum igitur satis praecox habere debent ejusmodi *Sertulariae*, cum in ejusmodi corporibus adlescere possint. Piscatores porro attulerunt *Corallinam Astaci corniculorum aemulam* Ellis p. 29. n. 14. T. 9. lit. a. A. sed plerumque basin saltem adhuc habentem, ex infinita congerie tubulorum vermicularium tenerri-morum conflata. Integram vero nactus *ejus varietatem, cirrhis obsitam et ramosam*, quam Ellis p. 29. T. 9. lit. B. adducit; priorem etiam cum variis aliis *Sertulariis* ovo *Rajae* innatam reperi.

Fuco filiquoso copiose adhaesit, praesertim sursum, *Corallina cuscutæ forma minima ramosa repens* Ellis p. 44. n. 26. T. 14. f. 26. C. *Flustra foliacea* Linnaei magna copia quotidie fere et magnis cespitibus rejecta est, in qua variae *Sertulariae* huc usque dictae nidulabantur, praesertim vero eburnea, ut et aliqua *Escharam* tenera et minima, membranaceo pariete structa, constans ex sphaerulis aut corpusculis ex rotundo ovatis extrorsum ore rotundo apertis, quod circum tenerrimis spinulis ornata, quare vocarem *Escharam ore rotundo ciliato*, si modo *Escharam* est, nec forte ovula ipsius *Zoophyti* in congeriem coacervata, siquidem in porulis ipsius *Flustræ* ali-

quid

quid, quod ejusmodi corpusculis, etsi obscure adhuc, simile fuit, haerens passim viderim.

Ad basin Fuci furcellati, ut et ad Tubulariam majorem, fuit *Corallina exigua*, caule geniculato scandens, vesiculis &c. ita positus ut syringam panis referant Ellis Corall. p. 43. n. 24. T. 15. f. 24. b. B. ad eundem locum in Flustra fuit *Corallina vasculifera similis Corallinae vasculis oblongis*, cujus meminit Ellis p. 40. n. 21. et T. 14. lit. B. in eadem quoque *Sertularia f. Corall. anguiformis minutissima* Ejusd. p. 58. n. 11. T. 22. n. 11. C. C. Porro *Corallina cellifera minutissima falcata et crustata, cellulis capricorniformibus simplicibus* Ejusd. p. 57. n. 10. T. 21. f. 10. c. C. cum qua alia peculiarem crescendi modum exhibens, trunco in modum *Corallinae eburneae* Ellifii n. 6. structo, ex quo rami simplices, articulati simpliciter oriuntur. Occurrit etiam alia quae aut ad *Ellifii Corallinam* T. XX. f. 4. aut f. 5. accedit, ulterius rimanda. Porro in Flustra unica vice occurrit alia *Eschara tenerrima, poris subtilissimis pertusa*, inter quos distributae erant vesiculae pellucidae, clausae ut mihi videbatur, substantiae membranae, et in alia fuit *Eschara parva alba*, ad coralliorum naturam magis accedens, poris rotundis pertusa, ore elevato denticulo instructis, corpusculum rotundum formans.

Ad ripas rejecerunt piscatores, retia purgantes, *Pseudocorallium* istud parvum, quod Ellifius T. XXVII. N. 1. c. pingit, coloris rosei recens, vetustum albi, vario modo ramosum, in quo exemplaria occurrerunt, quae undique libera esse et crevisse debuerunt, cum nullibi radicis aut baseos alicujus vestigium adfuerit, cui adnexum esse potuisset. Varia quoque *sceletata herbarum* per intervalla ad ripas deposita fuerunt, inter quae folia *Eryngii vulgaris* et *Rusci aculeati* integer ramus adeo bene servata fuerunt, ut retinuerim. Vnde haec igitur venerunt? w)

Post procellam maximam in ripa inveni *Holothurium forte f. Vrticam marinam fenestratam*, quam Aldrovandus de Zoophytis p. 575. sub nomine *Pulmo marinus Matthioli* pingit, fenestris quatuor arcuatis perviam, et in

L 3

fimbriis

w) Ex Anglia, ut videtur. Adn. Edit.

fimbriis forte mutilatam, quae adeo longae non fuerunt, nec adeo apicatae, ut figura exhibet. Tota hyalina fuit, colore albumen ovi Vanelli cocti opalinum referens, membranacea quidem, attamen tenax, ut allisu non rumperetur. Propter odorem gravem et vasis destitutus congruis servare nequivi. Pars inferior globum dimidiatum referens, pugni fere magnitudinem habuit.

Cum ferus autumnus esset, parum expectare poteram de herbarum inquisitione, aliquoties tamen ultra civitatem ad dextram exspatianti ad fossas et canales, aquam marinam admittentes interdum, ut videbatur, occurrit adhuc *Aster Tripolium* s. *maritimus*, dein etiam *Atriplex hastata* Linn. et *Chenopodium marinum* Ejusd. et *Halimus Auctorum latifolius*, in fruticulos parvos fere excrescens, sic et *Salicornia Kali* passim fuit et *Arenaria maritima* Ruppil, ad muros *Parietaria* copiosa fuit. Super istos muros elegantes quoque *Cochleae* nigris taeniis distinctae magna copia fuerunt, distinctae, ut videtur, ab illis Lausannae collectis, cum ne unicam viderim pisum majus mole superantem: forma etiam aliquantum differt.

Visitavi etiam collectionem sane conspicuam *D. Feret*, Pharmacopoei, viri eruditi et intelligentis, plurima pulchra Conchylia, inter quae Concha exotica et Argi conspicui erant, Cochleas et alia conchylia minutissima, plurima terrestria comprehendentem, varia marina ex istis maribus depromta, petrificata istarum et adjacentium regionum, Echinus praesertim bene servatos et Strombos enormis molis Chaumontianos, aliaque continentem. Insectum etiam vegetans s. Clavariam insecto innatam servat.

Ad sinistram urbis, ubi, ut dixi, ad ripam maris petrae cretaeae praeruptae montosa altiora terminant, et valli species adest, ad quod disrupti aheni ferrei, ex quo globi cavi explodi solent, dimidia pars, ab Anglorum obsidione residua jacet, ad duos circiter pedes a basi incipiens stratum detexi, horizonti fatis conforme, saltem interdum aliquantum adscendens, oblique tamen rursus descendens, ad distantiam notabilem in ripa continuatum, siquidem illud ultra 600 vel plures passus persecutus sum, quod

quod *Pinnas marinas* conspicuae magnitudinis in se comprehendit, rarissime integras, frustra tamen magis minusve conspicua, eo caractere sese distinguunt, quod ex fibris a superficie introrsum verticaliter positae componantur, quales nullae aliae Conchae possident, excepto hoc genere. Plerumque ita locantur, ut exterior superficies horizontem s. basin respiciat, exinde concludo, quod mortuo animali, ubi valvae dilabuntur, ab undis huc collocatae fuerint et petrificationem subierint. Integram unam adhuc seruo, pedes duos longitudine, et latitudine unum bene aequantem, ex ea specie, quam Seba Tom. III. in medio Tabulae, et, ut videtur, Gualtierius quoque pingunt, latiori quam vulgaris, et plicas aliquas obliquas transversim habentem. Naturalem seruo parvam, pellucidam, sicuti et vocatur. *Balanorum* etiam vestigia aliqua iis intermixta reperi, sed rarius, etsi ripa *Balanorum* infinitam copiam in lapidibus et *Conchis* hic nutriat, *Pinnas* non agnoscat. Occurrerunt etiam in lapide ripae, aliquot frustula *Madreporae crassae* &c. in corneum lapidem versa, et portiones cretae paulo durioris inter plagas, quas fluctus attingunt, jacent, quas *Mytuli* et *Pholades* perforaverunt; *Mytulos* enim et petras corneas forare, hic pluribus exemplis vivis deprehendi; est *Mytulus saturate violacei coloris*, quem etiam coctum hic comedunt. Similes lapides cornei postmodum in reditu mihi occurrerunt ad viam, quae foramina similia monstrarunt, adeo diffitis tamen locis, ut ex his plagis peti vix potuissent, ergo ibi potius effossae. Piscium et aliorum animalium marinorum curam habere nequivi, cum tempus non suffecerit omnibus rimandis, et satis per alios id argumentum agitur. Haleces hic usque ad finem fere anni capiuntur a principio autumnus, et per totam Galliam mittuntur. Piscium quoque magna pars, et ostreorum immensa vis Lutetiam quotidie transmittantur istis mensibus equis velocibus, quorum receptacula in ripa ad sinistram urbis sunt, sepimentis interstincta. Accedere quoque solent Piscatores ex America septentrionali pisces advehentes, *Morues* Gallis, quorum ventriculi separatim quoque venduntur. Ex *Martinica* etiam naves adpellunt, inter quas aliqua cujus nauta *Madreporam virginiam* attulit, quam comparavi.

Pro balneis in aqua marina a quibusdam currus s. cafae mobiles aedificatae sunt, per quas commodissime balneum sumi potest.

Naves etiam construunt incolae, quas vendunt, sed piscatorias saltem, aut mercatorias. Ex istiusmodi balneis, sed domi sumtis, et usu interno ejusdem cum Aethiope vegetabili, quem ibi praeparavi, iusta dosi juncto plurimum profecit Serenissima, viscerum emunctoriorum vitiis praecipue laborans.

Per totum istud tempus experti sumus moderatam tempestatem, quae excursionibus diurnis plurimum favit. Peculiare autem est isti regioni, noctu exhalationes, quas calor diurnus elevavit, imbrium sub forma descendere, mane coelo sereno redeunte.

Absolvi igitur hoc modo iter, ex altissimo Europae apice, ex Monte nempe Albo usque ad planitiem maris, ab Augusti fine usque ad initia Octobris, et sedulo annotavi strata terrae mihi occurrentia, sicuti sese excipiunt intra hanc diagonalem, seu planum inclinatum.

Reditum instruximus d. 18. Novembris. Exeuntes ex civitate ascendimus statim per montes cretaceos, mites quidem, et in summis aratro parentibus. Agri faginantur vel potius corriguntur marga cretacea, quam tunc per acervos disposuerant agricolae, distribuendos demum. Viae stratae sunt lapide corneo nigro, qui mox albo, mox rufo cortice vestitus fuit. Ex confiniis is petitur, et cortex locum natalem indicat, sicuti mox ex locis cretaceis mox argillosis petitur. Inter istos lapides plures Alcyonia fuisse videntur, quod ex fabrica interiore partim, partim ex figura concluderem. Magna interim pars eorundem lapidum corneorum globosam aut oblongam formam imitatur, et pedunculum vel in uno vel pluribus locis quasi monstrat. Qui Alcyoniis adsimilandi veniunt, illi crusta externa in puriorem corneam substantiam mutati sunt, quae internam cavernosam aut fibrillosam quasi ambit; aliqui etiam cavi sunt, nucleum liberum ex argilloso et cretaceo concremento mixto formatum. Attingimus iterum *Rhodomagum*, quod altero die

D. 19. ejusd. relinquimus. Iter instruimus euntes per alterum latus vallis, in qua urbs sita est, et *Sequana* fluit, quod Austro-orientem spectat; in ea plaga montes et rupes praerupti cretacei passim occurrunt, per quos pergenti et tandem margaceos cinereos corneo lapide mixtos attingenti occurrit *Antirrhinum repens* Linn. adhuc florens, flore notabiliter magno, rictu aureo. Cur repens dicatur, vix patet, cum caulis erectus sit, et radix non magis repat, quam vulgaris et plurium aliorum ejus generis, quin et cultura caulis non repit, aliquando saltem infra inclinatur. Paulo post *Ulex* etiam *europaeus* adhuc florens occurrit.

Inter *Pontalarche Nenteuil Echinites oblongus* in via ovenit. Nox inguens non permittit, ut occurrencentia ulterius observare potuerim ad latus *Sequanae* et amnium illam intrantium. Id vero sole oriente distinxi, strata cretacea passim adhuc sub reliquis stratis lutosis collium occurrencentium, emicare ad latus viae, a *Sequana* fatis remotae, et tandem finire versus pagum *Triel*, dum versus *Marly* tendimus. In nemoribus ibi *Ulicem* excipit *Genista scoparia*, et *Aquisolium* aequae frequens, perpetuo virore amoenum et baccis rubris tunc passim onustum. Non moror in descriptione amoenae villae regiae istius ab aliis datae, quae pluribus modis placere et admirationem mereri potest. Hanc relinquendo via pergit, a dextro latere vineis rarioribus, a sinistro, ubi *Sequana* est, pratis amplissimis definita. Aqua omnis hic aut ex flumine aut ex puteis hauritur in hac planitie, quam peragramus, donec intramus d. 21. Sept. *Lutetiam* altera vice.

Quid ibi viderim per id tempus, quo in hac urbe moratus sum, brevibus saltem tangam. Picturas magno numero in Palatio Luxemburgensi coacervatas, et ambulacrum spatiosum, Rubensii manu artificiose pictis sed nimis intricatis allegoriis superstructis fabulis superbiens, contemplatus fui, quarum omnium recensionem non ordiar, cum impressae de eo sint amplae fatis notitiae. Visitavi Ecclesiasticum virum l'Abbé del'Épée, qui mutorum fatis insignem copiam mediantibus signis docet quaelibet ab ipso significata intelligere, et litteris voces quatuor, si poscebatur, expri-

mentibus enunciare, quae voce non poterant, excepto puero unico, quem fonos etfi parum bene articulatos proferre docuerat. Aliquoties perquisivi Thefaurum Rerum naturalium regium propria domo, Hortum regium a plateae parte claudente, repositum, in quo *Corallia* et praecipue *Milleporae* et *Madreporae* et *Spongiae* maximae molis, et inter istas ramulus *Corallii rubri* veri, animalcula optime servata exserta adhuc monstrans, praecipue placuerunt. Regnum animale, si *Conchylia* excipis uberrimum ibi est, praefertim *Aves*, pleraeque exoticae, et *Insecta*, *Quadrupedum*, praefertim *Simiarum* genera rarissima satis plena. Inter sceleta maxilla utraque *Balaenae dentatae*, quam *Cachelotum* esse enunciarunt, ad minimum 10 pedes longa, sagittatae acutae formae, dentibus magnis conicis discretis spatiis positis ad 30 in singula instructa. Majores adhuc fuerunt dentes quam illi, a Kleinio Miss. Pisc. picti, adeoque longe alius indolis, quam illi, quos apud nos in crypta Gailenreuthensi habemus. Mineralium rerum modica vis, *Achatae* pretiosique lapides plurimi, et inter *Plumbi* mineras elegans exemplar *Plumbi* istius albi Hercynici crines ferici imitans, *Cornuum Ammonis* ex ordine spira prima amplissima praeditorum aliquot exemplaria, 3 pedum facile diametro. *Ichthyolithus* quoque magnus totam carnem adhuc monstrans crassitie piscis ipsius fere, albicante schisto incumbentem.

Domus D. de la Reiniere plurima continet notatu digna, mensas maximas et crassissimas ex *Porphyrite* viridi et nigro rubroque, vasaque majora ex iisdem lapidibus confecta, picturas porro pretiosas pictoris excellentis le Moine.

In palatio Thuilleries monstrabatur Statua, Henrici Regis IV. nomine, naturam faciei imitans mixtura quadam cerae durabiliore vulgari, et vestitu ejus temporis induta. Quae tapetum et similium rerum genera fabricantur in domo Savoneries et Gobelins non moror. Ceracea Anatome Dni Sue Professoris magis placuit, qui etiam in infante Cardianastrophen cum toto situ viscerum reverso invenit, et scite pictum aeri incidi curavit. Plurimum ejus favorem laudare debeo. Varias monstrorum humano-

humanorum icones servat, et feminae alicujus iconem, cujus historia morbi in novis relationibus publicis innotuit, quae ex terrore subito tempore fluxus menstrui suppressionem ejus non solum, sed et appetitum plenariam passam per biennium fere, solo manipulo Salis culinariae quotidie comesto vixit, ossa vero ita emollita habuit, ut neque iis insistere neque agere aliquo modo potuerit, sed in globum fere collecta jacens demum exspiraverit. Plurimum de caetero delectatus fui ex conversatione repetita Dni Sage, membri Academiae Scientiarum Regiae, cujus benevolentiam plurimis modis expertus fui. Elegantia experimenta circa quasdam mineras apud eum vidi. Plurimas easque egregias glebas minerarum in Gallia repertarum ipse in cimeliis suis servat. Quarum, sicut exterarum, bonam copiam etiam reperi apud Dnum Romé de l'Isle, Auctorem libri de Crystallis, qui inter alia curiosiora elegantem crystallum teretem Smaragdi Brasiliensis, Stalactitem gypseam et caput humanum stalactite obductum, variasque mineras Plumbi elegantes Gallicas monstravit. Apud Dnum d'Ennery, ejus hospitem, servantur plurima artificia artis encausticae, immensa vis monetarum antiquarum, praesertim ex auro, ad 3000 fere, et inter alias a Carolo VIII. Rege Galliae, cum Epigraphe: *Perdam Babylonis nomen*, moneta aurea bis adfuit, item antiqua vasa et imagunculae, nuper in Gallia effossae. Vidi etiam collectionem ditissimam Dminae de Bandeville la Presidente, immensam vim Milleporarum et Madreporarum, Isis rubra oculata obducta, in uno trunco, Echinus clavatus elegantissimus, spatagos petrificatos, in una massa plures Hurae fructus (?) in lapidem verfos, Orthoceratitas conspicuos. Inter conchyliis Ostrea muricata, et aliquid aliud, Penicillum forte ex Tubulorum genere, marinum, clavatam formam gerens, instar Clavariae, de cujus indole adhuc incertus sum.

Vidi collectionem amplam Ducis de Rochefoucault, in quibus minera sulphuris nativi, magnis cubis nudis in argilla, Hispanica dicebatur, plures mineras ferri ex Suecia, ubi commoratus fuit, et elegantes Alfacas, petrificatum Tubuli clavati similis isti supra apud Mad. de Bandeville visi, Encrinum ex Hassia, quo majorem non vidi, et Ostrea peculiaris formae

petrificata, ungulas equorum imitantia, an forte Fungites aut Madreporae fungiformes? In Thesauris arctioribus, Garde Meubles du Roi, ultra plurima notatu digna, multa vasa, et inter illa Baptistarium Constantini Magni, nisi fabulam narrarunt, ut opinor, ex Jaspide Heliotropio, facile tres pedes longum, multa alia ex Sardonyche, vas magnum ex lapide nephritico orientali, alia ex Lapide Lazuli et Onyche orientali, alia ex auro gemmato, a Cardinali Richelio procurata et innumera alia fuere, quae non recensebo.

D. 7. Januar. 1774. Urbem hanc celebratissimam, Lutetiam, relinquimus, de qua infinita alia, huc minus pertinentia recensere possem, per planitiem fertilem, ut videbatur hieme non obstante, migramus usque versus *Mont Trevel*, ubi colles incipiunt, qui versus *Chateau Thierry* et *Dormant* in montes mutari incipiunt, qui vero omnes sub vitis cultura mitescunt. Saxa vitrescibilia hos primo componunt, quae versus altiora Jaspide rubro miscentur, versus *Dormant* vero argilla s. lutum, mox albidum, postea rubrum misceri incipit, petris ejusdem naturae intermixtis, in quibus vitis laete crescit, vineae vero ex stirpibus junioribus constare solent. In petris *Lichenes* varios *gelatinosos* et *centrifugum* distinxi, sed ob festinationem colligere nequivi. Montes demum versus *Chalon sur Marne* in planitiem explicari incipiunt, in qua clades Attilae fertur accidisse. Amnem ponté largo trajicimus, postea in altiora semper evehimur, et per regionem collibus divitem pervenimus *Nantium* s. *Nancy*. Visitatis rebus memorabilibus, Gubernio, Palatio, in quo plures picturae, et inter eas aliquae nudiores, velis testae, et plataeas concernimus.

D. 12. ejusd. aequali per plana itinere intramus *Lunavillam*, qua etiam capitali sapientissimi Stanislai, per plana elatiora tamen, e quibus orientem et Austrum versus montes Helvetici conspiciuntur e longinquo, pervenimus *Saarburgum*, abhinc semper per calcarios colles adscendendo ad *Pfalzburgum*, munimentum Vaubaniano more constructum. Continuamus viam per similes montes calcarios limo pariter fructos *Tabernas montanas*, patriam istam Botanici et Medici, pluribus devastationibus ita elevatam, ut domus variae

rui-

ruinis priorum inaedificatae sint. Has egressis via sensim declinare per planum inclinatum visa est, et colles montesque vitis cultura magis magisque mitescunt, donec sensim explicantur in planitiem, Lutetiana tamen, ut videbatur mihi, altiore, qua *Argentoratum* pervenimus.

D. 13. ejusd. salutavi ibi amicum veteranum *D. Spielmannum*, cujus favori tantum debeo, ut jucundissima mihi fuerit mora in celeberrima hac Academia. Non enim solum ipse Hortum Medicum Botanicum Academicum mihi aperuit, in quo plurima rariora, praecipue ex arboribus, inter quas *Bignonia Catalpa* eminuit, quotannis florent, et cujus plantas concinne in ordines distribuit, sed et divitem suam minerarum collectionem et librariam suppellestem demonstravit. Filii ejus, Doctoris Medici eximii, et Cl. Professoris *Hermanni* amicitiam mihi simul conciliavi, qui comitate insigni me exceperunt, hic praecipue plurima elegantia cimelia, quae domo sua servat, mihi conspicienda dedit, in quibus elegantem ordinem, quo Insecta tradit et servat avium excoriatarum bonam quantitatem, largam petrificatorum praecipue Campanensium, et inter marina *Gorgoniam* aliquam, ut videtur nondum descriptam, ramis simplicibus pinnatis, pinnis spinas longas imitantibus, nigri coloris, miratus sum. Vidi ibidem Nosocomium Universitatis amplum et bene instructum, pluries, pariter ut Scholam Embryulciae. Theatrum Anatomicum, dirigente D. Professore *Lobstein*, viro tam comitate quam dexteritate artis commendatissimo, optime instructum, qui et largam praeparatorum anatomicorum, a celeberrimis priorum hujus saeculi annorum professoribus, Nicolai, Mayo et aliis confectorum et plurima alia rariora animalia et praeternaturales structuras partium humanarum v. g. uteri duplicis &c. in vitris servatarum demonstravit, et in infante fibras ex abdomine cum processu vaginali ad testiculi involucria descendentes, herniarum congenitarum causas futuras, exhibuit. Vidi porro Nosocomium Gallicum amplissimum et instructissimum pluries, quod pharmacopolio et omnibus necessariis largissime instructum est. Alia brevitatis causa nunc praetereo.

Relinquimus Argentoratum d. 24. ejusd. non transgressi Rhenum, sed pergimus per Alfatiam versus *Germersheim*, ubi e longinquo semper comitabantur, orientem versus, montes elatiores Sueviae, quorum valles ab oriente occidentem circiter versus in planities deslectunt, donec planitiem Rheni attingimus, media etsi hieme perquam mitem, in qua ad oras Rheni situm est *Manhemium*, quod intramus. Munitissima more Coehorniano urbis est, et eleganti platearum ordinatione commendabilis. Contemplor ibidem multa cum voluptate selectum picturarum, in arce Electorali servatarum, optimorum pictorum, praecipue van der Werft reliquias. Thesauri rerum naturalium opimi et ampli sub directione Dni de Collini conduntur ex omni lapidum classe, praecipue uteros crySTALLIS repletos Agatinos, ampla petrificatorum specimina et inter illa Tabulam ultra tres pedes magnam *Pentacrinorum* integrorum pedunculis suis adhaerentium video. Ostreum item illud anomium bivalve, nisi arte ginglymi parati sunt, Dni *de Hübsch* ibi fuit. Magna quantitas lapidum ex Romanorum tempore in terra istisque regionibus delitescentium provida Electoris cura ibi reposita est. Vidi etiam magnam vim Ectyporum, Gypso ad statuas antiquas efformatorum, jussu Principis servatorum. Intravi domum, in qua simulacrum Ducis Caroli Lotharingici ex aere fundere parabant, et fere absolverant. Vidi Turrim observatoriam R. P. Mayeri extra urbem in libero horizonte erectam.

Relinquimus sedem Electoralem d. 29. ej. et tendimus *Heidelbergam*, in claustris montium ad Nicri introitum convergentium transversim sitam. Ibi non morati statim adscendimus per montosas vias in montes primum arena rubra fructos, dein calcarios, semper altiora petentes, ubi in pago fuit *Asplenium Adiantum nigrum* L. Nocte ingruente per montosa et sylvosa proficiscenti facultas non fuit observandi sive plantas sive lapidum genium, lutosum solum vero viarum malignitas fati demonstravit. Descendentes semper et tandem Nicri ripas attingentes, cum trajicimus navi lata, et post mediam noctem divertimus in *Neckeroels* in altera fluvii ripa sito oppido. Multo mane iterum viam ingressi, praeterimus horis matutinis

tutinis *salinas Moosbachenses*, domo gradatoria instructas, in valle sitas. Adscendimus iuga montium nive tunc tecta, et accedimus oppidum *Weikersheim*, solo argilloso fissili ad *Tubarim* situm; et multa nocte *Mergentheimium* intramus. Ibi pernoctantes altera meridie *Rothenburgum* ad *Tubarim* attingimus, montosis calcariis collibus ex ea plaga impositum, donec eodem die huc revertimur, et iter satis longum et diu protractum claudimus.

APPENDIX
OBSERVATIONVM

I.

DE ALIQVIBVS PLANTIS PILOSELLOIDEIS
ad pag. 17.

Plantae piloselloideae mihi quidem varias difficultates habere videntur.

- 1) Halleri *HIERACIVM* Hist. n. 50. folia radicalia late lanceolata, apice non acuminato, utrimque pilis non valde longis rigidulis (in respectu ad reliquas adfines) denso satis vestita possidet. Caulis erectus unum alterumve foliolum ejusdem formae sessile gerit, cum ipso caule pariter pilosum, summa caulis hirsutiora ligulas aliquas similes gerere solent et tandem dividuntur in corymbum 6 vel 8. florum in pedunculis simplicibus singulorum, interjecta aliquando minima ligula vel rudimento floris quasi ferioris. Calicis foliola simili modo pilis longis denso confersa, inter quos saltem aliquos nigros deprehendere potui. Florum colorem ex ficcis determinare vix potero.

Interim Idem pro Varietate β) dat *Hieracium aurantiacum* Linn. si recte sentio, de quo infra.

Simile omnino et quod ad omnia exacte concordans misit amicissimus Schreberus, Sedini collectum, adeoque Germania idem fovet *). *Bauhinus*

*) Vix ibidem sponte natum fuit, nisi forte in rejectamentis hortorum. *Adn. Edit.*